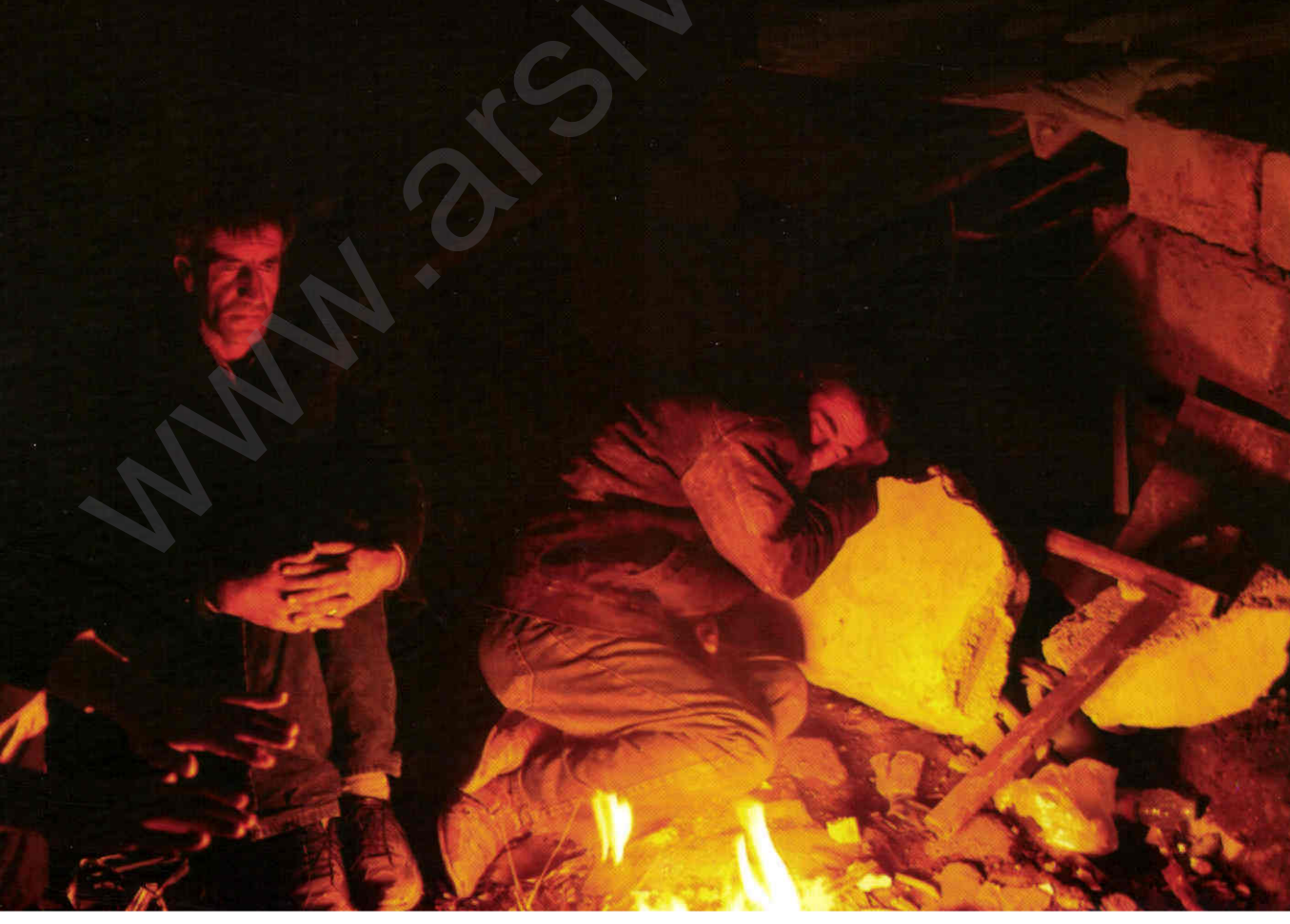

TÎRÖJ

Kovara Du Mehî Çandeyî Hunerî

Sal: 9 Hejmar: 53 • Sermawez-Berfanbar (Kasım-Aralık) 2011 • 5 TL

CUMHURİYETİN DEPREM HALİ!

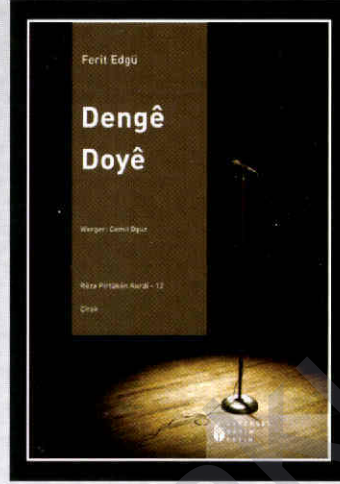

www.arsivakurdji.org

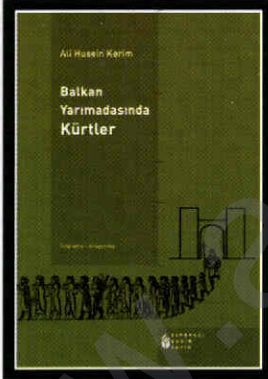
Pirtûkên Nû

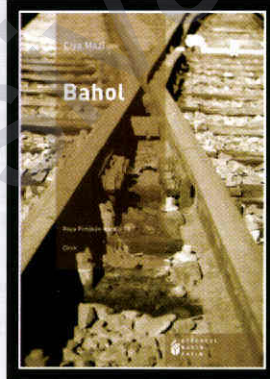
EVRENSEL BASIM YAYIN

Ferid Edgü
Dengê Doyê
Werger: Cemil Oguz
Çirok
13,5 x 19,5 cm

Ali Husein Kerim
**Balkan Yarım Adasında
KÜRTLER**
İnceleme
13,5 x 19,5 cm

Çiya Mazi
Bahol
Çirok
13,5 x 19,5 cm

J.V. Stalin
**Marksizm
û Pirsgrîkên
Zimanzaniyê**
Teori
13,5 x 19,5 cm

EVRENSEL BASIM YAYIN

Tek dilli felaket iki dilli gerçek - <i>Felaketa yekzimanî, rastiya duzimanî - Hakkı Üzdal</i>	2
Gerçek ve mecazi halleriyle deprem - <i>Bi rewşa xwe ya rastîn û mecazî erdhej - Sezai Sanoğlu</i>	4
Acayip cümleler... Garip durumlar - <i>Hevakên eletewş... Rewşên ecêb - Barış Avcı</i>	8
Me xwest tiştên ku hatine serê me, bêne zanîn... - <i>Başımıza gelenler bilinsin istedik - Çiğdem Tezel</i>	11
'Şiddet karşıtlığı'! - 'Dijberiya şidetê'! <i>Foti Benlisoy - Selin Pelek</i>	15
Cayo ke tîj ti ra bena vila - <i>Güneşin Savrulduğu Yerden - Ahmet Say</i>	18
Mağdur ve mağrur toplumbilimci Beşikçi - <i>Civakzanyarê mexdûr û serbilind Beşikçi - Mehmet Bayrak</i>	22
Dosya: İçeride-Dışında Savaş!	27-42
<i>Ferda Çetin, Yücel Demirel, Hüseyin Aykol, Faik Bulut, Ahmet Yaşaroğlu, Ertuğrul Kürkçü</i>	
KURDCELL - <i>Murad Pola</i>	43
Oyunaltı - <i>Binlistik - Cuma Boynukara</i>	44
Şêxmûs Sefer: Di nav saziyên kurdan de em dixwazin komeleyê bikin mînaka herî baş- <i>Kürt kurumları içinde derneği en iyi model yapmak istiyoruz</i>	47
Kürt-Türk çatışmasının hesabını kimse veremez - <i>Kes nikare hesabê pevçûna Kurd-Tirkan bide - Hidir Göktaş</i>	50
MSF Sonuç Bildirgesi - <i>Encamnameyê Endamên FCM'ê</i>	54
Direnirken birleşmek, birleşerek direnmek! - <i>Di dema berxwedanê de çêkirina yekîti, di yekîtiyê de berxwedan - Özer Akdemir</i>	55
Parmestiro - <i>Çidem Baran</i>	58
Hani Dersim'de 'isyan' vardı! - <i>Ka li Dêrsimê 'serhildan' hebû - Nevzat Onaran</i>	60
Li ser zargotina kurdî xebatek hêja - <i>Kürt folkloru üzerine önemli bir çalışma - Ali Sinemilli</i>	63
Pirtûkên biyografik yên jînenîgarîya nivîskaran - <i>Yazarların yaşamı üzerine biyografik kitaplar - Lokman Polat</i>	64
Taşların bilgisi Harputlu Nurettin Orhan - <i>Rûsipiyê kevîran Nurettin Orhanê ji Xarpûtê -Uygur Orhan</i>	65
Keşin - <i>Düşmek - Ferid Edgü</i>	66
İlk Kürtçe Piyas, Memê Alan - <i>Yekemîn piyêsê bi kurdî, Memê Alan - Mesud Serfiraz</i>	70
Xaçepirs - <i>Bulmaca - Dawud Rêbiwar</i>	72
Helbest - Şiir: Mihemed Afşar, Veysel Vesek, Selim Sever, Nalan Temeltaş	
Karikatürler: Halil İncesu	

TÎR j

Sal: 9 Hejmar: 53 / Sermawez - Berfanbar 2011 Yıl: 9 Sayı: 53 / Kasım - Aralık 2011
 Kovara Du Mehî Çandeyî Huneri İki Aylık Kültür ve Sanat Dergisi
 Li Ser Navê Doğa Basın Yayın Ltd. Şti. Doğa Basın Yayın Ltd. Şti. adına
 Xwedî: Songül Özkan Sahibi: Songül Özkan
 Berpîrsê Nivîseran: Bülent Ulus Yazışleri Müdürü: Bülent Ulus

Navnişan (Adres) Tarlabası Bulvarı, Kamerhatun Mahallesi, Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu / İstanbul Telefon 0212 255 25 46 Faks 0212 255 25 87
 Nûneriya Diyarbekir / Diyarbakır Temsilçiliği: İstasyon Caddesi Özlem Apt. No: 16 Kat: 2 D: 9 Yayın Türü: Yerel Süreli
 web: www.tiroj.net • e-mail:tirojdersigi@gmail.com, info@tiroj.net Çapxane / Baskı: Ezgi Matbaacılık Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 10 Çobançeşme /
 Yenibosna-İSTANBUL

Abone Koşulları: 6 sayı: 25 TL. 12 sayı: 50 TL.

Posta Çeki Hesabı: Songül Özkan, 666 748/Sirkeci-İstanbul • Banka Hesabı: Songül Özkan, İş Bankası Kuledibi Şubesi 1078 0174908

TEK DİLLİ FELAKET, 'İKİ DİLLİ' GERÇEK

HAKKI ÖZDAL

Kutlu olsun!

29 EKİM 2011 / AĞRI - Depremın ardından geçen 7 günün sonrası İstanbul'a dönüş vakti... Van'dan uçak yok. Ağrı üzerinden İstanbul'a uçuyoruz. Uçağın içinde Van'dan İstanbul'a giden hasta ve yaralılar, geri dönen kurtarma ekipleri ve gazeteciler, izne giden askerler, öğrenciler ve Ağrılılar var. Çoğunluk Kürtçe konuşuyor. Uçak da iki dilli: Türkçe ve İngilizce... Hostesler acil durum önlemlerini iki dille anlatıyorlar. Ama özellikle pek çok kadının hiçbir şey anlamadığı belli oluyor. İçinde tek bir İngilizin bile olmadığı uçaktaki İngilizce anons, bir müsameretadında alelacele bitiyor. Davudi sesiyle kaptan pilot 'uçuş bilgileri'ni Türkçe ve İngilizce veriyor. Sonra uçaktakilerin bayramını kutluyor: "Büyük Türk ulusunun Cumhuriyet Bayramı kutlu olsun!" Bir tek el çırpması geliyor. Sonra o da vazgeçiyor alkışlamaktan. Bir kısım ne söylendiğini hiç anlamadı zaten. Kalanlar da "Cumhuriyet kimin?" muhasebesinden değilse bile, kendilerini İstanbul'a taşıyan dertlerinin sessizliği içindeler. 'İki dilli' Ağrı uçağı İstanbul'a kanat açıyor...

Amed Van'a koşuyor...

23 EKİM / DİYARBAKIR - 13:40'taki deprem yaklaşık 20 dakika sonra Diyarbakır'ın tek gündemiydi. Şaşılmalı bir seferberlik hali oluşuyor derhal. Sur ve Bağlar belediyelerinin önü, kucaklarında yardım malzemeleri taşıyan insanların akınına uğruyor. Diyarbakırlılar derhal organize oluyorlar ve yüzlerce araçlık bir filo daha gece yarısı bile olmadan yola koyuluyor. İlk otobüsle Van'a giderken ümitliyiz o yüzden. Bu kez depremin yaraları hızlı sarılacak galiba...

Vine de 'barış' diyebilmek

24 EKİM / VAN - İssız sokaklarda battaniyelerine sarınmış insanlar soğukla ve korkuyla kasılmış olarak yürüyorlar. Van dışarıda geçirdiği geceyi bitirmiş ama kentin üstünde 'karanlığın hükmü' sürüyor. Belirsizlik ve endişe... Van nasıl bir sabaha uyandığını soruyor uykusuz gözlerle...

Belediyenin, itfaiye binasındaki kriz koordinasyon merkezinde Başkan ve bazı bölge milletvekilleri

endişeli yüzlerle oturuyor. Daha dün gece yüzlerce aracı sevk etmiş Diyarbakır'ın belediye başkanı da düşünceli ve mutsuz görünüyor. Ne oluyor? Yardımlar Valilik koordinasyonunda dağıtılacak. Bölge belediyelerinden gelenler de dahil tüm konvoylar valilikçe yönlendiriliyor ve henüz hiçbir yardım almayan halktan şikâyet sesleri yükselmeye başlıyor. İtfaiye avlusunda dertli bir kalabalık...

Van sokaklarında yıkıntılara koşuşturan insanlar, çadır arayanlar, battaniye isteyenler... Özellikle gençler, gazetecilere "Bu bir barış fırsatı olsun" mealinde sözler söylüyor. Afet gözlerini daha yeni açmış. Ama onunla karşı karşıyayken bile gençlerin aklı çatışmanın bitmesinde. Bir halk, barışı böylesine acil bir ihtiyaç olarak mı ister. Yıkıntıların üzerinde moloz kazırken bile akılları 'büyük yıkım'da, 'Kardeşlik' diyorlar, 'çatışmalar dursun' diyorlar.

İki afet arasında...

25 EKİM / ERCİŞ - Erciş'te bir kıyamet manzarası var. Sokaklar kenarlarından yığılmış binaların taşı toprağıyla belirsiz. İnsanlar belirsizlikleriyle kederli. Kaos ve karmaşa her yanda. İki gün geçti. Kayda değer hiçbir organizasyon yok. Kaymakamlık binası önünde çadır ve battaniye için toplanan yığılı asker ve polis engelliyor. Doğal afetin vurduğu insanlar bir başka afetin içinde de mutlak olarak yaşadıklarını fark ediyorlar bir kez daha. Depremzedelerin yardım çığılığı asayiş sorunu olarak algılanıyor neredeyse. Köy muhtarları akın etmişler: "İki gün geçti, cenazelerimiz yaralılarımız var, soranımız yok."

Neyin pratiğidir bu?

26 EKİM / VAN ve ERCİŞ - Enkazlardan canlar kurtuluyor. Soğuk Vanlıların, Ercişlilerin canını çıkarıyor. Depremden 48 saat sonra, 80 bin nüfuslu bir ilçede devlet organize olamıyor. Hükümet yetkilileri aksaklıklardan söz edenin 'örgüt propagandası' yaptığını ima ediyor. Sorunlar çığ gibi, sorumluluk üstlenen yok. Yerel yöneticiler organize olamıyor. Muhtarlar bile yardım süreçlerine dahil edilmiyor ve kimin neye ihtiyacı olduğunu en iyi bilebilecek unsurlar dışlanmış oluyor. "Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi" vaatleri, "yerel yönetimin güçleştirilmesi" pratiğine dönüşmüş görünüyor. Mahallelerde kendi ihtiyaçlarını tespit etmek için öğretmenler, 'okumuşlar' etrafında bir araya gelmeye başlıyor insanlar.

Kelepçe mi, çadır mıdır Devlet?

27 EKİM / VAN ve ERCİŞ - Artık kar var. Pek çok depremzede için hâlâ yardım yok. Devlet nedir?

Jandarma mı? Battaniye mi? Yardım kolilerinden çıkan taşları, mini etekleri, Türk bayraklarını konuşuyor Ercişliler... Avcılar'da inşaat işçisiyken 99 depremine yakalanan Ercişli, sağanak altında beklediği çadır sırasında yaşadıklarını anlatıyor: "Öyle bir anda insanın aklına 'Türk mü Kürt mü' gelebiliyor demek. Ben bunu anlamam abim!"

Yaşam, çadır, battaniye ve ilaç peşinde. Ölüm, enkazların arasında kol geziyor. Erciş'te, yaşayanlar da giderek bir 'enkaz altı' çaresizliğine saplanıyor. Van'da itfaiye bahçesinde aynı 'bekleyiş'. Devlet nedir? Kelepçe mi? Çadır mı?

Bazı Türk televizyoncuların internet sapıklarından devşirdiği deprem yorumlarını konuşuyor insanlar. İlk günün "Haydi, bu felaket kardeşlik vesilesi olsun" ümidi hayatta, ama gözlerinin ışığı solmuş.

Devlet, ders mi verir hayat mı?

28 EKİM / VAN ve ERCİŞ - Enkazlardan canlar kurtuluyor... Kar yok... Pek çok depremzede için hâlâ yardım yok... Türkçe bilmeyen köylüler var ilçe merkezinde. Belki artık inanmamışlar muhtarlarına: Nasıl olmaz bu kadar zamandır çadır? Kendi gözleriyle görüyorlar karmaşayı. Devlet nedir? Türkçe yapılan 'Hayat Bilgisi' dersi mi? En ücretli insanına, hangi dille olursan olsun 'hayat' götürmek mi?

Çıkış yolu?

29 EKİM 2011 / AĞRI - Vanlı depremzedeler, Ağrılılar ve ötekiler İstanbul uçağının içinde... Ateşte kurumuş ıslak giysi kokusu, çamurlu ayakkabılar, uykusuz gözler. Hostesler acil durum önlemlerini iki dille anlatıyorlar. İngilizce konuşan hostes önündeki koltukta oturan yaralı depremzedeye bakmamaya gayret ederek 'left side', 'right side' diye acil çıkış yollarını gösteriyor. Kafasındaki pamuğu yarasına bastırarak depremzede düşünceli. Belki bir 'çıkış' yolu arıyordu. Bugün 29 Ekim, Cumhuriyet Bayramı'dır!..

MECAZ VE GERÇEKLİK OLARAK 'D E P R E M !'

SEZAI SARIOĞLU

Metafor, imge, simge, sembol, benzetme, eğretileme gibi sözcükler sanki hayatımızı zorlaştırmak, aklımızı karıştırmak için icat edilmiştir. Hele de şımarık bir gönderme, bir ima ile karşılaştığımızda, "Metafor efendim, metafor!" diye bilgiçlik taslandığında bu duygu iyice pekişir. Bazen panikler hatta öfkelenir, olay mahallinden uzaklaşır, sözcükle aramıza mesafe bile koyarız. Oysa, "dil" in kötülüklerden biri olduğu savı bir yana, sözcükler hayatımızı kolaylaştırmak içindir. Yeter ki o sözcükle sıcak temas sağlayalım, devrimin yanısıra onunla da arkadaşlık yapalım, kucaklaşıp içini hissedelim, birbirimize kayıtlanalım ve sözcüğün temsil ettiği anlamı ele geçirelim. Gözümüzü korkutan metaforun (imge, mecaz), Antik Yunancada "taşımaya" anlamına geldiğini, günümüz Yunancasında taşıtlara "metaphorikos" dendiğini bilince korkunun keyfe dönüşmesi mümkün. Bir yerden başka bir yere götüren, farklı anlam kapılarından geçiren araçlardır imgeler; içine

alan, indirip, bindiren, bekleten, sözcükleri yerleşik düzenlerinden koparan, yoldan çıkarıp başka bir yola sokan, düz anlamdan düş anlama taşıyan araçlar. Bu nedenle hakikatin metaforlarla da anlatılması devrime hariç sayılmasın, gözümüzü korkutmasın. Sömürü, savaş, ezme-ezilme gibi kötülüklerin karadüzen devlet zoruyla hayatlarımıza girdiği şu günlerde sözü dolandırdığımız sanılmasın. Doğu bilgilerinden Şebüsteri, "Hakikatin halleri mecazi olamaz!" demişe de mecaz ile hakikati iç içe kullanarak güncel-tarihsel süreçler algılanabilir.

Deprem'in Cumhuriyet hali!

"O halde antropolojik bir ruhla, ulus hakkında şu tanımı öneriyorum: Ulus hayal edilmiş siyasal bir topluluktur. Kendisine aynı zamanda hem egemenlik hem de sınırlılık için olacak şekilde hayal edilmiş bir cemaattir. Hayal edilmiştir, çünkü en küçük ulusun üyeleri bile diğer üyeleri tanımaya-

cak, onlarla tanışmayacak, çoğu hakkında hiçbir şey işitmeyecektir ama yine de herbirinin zihninde toplumlarının hayali yaşamaya devam eder..." (Benedict Anderson)

Osmanlı'nın ve Cumhuriyet'in kendine özgü çarpık modernleşme süreci "deprem" metaforuyla okunabilir. Ulus devlet öncesinde ve sonrasında halkların isyanları bir yana, sistemin kendi içinde öncü-artçı depremler yaşadığı bilinir. Tanzimat, I. ve II. Meşrutiyet süreçlerinin üzerinde biçimlenen Cumhuriyet, Nietzsche'nin "... *aklın ilk esneyişi, pozitivizmin horoz ötüşü...*", kendi mantığı içinde "siyasi deprem"dir. Ne var ki, her tarihsel kırılma, kavramsal ve pratik oluşum, son tahlilde varlığını sonlandıracak sarsıntıları da üretir. Kemalist pozitivizmin ve laisizmin aşağıdan gelen yeni varoluşlarla, özellikle de Kürtlerin dillendirdikleri taleplerle ve pratiklerle sarsıldığı, sistemi ve kavramlarını çatlattığı gerçek.

Teknolojik gelişmenin ortaya çıkardığı karmaşık sanal-gerçek, yerel-evrensel düzlemde yaşanan "ben" ve "biz" cinneti bir yana, her ulus devlet tasavvuru, mecburi ve meccani bir "biz" içerir ve bunu zor ve hegemonya yoluyla inşa eder. Hayali cemaatin hayali üyelerine, okullarla camilerin işbirliğiyle ezberletilen "sınıfsız, imtiyazsız" bir toplumun (biz) yaşlanması ve ölmesi ne mümkün ne de gereklidir! Tek etnisite, tek dil, tek inanç, üzerine kurulu üstün ve mutlak "biz" böyle güzellenince ulus devlet olmanın yolu, kendi dışındaki "biz"leri, kendi dili dışındaki dilleri yok saymak, özetle diğer "biz"leri hayattan ve dilden kovmaktır. Ama bir yere kadar... Öyle bir zaman gelir ki, dayatılmış bu hayali "biz", merkezden kenarlara, kenarlardan merkeze doğru eskimeye başlar. Kutsal-kurucu "biz" in kavramlarını ve kendini alkışlarla, mecazlarla, şiirlerle yaşatmak mümkün olmaz. Alfabeden kovulan bir dil çıkagelir, "kul hakkını" savunduğunu iddia eden, hayali cemaati koruma ve kollamayı devralan post-İslam iktidarın kapısını tıklayarak dil hakkını ister. Siyaseten "canlı", tarihen "ölü hakikatleri" yaşatmak için kullanılan zor, uzun erimde çare olmaz. Yerin altına gömüldüğü farzedilen halklar, diller, inançlar dirilip "eski biz"e itiraz ederek, "yeni biz" önerirler. Kendini "tekçi" olarak kuran, zamanla tek'leyen rejimin yeraltına gömdüğü şeylerin zuhurunu düzen kabul etmez. Olup bitmeyi anlamak, ölen, can çekişen resmi cevaplardan şüphelenmek yerine "hain" ve "intikam" sözcüklerini parlatmak hamasetin temelini oluşturur. Kötülük toplumunun, cenaze namazını kılıp, "*nasıl bilirsiniz meftayı*" deyip tarihe uğurlamak yerine savaş borularını öttürür. "*Savaşın ilk önce hakikati öldürdüğü*" gerçeğinin anlaşılammaması bir başka trajedidir. Hayali cemaat hayal gördükçe,

cemaat üyeleri de aynı rüyaları görüp ferahlar. Ama bir yere kadar... Rüya biter, devletli tabirciler, resmi tarihçiler, milliyetçi tarifçiler de biter. Bu, Ludwig Wittgenstein'in "*Bir imge bizi tutsak almıştı. Ve dışına çıkamıyorduk, çünkü dilimizde yatıyordu ve dil onu acımasızca tekrar eder gibi görünüyordu*" dediği haldir. Devlet, ulus, Türklük imgeleri müritleri teslim alır. Ama bir yere kadar...

Afrikahlar, vurulan bir hayvanın can havliyle bir süre daha koşmasını "*daha öldüğünü anlamadı*" diye anlatırlarmış. Devletler, uluslar, kavramlar için de geçerlidir bu. Ölen kavramların, ölen resmi tarihin, ölmezlikten gelmesi usulendir. Ama bir yere kadar...

Üç deprem üç şiir

"Kara Haber: Erzincan'da bir kuş var/ Kanadında gümüş yok/ Gitti yârim gelmedi/ gayrı bunda bir iş yok./ Oy dağlar, dağlar, dağlar.../ Aldı ellerine kanlı başını/ karın ortasında Erzincan ağlar.../ O ağlamanın da kimler ağlasın/ (...)" (Nâzım Hikmet, 1940)

Nâzım'ın 1939'da otuz binden fazla kişinin öldüğü Erzincan depreminden sonra yazdığı şiirin altına düştüğü "*Kesemde verecek şeyim yok. Yüreğimden verdim*" dipnotu, bu depremi de açıklar. İnsan olmanın vicdanı yardımlara itiraz, bizden irak olsun. Ne var ki; Van depreminin ortaya çıkardığı ırkçı hezeyanlar, oryantalist yazıkların, durumu ve delilleri karartmaya yönelik naylon yardımlar, bu vesileyle Kürt meselesinin çözümünü, *Batı'nın Doğu'ya yardımı, iktisadi gelişme* olarak dillendiren imalar, şairin "*Yüreğimden verdim*" cümlesi, yeraltından gelen kötülük olan depremin mecazi olarak yerüstündeki kötülükleri açığa çıkarmasını da imler. Doğanın bilinçaltı ve öfkesi olan deprem, insanın bilincindeki ve bilinçaltındaki tarihsel ve güncel kötülükleri suçüstü yapar.

Bizdeki "deprem imgesi"nin Erzincan depremiyle oluştuğu söylenebilir. Türkçe şiirde "deprem imgesi"ne derinlik katan, ailesi Pülümürlü, kendisi Erzincan'da doğan Cemal Süreya'nın hayatı da "deprem imgesi"ne dahildir. Aile, 1939'daki otuz bini aşkın insanın öldüğü Erzincan depreminden iki yıl önce 1937'de Bilecik'e sürgün edilir. Dersim isyanının en yoğun dönemidir, dilin ve bedeninin zorla iskânı olan sürgün, travmadır ve mecazen "depremdir". Süreya'nın şiirinin özü sürgün, dil, aşk, ev travmasıyla baş etmektir. Sürgün ile, ailenin varlığı ve dili devlet altında kalmıştır. Bu trajik travmanın başlangıcını şairden okuyalım: "*Ben bir yük vagonunda açtım gözlerimi. Bizi bir kamyonu doldurdular. Tüfekli iki erin nezaretinde. Sonra iki erle yük vagonuna doldurdular. Günlerce yolculuktan sonra bir köye attılar. Tarih öncesi köpekler havlıyordu.*"

Aklımdan hiç çıkmaz o yolculuk, o havlamalar, polisler. Duyarlığım biraz da o çocukluk izlenimleriyle besleniyor belki. Annem sürgünde öldü, babam sürgünde öldü."

Dilinden sürgün Cemal Süreya'nın "Güz Bitiği" şiirlerinden "Afyon Garındaki" şiirine "metaphorikos"umuzu yansıtırıp park edelim:

"Afyon garındaki küçük kıızı anımsa, hani,/ Trene binerken pabuçlarını çıkarmıştı;/ Varto depremini düşün, yardım olarak Batı'dan/ Gönderilmiş bir kutu süttozunu ve sütyeni.// Adam süttozuyla evinin duvarlarını badana etmişti,/ Karısıysa saklamıştı ne olduğunu bilmediği sütyeni,/ Kulaklık olarak kullanmayı düşünüyordu onu kışım;/ Tanrım gerçekten çocukluk günlerinizde mi?..// Eşiklere oturmuş bir dolu insan/ Keşke yalnız bunun için sevseydim seni."

Batı'dan gönderilmiş süttozu ve sütyen üzerinden Varto depremini eleştirmek bir yadırgatma efekti midir? Bildiğim, bu dizeleri Cemal'in yazmasının rastlantı olmadığı.

12 Ağustos 1999'da kaybettiğimiz 17 Ağustos depreminden önce toprağa verdiğimiz Can Yücel'in "Asimilasyon" şiiri de deprem üzerinedir:

"Önce deprem, sonra soğuk/ Lice halkı titrediydi ve kendine geldi// Ne mutlu tir tir titreyene!" Şairin politik ve kriminal bir deprem olan Susurluk Olayı'ndan sonra, 1997'deki "Süreklilik İçin Bir Dakika Karanlık" kampanyası döneminde yazdığı "Tekerlenmemek İçin Bir Tekerleme" şiiri de, sistemin "kıyameti" karşısında "kıyama" duran Kürtleri konu eder: *"Komşu, komşu, huu?/ - Huuu!/ Işığın kapadın mı?/ - Kapadım./ (...) / Demokrasi diye haykırdın mı?/ - Haykırdım./ Ne getirecek diye?/ - Özgürlük./ Kime kime?/ - Hepimize./ Daha kime?/ - Güneydoğu'ya./ Ne getirecek ki?/ - Barış, barış./ Güneydoğu nerde?/ - Dağa çıktı./ Dağ nerde?/ - Cumhuriyetin içinde./ Yangın söndü mü ki?/ - Sönecek./ (...) / - Huuu!/ Seni çok, çok seviyorum.*

Yunus'un "mırım"ı...

"Yunus ki sütdeşleriyle Türkçenin/ Ne güzel biçmişti gök ekinini,/ Düşman müşman girmeden araya/ Dolanıp bütün yukarı illeri/ Toz duman içinde yollar boyunca/ Canından sızdırmıştı şiiri/ (...)" (Cemal Süreya)

Depremi iyiliği ve kötülüğü açığa çıkarmasının en tipik örneği depremin simgesi Yunus örneğinde yaşandı. Yunus enkaz altından çıkartılırken CNN Türk muhabirinin, "Yunus o anlarda şoktaydı birkaç kelime söyledi ama anlaşılamadı" sözleri, niyet bir yana nesnel olarak analize muhtaç. Yunus, Kürtçe "Mırım, mırım, mırım" (Ölüyorum, ölüyorum, ölüyorum!) diyordu ve "anlaşılmıyordu!" Bu öncelikle, bilinçaltında Türkçe dışında başka dilin varlığının olmadığı delili. Bu örnekte ilk sorun, her Yunus'un Türk olduğu ve Türkçe bildiği varsayımı. Yunus muhtemelen akranı Türk çocuklardan farklı olarak Türkçe de biliyordu. Yunus ya Kürtçe bilmeseydi? Yunus örneği, Kürtçe bilmeyen bir Yunus olan Cemal Süreya'nın kendi dilinde ağlayamamasını getiriyor aklı: *"Sen ki gözlerinle görmüştün 57'de/ Babanın parçalanmış beynini/ Kâğıt bir paketle koydular mezara/ İstesen belki elleyebilirdin de/ Ama ağlamak haramdı sana/ O günler istesen de istemesen de/ Boğazında buruldu kaldı Türkçe/ Mevsimlerin tülüne sarılı halde/ Yıllarca dinlendirdin acı/ Utandın ondan korktun bir bakıma/ Sakladın geleceğinden gideninden..."*

Deprem hassasiyeti nedeniyle, "insan" paydasında eşitlenmek anlaşılır bir şey. Ne var ki, duayemiz Marx'ın "İnsana dair hiçbir şey bana yabancı değildir," cümlesinde rahle-i tedris eden sosyalistler, gerçeği ve delilleri karartıyorsa "insan" kavramına karşı çıkarlar. Başından itibaren "insan" sözcüğünün magazinleştirildiği, "Kürtler", "Kürtçe" dememenin aracı olarak kirletildiği ortamda, sözcük üzerinden bir halkı, halkları, dili ve dilleri enkaz altında bırakanlara Karacaoğlan'ın "Kim var imiş biz burada yoğ iken" mısrasını hatırlatmak gerekiyor. Başkasının arsasına zorla ev, Kürdün ağzına Türkçe "dilkonda" yapılmasına ses çıkarmamak, Karacaoğlan'ın "Tas tas içtim ağuları sağ iken" mısrasını kader, keder bellektir.

Yunus ile kurulan ilişki aklı Filistinli şair Mahmud Derviş'in "Bütün şairler Filistinlidir" cümlesini getiriyor. Cemal Süreya'nın eklediği "Bütün şairler Hiroşimalıdır" cümlesiyle birlikte okunduğunda, "Hepimiz Hrantız... Hepimiz Ermeniyiz" sloganını hatırladığımızda Van'da nasıl bir dil kurulması gerektiği de ortaya çıkar. Bu, "Hepimiz Vanlıyız... Hepimiz Kürdüz... Hepimiz Kürtçeyiz" diyebilmenin

etiği, estetiğidir. Bu topraklarda şairlik, “Her şair Kürtçedir” cümlesindeki mecazı anlamaktır.

Kâğıt toplayıcıları ve Çarşı Grubu

“Tarlabaşı sokakları, Pera'nın pek çok sokağı gibi tarihle yıkanmıştır. (...) Tarlabaşı sokaklarının insanların gözüne uyku girmez. (...) Hem sokaklarla insanların ayrıları gayrıları da yoktur. (...) Sokaklar insanları, insanlar sokakları düşünmeden edemez: Birlikte yaşarlar, birlikte yatıp kalkarlar.” (İlhan Berk)

Evlerinin çatısı gökyüzü olan değişik halkların çocuklarından oluşan Tarlabaşı kâğıt toplayıcılarının, Geri Dönüşüm İşçileri Derneği öncülüğünde, gönderdikleri yardımın altını çizmek gerekiyor. Bir Gayya Kuyusu'dur Tarlabaşı, sokak çocukları, kâğıt toplayıcıları kuyunun en dibindeki mikro toplumu temsil ederler. Bir labirent olan Tarlabaşı'nda caddelerin sokakların elinden tuttuğu söylenirse de onlar birlerinin ellerinden tutarlar. Düzene sığmayan bu çocukların yardımları anlamlıdır. Öte yandan “Çarşı kendine karşı” dahil ürettikleri her sloganın arkasında bir felsefe olan Çarşı Grubu'nun Beşiktaş-Fenerbahçe maçından sonra kaşkollarını ve berelerini depremzedelerle dayanışma için sahaya bıraktığı yaratıcı eylem “ikinci el eşya” yardımın ötesindedir. Maçta “Van'ımız Can'ımız çok büyüktür acımız” pankartı açarak ve “30.000 Beşiktaşlı, 30.000 atkı... (...) Önce maç boyunca atkılarımız ellerimizde kartallarımızı destekleyeceğiz. Sonra, enkaz altındakilere dualarımızla, enkazın üzerinde kalanlara, Van'a yollayacağız atkılarımızı. İlmek ilmek emek var. Sevgi hep sıcak tutar. Siyahımızda keder, beyazda umutlar var” şeklindeki bildiriyle ezberler bozmak önemli “tavır”dır.

Ve ırkçılar, bizim ırkçılarımız!

Bize bir kez daha halkların kardeşliğini hatırlatan, gereğine davet eden Van depremi ile birlikte, siyaseten ırkçılığın alameti farikası bazı cümleleri okuyalım: “Teröre destek verilerse böyle olur”, “Ağlama sırası onlarda”, “Türk'ün nasıl bir millet olduğunu gösterelim, Van'a yardım edelim”, “Hükümetin yapamadığını Allah yapıyor”, “Hakkâri ve Şırnak toprağın altına gömülmüştür umarım”, “İnşallah daha büyük şiddetle olur, taş üstünde taş kalmaz”, “Beter olsun, yerle bir olsun, Allah'ın gazabı”, “Beş kuruş yardım yaparsam ellerim kırılsın”, “Allah işte böyle vurur, Rabbim sana şükürler olsun”, “Ölmeyi zaten hak ediyorlar”, “Allah Diyarbakır'ı da nasip eder inşallah...”

Van'a çuvarlarla “taş” ve “bayrak” gönderilmesi de bu ırkçı hezeyana dahil. “Taş” gerçeği ve mecazı Filistinli çocuklarla hayatlarımıza girmiş, devrim dahil etmiştik. Devrimin kötülüklerin camını ve canını kırmak olduğunu bildiğimize ve Kürt çocuklar bu geleneği devraldığına göre, cevap olarak “her taş yerinde devrim” demek yeterli. Bir yanda dillerinin tersiyle taşın yaşını büyüten çocuklar, öte yanda tarihsel garazlarını turfanda gaza yükleyen iktidarlar. Ayıkla devrimin taşını, diyenlere inat, “devrimden bir taş daha/ taştan bir devrim daha aldım...” dizelerine ek olarak, taşları iki kere sulayın ki Devlet yerine Barış açsın, cümlesiyle yazılamaya çıkmak, taş aleyhtarlarına cevap olabilir...

Devrimle ve halklarla arkadaşlık edenler

Bizim mahallenin çocukları, seçimlerde kazandıkları başarıyla sistemi şaşırttı hatta öfkelendirdi. Halkların Demokratik Kongresi ise, eski kendimizden yeni kendimize taşınmanın müjdesi olarak yaşandı. DTP Mersin Milletvekili Ertuğrul Kürkçü'nün Halkların Demokratik Kongresi'ndeki retorik ve içerik olarak tarihi konuşmasındaki “Tekçi hâkimiyet rejiminin toprağın altına ittiği her şey yerinden çıkıyor” cümlesi aşağıdan gelen sarsıntının “siyasi deprem” haline dönmesinin ihtimal ihtilali olarak okunabilir.

Yani vakitlerden sarsılma ve sarsma vakti... ❁

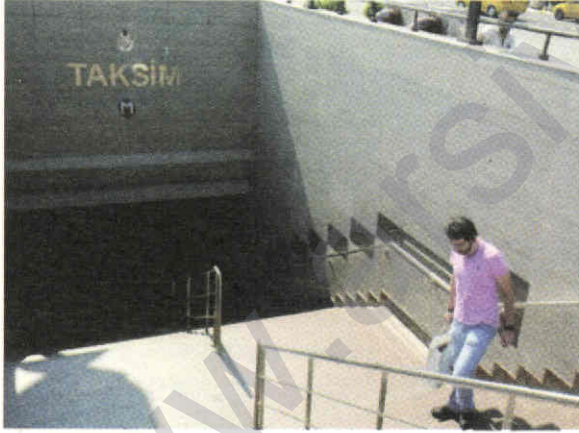
ACAYİP CÜMLELER... GARİP DURUMLAR...

BARIŞ AVŞAR

Çok acayip cümleler uçuyor, bir garip durumlar gözlenebiliyor...

Bunlara teslim olmamak lazım!

TRT radyosunda (*Ankara radyosu olacak. Sıkışık toplu taşıma içinde cep telefonundan güç bela dinliyoruz, frekansı not almak için kıpırdanmak bir otobüs insanı kelebek etkisiyle huzursuz edebilir! Hangimiz radyo dinlerken ve aynı anda sıkışık bir otobüste giderken kulaklıktan zor duyduğumuz radyonun frekansını not almak için kaleme kâğıda uzanmaya çalıştız ki? Bak işte bunu yaparken için-*

Taksim Metro'su'nun çıkışında Aydınlık gazetesi satan 50 yaşlarında bir adam var. İsmet Özel'e benzeyen başka bir 50 yaşlarındaki adam o adamı askerleri öldürmekle itham etti Ekim 2011'de.

de bulunulacak vaziyet gerçekten garip bir durum olurdu!) 18 Ekim 2011 günü Bitlis Güroymak'ta 5 polis ve 5 sivilin ölümüne neden olan bombalı saldırının konuşulduğu haber programında, sunucu beyefendi telefondaki konuğu "strateji uzmanı"na şöyle bir soru soruyor:

"Ama bu saldırılarla birlikte terör örgütünün oradaki halk arasında desteği azalıyor değil mi?"

Nasıl? *"Terör örgütüne bölgede halkın desteği azalıyor"* mu? İşte bu acayip bir cümle!

Hangi başı dönmüş, kendinden geçmiş, halk olduğunu unutmuş halk, bir "terör örgütünü" destekliyordu ki? Terör örgütleri, kan ve deşet saçarak insanları öldüren ve halkın bırak desteklemeyi "doğal olarak" korkması ve uzak durması gereken "teşekküller" değil midir? Böyle değil mi bunun üç aşağı beş yukarı tarifi? "Bölge halkı" şimdiye kadar gerçekten bir terör örgütünü destekledi ve şimdi bir "nurlu" dokunuşla kör uykudan uyanıp TRT sunucusunu mutlu etmeye karar mı verdi yani?

Burası TRT Ankara Radyosu sayın seyirciler. Evet bir radyodan "seyircilere" seslenmenin garipliğinin farkındayız. Ama biz zaten size garip durumları acayip cümlelerle anlatmak için yayın yapıyoruz!

Yok! "Strateji uzmanı" bu kadar iyimser değil. O, "böylesi dönüşümlerin hızla mümkün olmayabileceğini" düşünüyor, "süreci izlemek gerektiğini" söylüyor. Stratejinin abc'si bu zaten: Su uyur düşman uyumaz! Uzman buna uygun cümleler kuruyor. Hemen de öyle sevindirici olmamak lazım: Halkın terör örgütüne desteği halen devam ediyor da olabilir yani? 5 polis ve 5 vatandaşın ölümü bölgede terörü destekleyen halkın bu desteğinin azalmasına yetmeyecek o zaman? Sayın

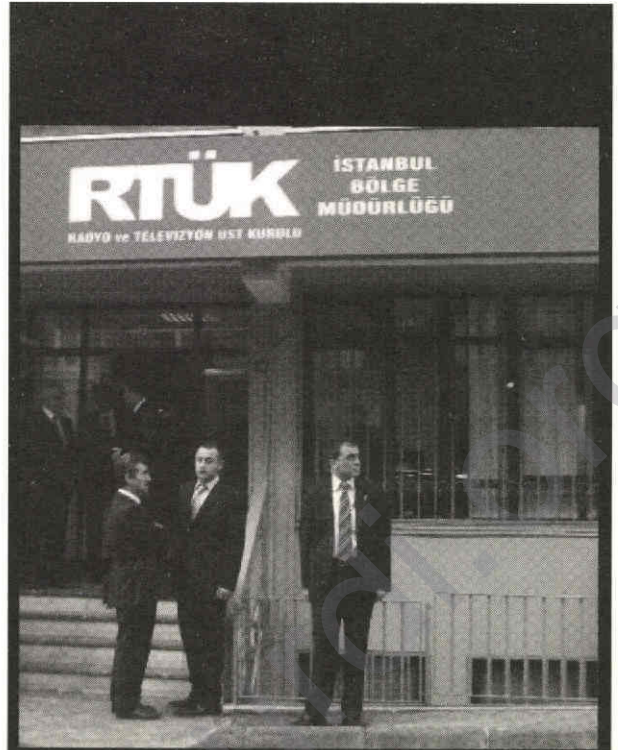
uzman böyle bir şey söylemiş oluyor! İşte bu da garip bir durum!

...

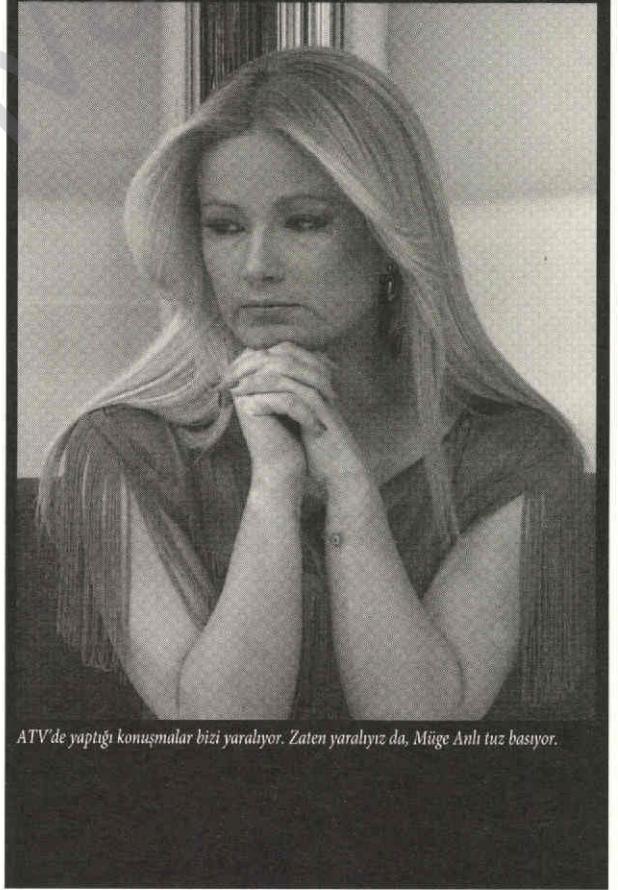
Aydınlık gazetesi satıyor adam İstanbul Metro-su'nun Taksim istasyonu çıkışında. Her sabah ısrarla anlatıyor Silivri'deki "tutsaklar"ın vaziyetini... Doğu Perinçek'in hangi mevzuda neler dediğini... "Terör örgütü ile işbirliği yapan hükümet" in ne cezizler kırmakta ve dahi memleketin başına ne çoraplar örmekte olduğunu... İnatçı, kararlı, tutkulu satıyor Aydınlik'ı. Normalde merdivenlerin en üst noktasında şöyle 10 metre çapında duyulabilecek bir sesle "küçük bağırarak", yok eğer yağmur varsa da üstü kapalı en alt basamağa inip yanından geçenlerin duyabileceği bir sesle "fısıltılı bağırıyor". Kapalı mekânda rahatsız edici olmak istemiyor. Böyle günlerde yanından hızlı geçerseniz ve aranızdan da başkaları geçiyorsa, "...ğu Perinç...", "...kümet zamları güncel...", "rtadoğu'da şer üçge..." dediğini duyuyorsunuz fısıldayarak. Orada duruş amacı Aydınlik satmak. Satıyor da, satmıyor değil...

19 Ekim 2011'de Hakkâri Çukurca'da 24 askerin ölümüne neden olan saldırıdan sonraki sabah yine Aydınlik satıyor. En üstte, açık havada, yağmur yok ama sesini de duyamıyorum. Arkasında bir adam var, onunla konuşuyor, satışa konsantre değil. Adam, Aydınlik satana, "Orospu çocuğu" diyor. Bu, bizim sokaklar için acayip bir cümle sayılmayabilir. Aydınlik satan, "Git be. Git buradan" gibi şeyler söylüyor. Küfür yiyor, soğukkanlı durmaya çalışıyor. Küfreden adam İsmet Özel'e acayip benziyor. İsmet Özel'e "şair" demek içimden gelmiyor. Adam yine de İsmet Özel'e çok benziyor. Ama o değil, daha kısa boylu bir kere. Sonra Aydınlik satana, "Daha dün öldürdünüz 24 tane çocuğu" diyor. Aydınlik satan, "Kim öldürdü?!" diyor, üstüne alınmıyor, çok bozuluyor. Kim öldürdü o 24 çocuğu? Halk, sokakta birbirine küfrederek bu soruya yanıt mı arıyor? Yok aramıyor, herkes yanıtı biliyor. Ama herkes farklı biliyor: Aydınlik satan adam zaten orda her gün, "hükümetle işbirliği yapan terör örgütü"nü anlatarak halkı uyarıyor. E, bedavaya çok satan Zaman başta olmak üzere basının -artık galiba çoğunluğu- halka, "Ergenekon Terör Örgütü (ETÖ diye kısaltma da yapıyorlardı galiba) ve o diğer terör örgütünün nasıl işbirlikleri yaptıklarına dair çok kuvvetli emareler olduğunu" anlatıyor ya...

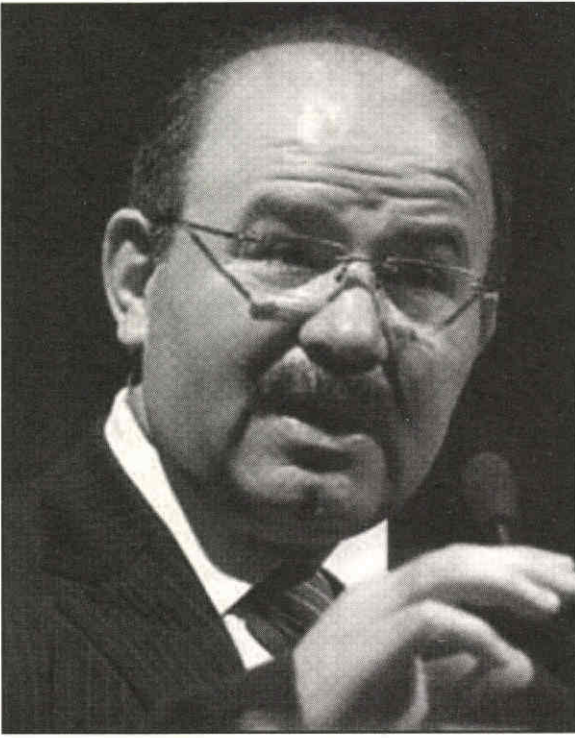
İsmet Özel'e benzeyen adam, bedavaya Zaman okuyor mu bilinmiyor ama belli ki orada yazılanlara benzer bir şeyler biliyor. Aydınlik satıcısına asker öldürdüğü için küfrediyor. İki tane 50 yaş civarında adam, "medeniyetler başkenti"nin

RTÜK'te şikâyetlerinizi telefonda size onaylatan birtakım kadınlar var, onlar bu şikâyetleri muhtemelen, yok, kesinlikle kravatlı ve takım elbiseli mercilere iletiyorlar.

ATV'de yaptığı konuşmalar bizi yaralıyor. Zaten yaralıyız da, Miğge Anlı tuz basıyor.

Hüseyin Çelik, "Var bak, gerçekten var. Ben gördüm yav!" derken...

meydanında küfürlerle, birbirlerine dokunmadan epeyce dövüşüyor. Gırtlak gırtlığa gelmiyorlar. Seri gariplikler oraya varmıyor. Şimdilik?

...

- Alo buyrun RTÜK.

- Ben bu Müge Anlı denilen kadını şikâyet edeceğim, Vanlıyım.

- Nedir şikâyetiniz?

- Kendisinin ATV'de yaptığı konuşmalar bizi yaralıyor. Zaten yaralıyız da, Müge Anlı tuz basıyor.

- Müge Anlı'nın sözlerinin halkı kin ve nefrete sevk ettiğini, millet olarak birlik ve bütünlüğümüze zarar verdiğini belirtiyorsunuz. Onaylıyor musunuz?

- E, evet?

- Şikâyetiniz yetkili mercilere iletilecektir.

- Peki, teşekkür ederim.

Bu konuşmayı yapan Vanlının o anda yanındaydım. Yüzü güldü, "O kadar çok arayan oldu demek ki, RTÜK otomatiğe bağlanmış. 'Bunları bunları onaylıyor musunuz?' diyor hemen alıyor kaydını" dedi. Merak ettim, ben de aradım şikâyet ettim Müge Anlı'yı RTÜK'e. Kaydımı aynen onaylatıp aldı RTÜK.

Aklıma sonra takıldı, Müge Anlı'yı desteklemek için RTÜK'ü arayan var mı? Varsa RTÜK'cü hanım, "Müge Anlı'nın sözlerinin halkı birlik ve beraberliğe sevkettiğini, millet arasında serpilmeye çalışılan bölücülük tohumlarını yok ettiğini belirtiyorsu-

nuz. Onaylıyor musunuz?" diyor mu acaba? Garip durumlar ve acayip cümleler sonsuza doğru böylece uzayıp gidebiliyor mu bu ülkede?

...

AKP Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Çelik, "Türkiye'de de dünyanın her tarafında da küçük bir ırkçı grup vardır. Türk ırkçısı da, Kürt ırkçısı da var. Mesela batıda bir deprem olduğunda bundan haz duyabilecek Kürtler de vardır. Bu hasta ruhun psikolojisidir" demiş. Çelik'i Vanlı ve Kürt diye olarak biliyoruz malum. Bu söylediği Kürtler nerde var acaba? O nerede gördü, tanıdı? Aralarında kim bilir nasıl sohbetler geçti? Ne cümleler kuruldu o sohbette, ne durumlar yaşandı? "Karşılılık ilkesi"nde son nokta bu mudur peki acaba?

Bunlar da bu yazının bilinmezlerinden oldu!

...

Batman, Güroymak, Çukurca ve sonra sınırdan içeri ve dışarı doğru harekâtlar olup biterken. Ve Van'da yer dayanamayıp çatlarken orta yerinden. Barışın dilini konuşmaya çalışanlar "dert" anlatmak için basın tarihimizin en incelikli ve vurucu yazılarını yazdılar, yazıyorlar. Onlar o güzel cümleleri kurarken, bütün samimiyetleri ile dışarıda bir yerde ve yine basında neler zirvalanıyor, biliyorsunuz. (Şok diye bir gazete var. Evet o, "çıplak/yarı çıplak kadın fotoğraflarına abuk sabuk fotoaltları yazarak iyi de satan gazete" geleneğinin günümüzdeki örneği. İşte o Şok, "24 değil 74 milyon şehit olsa bu vatan bölünmez" diye manşet atmış. Görmedim. Haber olmuş onu duydum. İnandım! Atmıştır. Üstünde insan yaşamayan ama bölünmemiş bir ülke tahayyül edenler de vardır bu garip ve acayip yerde!)

Aslında herkes konuşuyor ve derdini gayet güzel ifade ediyor! Bize acayip gelen cümleleri edenlere de bizim cümlelerimiz çok acayip geliyordur. Kesin! Biz onları böyle cümleler kurarak cemaat, parti, devlet operasyonları için yol açma durumlarından kurtulmaya davet ediyoruz kimi zaman. Kimi zaman da düpedüz budalalıktan kurtarmaya çağırıyoruz. Onlar bize, "Van'da enkaz altında kalm", "Şırnak, Hakkâri batsın, ölin", "Batıdaysanız da biz gelip basalım olduğunuz yerleri, kafalarınızı koparalım" diyorlar. Sonra birbirlerine de saldırıyorlar.

Bunca açık seçik olması her şeyin, belki en garip durum ve her şeyin bunca acayip cümlelerle ifade edilmesi de... Bir, "terör heyulası" bütün bir ülkeyi bir sarhoş gibi, yok tövbe, sarhoşluk çok güzel bir şey bunların yanında... şuursuz bir "şey" gibi savurup duruyor ülkeyi.

Barışın dilini daha da coştura coştura konuşarak, cinnetin dilini bağlayıp susturmak şart! Aksi kesinlikle razı olmamalıyız. Asla teslim olmamalıyız! ❀

ME XWEST TIŞTÊN KU EM JIYAN, BÊNE ZANÎN...

ÇIĞDEM TEZEL

Wergera ji Tirkî: İSMAİL DİNDAR

Yeka nû li pirtûkên ku Zindana Mamakê ya Leşkerî vedibêjin zêde bû: Kaktus bêav jî dijîn. Vê carê jinên şoreşger, dema Zindana Mamakê ya 12'ê Rezberê vedibêjin. Dema hûn bîranînan dixwînin, hûn têdigihîjin ku sedema herî girîng a vegotina jinan ew e ku dixwazin tiştên ku dîtine bînin zimên. Di demeke dîrokê de, hesta berpirsiyariya ku mirov bûye şahidê beşeke ji wê dîrokê. Mirov wan kîte-kîteyan ragihîne vê rojê, ji bo ku “neyên jibîrkin, winda neçin”, bêne tomarkirin. Sedemê wan a din jî, nixên mîna evîn, dostanî, bawerî, piştevanî, girêdan û parvekirinê, nixên mirovane yên ku desthilatdar dixwazin wan bîdin jibîrkin, xwerû jiyana e. Hêza ku dê jîn û şahidiya me bide îro. Belkî jî hêviya ku ew nix ji nîşekî derbasî nîşekî din bibin, ew nixên ku ji hêla kesên ku piştî nîveke salên 1970'yî hatine dinyayê nayê ne nasîn...

Binêrin, Gülşen Bektaş, di bîranîna xwe de, bi zimanekî naif çawa vegotiyê: “Bîranînen girtîgehê yên ku piştî 30 salan hatine nivîsandin, kî dizane belkî wî destê qirêjî ku dê bi porê keça min a ku li zanîngehê dixwîne bigre, wî porê ku destê min lê naçe ez bişkînim û li dîwêr bixe, rawestîne. *Yan jî belkî wî lingê zalim ku dê zarokên me, zarokên ku bi serêşandina wan xewa me direve, bavêje erdê û bi pihînan bi wan keve, ew pihînen ku dê di seranserê jiyane de di bîra wan de bin, ji bo kêliyekê rawestîne.*”

Xwediyên bîranînan, ji îşkencexane û girtîgehên bajar û welatên cur bi cur û ji rewş û jiyana hemû dewr û dewranên mîna hev agahdar in. Bi vê hişmendiyê, li hemberî êşên wekehev “Kaktus bêav jî dijîn” kirine peyitandina dîrokî ya “berxwedan û serkeftinê”.

Rûtîna ku tê ferzkirin û dînamîzma hemberî wî

Jiyana ji rêzê (rûtîn) ya ku rêveberiya girtîgehê ferz dike ev e: Saet di 6'an de zengila rabûnê, qerewanaya şorbeyê, firaxşuştin, paqijî, hejmartina sibehê, perwerdehî, saet 12 qerewaneya nîvroj, firaxşuştin, paqijî, 20 xulek (deqîqe) derketina hewşê, perwerdehî, saet 18 qerewaneya êvarê, firaxşuştin, paqijî, hejmartina êvarê, saet 22 saeta xewê. Perwerdehiya amelî (kiryarî) ev bû; di qawîşê de, em dibûne rêz,

me di cihê xwe de dihêjmart û me sirûdên (marş) leşkerî digotin. Li cem mazgalê, xwendina pirtûka "Ataturk İlkeleri İnkilap Tarihi" bi qêrîn jî, perwerdehiya nazarî bû. Ev saetekê dom dikir û her tim dubare dibû.

Li Mamakê jin, têkoşîn didan ku rewşa "leşkerê dîl" a dihate ferzkirin, li rewşa "girtiyê siyasî yê li gorî rûmeta mirovahiyê" vegehrîn. Berxwedana hebûnê ya ku di hejmartinê de bi nebersivandina pirsên "perwerdehiya nazarî" re dest pê dike, bi bidarvekirina Necdet Adali re bilind dibe û bi salan, bi xwenûkirinê didome.

Berxwedan ev bû ku di qawîşên taybet de nebin "keçikên rindik" ên ku li gorî hemû rêbazan tevdiagerin. Berxwedan ev bu ku di hejmartinê de, hejmara rêzê bi dengê asayî neyê gotin û girtiyê ku di dawiya rêzê de bû nebêje "dawî ye". Berxwedan ev bu ku ji leşkeran re nebêjin "fermandarê min", di hewşê de bi gavên lihev nemeşin. Berxwedan ev bu ku kesê biqidem nebêje "dikkat" û "tekmil" nede, sirûdên leşkerî nebêjin, li rûyê leşker û sûbayan nihêrtin, bi riya hîlbijartinê diyarkirina "qidemlî" bû. Bi kurtasî, hebûn bû, raman û axaftin bû. Û ev jinên ku "çavên wan wekî çavên masiyên mirî nanêrin" ji bo van hemûyan bedel didan.

Bedelên ku rayedar diyar dikirin, her roj bêhejmar car cop û kulm li dest, çeng, mil, serî û çongan diketin. Çay, rojname, çixare, hevdişin, name, kantîn, pirtûk dihatin qedexekirin. Axaftin, bawîşkîn(!) firaxamûr qedexe dikirin. Dema ku diçûne hevdişinê, dadgehê, parêzer û nexweşxaneyê, lêgerînên bitacîz dikirin. Lêdan, qefes, tabût, tecrît, hucre, gefên ku dê înfazê bişewitînin, dozên trajî-komîk ên ku girtî suçdar dikirin, îşkence û lêpirsînên kêfî bûn.

Bi dînamîzma ku jin hildiberînin, diafirînin û li ber xwe didin. Bi awayê Mamakê "dawiya wê sibe", dersên zimanê biyanî, alfabeya bêziman ê "du salan", listikên şanoyê, Şîrîna Mamakê, mûçinga neynûkan yan jî porên ku bi permatîkê dihate jêkirin, kirina lasayî, tostên kalorîferê, reçelê qaşûlên pirteqalan, zeytûnên bi ava firingiyan, ceribandînen hilberîna ketçabê, cilên dadgehê yên hevpar, serşoya yekem, xêzkirina neqşên kartpostalan, helbest û nameyên ku dihatin nivîsandin, hûnandin, çêkirina tevna derzî û mekîkê, hilberîna xwarînen nû ji qerewaneyê, govend û stran, cendirmeyên dost, parêzerên dost, bijîşkên dost, rojên hevdişinê yên ku nehatine qedexekirin diafirand berxwedana jinên Mamakê yên ku ji heqê gelek tiştan dihatin. A herî zêde jî girevên birçîbûnê yên ku bi mebesta piştgiriya mêran dest pê dikir û ligel ku li hemberî tadeyên tîr, mêran dev jê berdidan lê jinan heta roja ku hatibû diyarkirin didomandin.

Belkî şahid tenê tu bî

Hîna di sala 1980'yî, 28'î meha gelawêjê de, li qawîşên bingeh 1-2-3 yên mêran di hewşa A Blokê de, êrîşa ku pêk hatiye vedibêje Meral Bekar û dibêje ku: "Şahidbûna li zilmê, *ji jînan zilmê pir, lê belê gelekî zehmet e...*"

Sal 1984, dawiya meha reşemiyê, serê adarê. Banu Asena, ji qawîşa jinan, ji pencereya piçûk a ku nêzîkî zikê xênî bû, li hewşa A Blokê, li îşkenceya ku bi mebesta cilên yektîp li girtiyên mêr dihate kirin, temaşe dikir vedibêje: "*.. Min xwest biqîrim, lê min nekarî. Diviyabû pê nehesin ku em li hewşê dîniherin. Di serê min de, tenê ramanek hebû. Bînihere, bibîne, lê bêdeng be... A niha divê tu bêdeng bî lê divê tu bibînî. Heke tiştêk bi serê yekî were, belkî jî şahidê ku dijî tenê de tu bî.*"

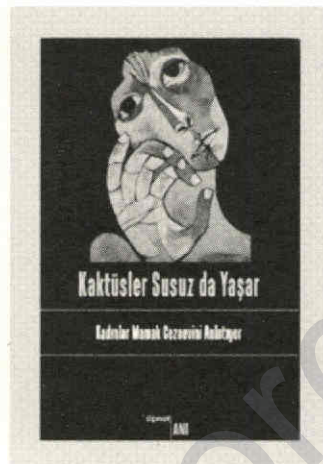
Seher Erol, rojên li pey heman bûyerê vedibêje ji me re: "Hevalên ku tenê derpê li ser wan hiştibûn, destê wan li pişt wan kelemçekirî, bi lêdan ew derdixistine hewşê, ji hêlekê ve jî bi galonan av bi ser wan de dirijandin. *Di lûtkeya Çiyayê Huseyin Gazi de hewayê şevê qeşa dibirî... Di hewayê de, tenê xumîni û nalîna qeşayê hebû...*"

Şahidiya giran a jinan heye. Destgirtiya wî Birgul, şahidê Hasan Asker Ozmen ê ku di îşkenceyê de hatiye kuştin e, hevalên wî jî şahidê Zeynel Abidin Ceylan in. Bîranînen wan ên derbarê bidarvekirina Necdet Adali û Erdal Eren de hene, şahidê xwişka Ercan Koca yê ku di îşkencê de hatiye kuştin ku kuştina wî ji rojnameyê fêr bûye ne.

Gazîkirina Bextewariyê

Dilvin Altınakar Semizer, ji ber ku di îşkenceyê de, parsûyên wê derbe xwarine, xetereya şehrbûnê heye, bi tena serê xwe nikare bimeşe. Malbata wê, diçe ser rêveberiya girtîgehê, wê dişînine nexweşxaneyê leşkerî. Piştî bi gelek mehan li "derve" ye. Lê Enqere xeyalên Dilvinê pûç dike. Di bîranîna xwe de dibêje, "Ev ne Enqereya ku min hiştibû û min bêriya wê kiribû ye", "Mîna ku terikandine, ji vê jî bi wê de pir tiştin hebûn; *dibe ku şopên rabirdûyê bûn ên ku kêma bûn. Di dîwaran de, ne afîşek û ne jî nivîsek mabû.*". Li gorî Altınakar, hiznê bi ser bajêr wergirtiye û ew jî di hembêza hiznê de ye. Lê belê ev pir dom nake. "Ji nişkê ve careke din, min gazî bextewariyê kir" dibêje Dilvin.

Gazîkirina bextewariyê, hembêzkirina nasnameya xwe ye. Günseli Kaya, di bîranîna xwe de nobedariya şevê ya dema ku bi Zehra Kurkçu re ji bo afîşan bi dîwêr ve bikin, vedibêje. Rêveberiya girtîgehê, ji rojnameyê, tenê pêvekên sporê û fotografên futbolvanan dide. Di nobedariyê de fikrek tê bîra wan, bi pênuşan,

fotografên futbolvanan vediguherînine Marx û Lenin, ji dêvla “kostik” bi macûna diranan afîşan bi qawîşê ve dikin û qawîşa jinan şiyar dibe. Kaya dibêje: “Yê ku şiyar dibe û radiibe, pêşî matmayî dibe û hewl dide ku tiştê bûye têbigihîje... *Di qawîşê de xir û cirek, tiqetiqa kenê wan... bi vî awayî bi hembêzkirina nasnameyên xwe, em dest bi rojêke din dikin.*”

Yuzbaşi, dixwaze Hilal Unlu ya ku di bawêşike û destên wê di bêrîkên wê de digere aciz bike. Di mehên dawî yê sala 1981'ê de, li Mamakê, Hilal jina yekem e ya ku birine hucreyên, bi pîvana 1x1 metre, yê ku bi navê “tabutluk” dihatin navandin, di bîranîna xwe de dibêje, “Tirs jî, berxwedan jî taybetmendiye mirov in”. Yekem bûn, nayê zanîn, tirsê mezin dibe û ji ber ku dahatûyê jî diyar dibe, berpirsiyariyê jî li ser milan bar dibe. Wekî helwest, nan nagire, ji ber vê yekê lêdanê dixwe, ji bo ku daxwaznameya poşmaniyê binîvîse, yuzbaşi gefan lê dixwe. Bi cilan dikeve, di hucreya tarî, sar ku bi avê hatiye şilkirin de, heta şefeqê ji hêla fîzîkî û vîni ve qels dikeve, dudilî dibe û kêliyên zehmet derbas dibe. Gava ku têgihîşt ne tenê ye û ne bêçare ye, hingê hêza berxwedanê ji nû ve di xwe de dibîne. Di daxwaznameya xwe de, dinivîsîne ku dixwaze mafê xwe yê kantînê bikar bîne. Unlu, berxwedanê hildibijêre û di vê ezmûna zehmet de, zora xwe dibe û bi vê serkeftinê gazî bextewariyê dibe.

An ên derve, yan dayik...

Sala 1984, mehên zivistanê. Mêr, ji bo hovîtiya ku bi wan dikin di gireva birçibûnê de ne. Jin jî bi mebesta piştgiriye bidin girtiyên mêr dikevîne gireva birçibûnê. Réveberiya Girtîgeha Mamakê ya Leşkerî, ji bo ku bidin ên di hundir de, name bi xizmên girtiyên ên ku ji bo agahiyekê li derve dipên, dide nivîsandin. Rojên 23-24. yê gireva birçibûnê ye. Sukun Oztoklu, nameya ku di lêgerînan de winda

bûye vedibêje: “*..Dayika min, di nameya xwe ya kurt de, qala kulîlkên kaktusê dibe û digot kaktus heta di çolên bêav de jî vedibe û qewîniya wan hêjayî pesnê ye. Ji me re jî digot, wekî kulîlkên kaktusan qewîna bin û di wan şert û mercan de jî ez dixwazim hûn bi awayekî bişid, jiyanê hembêz bikin...*”

Nameya Ersin Oztoklu, wê rojê hêzê dide jinên ciwan ên di seriyê bîstan de, wan şad dibe, 30 sal di navberê re derbas dibin, navekî dide vê pirtûka bîranîne ya ku di dîrokê de wekî nîşeyekê ye: Kaktus, bêav jî dijin.

Derketina ji Mamakê

Gulbeyaz Hamurcu digot, “Em li wê derê ne li pey lehengiyên kesane bûn. Me dizanibû ku hêza rastîn, tevgerîna bi hev re ye” û bi vê yekê, haveyna jinên Mamakê bi kurtasî vedigot û hestên xwe dianî zimên: “Dema tu ji wê jiyanê vediqetî, tu dibêjî qey malbata te li wê derê maye... *Parçeyek ji te, nîveke te li wir e... Vegotina van, anîna zimên ew qasî zehmet e ku...*”

Gulperi Kaya, hestên xwe bi awayekî cuda vedibêje: “Piştî ku ez hatim berdan, demeke dirêj, min nekarî bi piyaleyên zirav çayê vexwim, *min nekarî kartolên sorkirî bixwim. Hevalên min di hepsê de bûn û di hundir de, tiştên ku me pir bêriya wan dikir ev bûn...*”

Mubeccel, daneşîna tehliyeyê vedibêje: “Wê rojê gelek kes em hatine berdan. *Kêfa min nehat, qet nehat. Serê min tevîhev bû. Veqetîna ji nişkê ve... Wekî karên min nîvco man. Ji xeynê me, tu kes vê hestê fêma nake.*”

Gonul Sevindir dibêje: “Di dadgehê de, gava ku min agahiya berdanê bihîst, min tu tişt hîs nekir. Valahiyeke pir mezin... *Dema ez hatim qawîşê, veqetîna, xatirjîhevwestîna bi girî... Ma veqetînek ev qasî zehmet dibû...*”

Sema Yigit Kanat jî, ya ku derketina ji Mamakê ya taybet jiyaye. Ji qawîşa jinan a Mamakê ku di sala 1982'yan de hatibûyê, di sala 1988'an de, wekî kesa dawî derdikeve. "Gava ku cara dawî min li pişt xwe nihêrî, keseke ku destê xwe ji min re bihejîne tunebû. *Heta ji destê min hat min der û dor paqij hişt. Ew qawîşa piçûk wisa mabû ku te digot qey em derketine hewşê û piştî demeke kin em ê dîsa vegerin... Em ber bi A blokê ve dimeşin... Qefesa derve li nik A Blokê ye... Li her dera ku ez tê re derbas bûme, cara dawî dinêrim. Li kevîran, li axê, li qefesan... Ku hema bihingivine min, ez ê bigirîm. Lê qet nahingivine min... Di gewriya min de girêkek...*"

Ducaniya pîrî

Ev pirtûka ku ji Weşanên Dipnot der çûye, ji hêla Koma Pirtûkan ya Jinên Mamakê ve hatiye nivîsandin. Pêncî û pênc endamên komê hene. Çil û şeş kesan, ev pirtûk nivîsandiye. Pirtûk ji du beşan pêk tê. Beşa yekem, bi çil û pênc serenavan ji sedan bîranînan pêk tê. Beşa duyem jî, wekî silavekê ji kesên ku jiyana xwe ji dest dane, ji şeş serenavan ve pêk tê. Leşkerê ku di bîranînan de em bernavê wî dixwînin, ê ku di wan salan de leşkeriya xwe li Mamakê dike "Er Kuçumen" jî bi nameya xwe tevî pirtûka "xwişkên xwe yên hevalên leşkeriyê" bûye.

Ev pirtûk ducaniya pîrî dijî. Kî dizane çi qas roman, filmên sinemayê, belgefilm, çîrok dikarin bi destên bikêr jê çêbibin. Dema hûn pirtûkeke wisa dixwînin, hûn nikarin bersivên pirsên ku êrîşî mêjiyê we dikin, di îstatîskan de bibînin. Pir zehmet e ku mirov hin peyvên arastayî hinan bike, berhevkirina bersivan jî zehmet e. Di wan rojan de, dilê çend jinên dil warê şewatan bû, evîn bû, li hemberî derewên çapemeniyê ku digotin, "Ji ber evîne, em tevî terore bûn"? Di wan salan de, çend pitik hatin dinyayê yên ku berî werin dinyayê îşkence dîtin? Çend leşker, çend cendirme, di xewnên xwe de noqî kabûsan bûn ji ber îşkenceyên ku bi xwişkên wan dihatin kirin an jî ji ber ên ku wan dikir? Çend bijîşkên tibê, nifir li xwe kirin, ji ber şanênava ku avêtin? Çend bedenên ciwan xisarên mayinde dîtin û derûniya çendan, ji vê erdhejê bi tevayî xisar dît? Kesanetiya çend ajdayan bû pola, bû çinarên berxwedêr, ma tê zanîn?

Piştî sih salan, wekî vê pirtûkê li hêviya bersivên paqij û pak in, çavên me, guhên me, mêjiyên me û dilên me.

Rêzên me, ji xwişkên me yên ku dilê xwe vekirine û ji kesên ku keda xwe dane vê berhemê re ❀

KEFENÊ KEN

Çeka bê dengiyê me di rastiye de veşartî
pesnê helbesta sor im pêça û xemilandî
helwestek nîvco me di dilê çavxwezela xwe de

li sînorê sebra şevê hêviyek veşartî me
destekî şikestî, dile kî şewitî me

dilopek ji xwîna peyvê me
bi rastiye re cenga min heye
barê pêtiyê me.

Revoka ji dengê min
Bêzar im li sînorê deşta çava
Şikestî me newalek bê hewar im

Dilopek xwînava xewnê me ji gotinê bê zar im
Disa kêleka peyva te li kefenê kenê min ket
Ezê rûgeşiya xwe a dawî jî bin ax bikim.

Mihemed Afşar

‘ŞİDDET KARŞITLIĞI’!

FOTİ BENLİSOY - SELİN PELEK

Malcolm X bir konuşmasında “ev zencisi” ile “tarla zencisi” arasındaki farktan bahseder. Ev zencisi, yani sahibinin evinde hizmetli olan köle, sahibi hastalanınca “*hastalandık mı patron?*” diye sorar, sahibinin evi yanarsa patronundan önce onu söndürmeye koşar. Beyaz adamın kendisine gösterdiği “lütüftan” memnundur; zenci olduğunu bilse de ayrıcalıklıdır. Tarla zencisi, yani beyaz adamın pamuk tarlasında çalışmaya mahkûm köleyse sahibi hastalandığında ölmesi için dua eder, sahibinin evi yandığında neredeyse zil takıp oynar. Tarla zencileri “*toprakta karınca, suda balık*” kadar çokturlar ve ev zencilerinden her daim daha zencidirler.

Son zamanlarda Kürtleri tabir caizse “ev zencisi” haline getirmek, yani Kürt hareketini terbiye edip onu “makul” ve “medeni” muhalefet sınırlarına çekmek popüler bir köşe yazısı konusu haline geldi. Kürt siyasal hareketinin evcilleştirilmiş ve devlet terbiyesi edinmiş bir kalıba dökülmesi maksadıyla iştahla yazan “demokrat” kalem erbabının sayısı hayli fazla.

Siyasi rasyonaliteyi ve dolayısıyla siyaseten makul olanı temsil ettiği iddiasıyla, daha doğrusu kibriyle yazanlar, Kürt hareketinin siyasal eyleminin müesses nizamin konformizmi çerçevesinde kalmasını salık veriyorlar. Savaşın müsebbibi Kürt hareketinin yarattığı siyasal seferberlikmişçesine onların standartlarına uygun, makul, akli başında ve terbiyeli bir muhalefetin gerekliliğinden dem vuruyorlar. Kürt muhalefetine düzen içinde kabul edilebilir sınırlar dahiline alıp pasifize etme, “*haddini aşan*” ahaliyi müesses siyasetin etrafı çitlenmiş oyun alanına yenden çekme telaşından başka bir şey değil bu.

Bu bağlamda, “*şiddetin doğrudan siyasetin ‘anti-tezi’ olduğunu, siyaseti olanaklı olmaktan çıkarıldığını, dolayısıyla şiddete kimin niçin yaptığından bağımsız olarak karşı çıkmak gerektiği*” şeklinde özetlenebilecek yaklaşımdan yola çıkarak, Kürt hareketine şiddetle ilişkisini gözden geçirme, tek taraflı ve koşulsuz olarak silahlı mücadeleden vazgeçme çağrılarını yapıyor. Hızını alamayan kimi çevreler içinse Kürt hareketinin nasıl da şiddetperver, otoriter ve hatta faşizan olduğu, neredeyse “bağımsız” ve put kırıcı aydın olmanın bir gereği haline geldi.

Anti-totaliter liberalizm, mevcut siyasi kurumsallaşmayı zorlayan her siyasal mücadeleyi Auschwitz

ya da Gulag’lara giden bir yol olarak mahkûm etme heves ve arzusunda. Özellikle AKP döneminin “devrimci” gücüne iman eden kimi yazarlar açısından Kürt siyasal hareketi Kürt sorununun çözümü karşısında neredeyse en büyük engeli teşkil ediyor. Onlara göre, Kürtlere her türlü zulmü yaşatan “ceberut devlet” tarihin çöplüğüne gönderildiğine göre, Kürt hareketinin bu kerameti kendinden menkul demokrasi atmosferinin hakkını vererek uysallaşması, haddini bilmesi gerekiyor. Örneğin devlet televizyonunda sabah akşam anadillerinde din dersi dinleyebilme hürriyeti bahşedilen Kürtlere bununla yetinmeleri ve baskın üzerine baskın yiyen “sakıncalı” yayınlarından vazgeçmeleri buyruluyor.

Kürt meselesinde eksiğiyle gediğiyle de olsa aslında bir “normalleşme” sürecinde bulunulduğu ve bu anlamda bir “dış zorlama”, yani mesela “*derin Kandil*”in ya da “*Kürt Ergenekonu*”nun provokasyonları olmadığı takdirde meselenin hallinden çok uzak olunmadığı öne sürülebiliyor. Öyle ya aslında her şey “iyi” giderken Kürtlerin mesela “demokratik özerklik” gibi “kışkırtıcı” söylemler kullanarak milliyetçiliği kışkırtmalarına ne gerek var? Kürtler fazla patırtı gürlütlü çıkarmasalar Kürt sorunu da sessiz sedasız çözülmeyecek mi? Kürtlerin giyabında, Kürt hareketine rağmen Kürt meselesini “çözme” anlayışı, üstelik demokratikleşme etiketiyle pazarlanabiliyor yani. Bilhassa liberal, kısmen de sol liberal mahfillerde yaygın bu görüş, AKP’nin “açılım” siyasetini olumlayan, olsa olsa AKP’yi açılımdan sapmakla, mesela seçim sürecinde milliyetçi bir dil kullanıp özüne ihanet etmekle eleştirebiliyor. Kürt hareketini “makul” siyasetin konformizmine saptırmaya dönük bu söylemin bunca popülerlik kazanmasında, AKP’ye bir tür demokratik dönüşümün öznesi olarak bol keseden kredi verenlerin payı olduğu da aşikâr elbette.

Siyasetin ve muhalefet etmenin ne olduğuna ve nasıl yapılması gerektiğine dair bol miktarda hizaya çekme girişimleriyle dolu bu tip söylemler, liberal-müzakereci siyasetin çok tipik körlüklerini yeniden üretiyor aslında. Söz konusu liberal müzakere zihniyeti, fikirlerin dolaşımını siyasetin temeli kabul ederken dolaşıma giren bu fikirlerden türeyecek pratiklerin düzenin işleyişini sarsmayan, örselemeyen karakterde olmasını şart koşar. Radikalizmin kişiler

ve topluluklar arası fikir alış-verişi, bir fikir teatisi düzeyinde kalmasını ister. Mesela bir siyasal partinin, hem de ciddi oy desteği almış bir partinin Meclis çalışmalarını boykot etmesini içine bir türlü sindiremez, Meclis denen mabedine yapılmış bu “hakareti” sineye çekemez ve böyle bir boykotu apolitizm olarak adlandırmakta beis görmez. Onun belirlediği sınırlar içerisinde “radikal” olmak mümkündür elbette, yani her türlü radikal düşünce kendisini ifade etmekte serbesttir belki ama radikalliğin tecessüm etmesine “şiddetle” karşı çıkılır.

Mevcut kurumsal çerçeveyi, hâkim siyasetin adabını zorlayan her mücadele biçimi apolitizm ya da siyasi körlük/kısırlık damgasını daha baştan hak etmiştir. Üstelik liberal tolerans ve demokrasi anlayışının bu renksiz-kokusuz doğası öylesine “tarafsız” hale gelmiştir ki, örneğin devletin şiddet tekeli pratige geçiren polis-asker şiddeti ile ona karşı çıkanların şiddeti eş tutulur, hatta ikincisi şiddet ve çatışmanın müsebbibi haline getirilir. Muktedirlere karşı yumurtalı bir protesto dahi demokrasi karşıtı bir eylem olarak değerlendirilip, potansiyel bir totalitarizmin ayak sesleri olarak sunulabilir.

Şiddet ve siyaset

Şiddetin kötü olduğuna dair pedagojik formül, şiddetin insanlar arası ilişkilerin yürütülmesinin iyi bir yolu olmadığını hatırlattığı ölçüde anlamlı elbette. Fakat başına “nereden gelirse gelsin” vurgusu getirilerek siyasi düzleme kolayca izdüşürülen bu formül, bir toplumsal olgu olarak şiddet hususunda çok az şeyi anlamamıza yardımcı olur. Örneğin farklı şiddet biçimlerine maruz kalanların ve bunları uygulayanların o biçimleri değerlendirme kistasları hakkında bize hiçbir şey söylemez. Daha da önemlisi, şiddet uygulayan ve şiddete maruz kalan arasındaki ilişki hakkında da hiçbir şey anlatmaz.

Şiddetin kategorik kötülüğüne dair ahlaki mutlakçılık, bize şu ya da bu şiddet eyleminin toplumsal bağlam ve içeriğini gözardı etmeyi salık verir. Böylece şiddetin ortaya çıktığı tarihselliği ve sosyal bağlamı (yani hangi somut güç ilişkileri içerisinde şekillendiğini) anlama kapasitemiz, ahlaki bir mutlakçılığın saydam basitliğine feda edilir.

İnsan toplumları yapısal, süreklileşmiş ve kurumsallaşmış hâkimiyet ve sömürü ilişkilerince bölümlenmiştir. Hâkim olan gruplar, bu yapısal pozisyonları, yani toplumsal ilişkilerin yapılarındaki konumları dolayısıyla hâkimiyet altında olan grupları şiddete tabi tutarlar yahut sürekli şiddet tehdidi altında bulundururlar. Dahası şiddet kullanımında tekel olma tasarrufunun sınırları, son olarak Erzurum’daki HES protestosunda gördüğümüz üzere

oldukça geniştir. Bu anlamda liberal-müzakereci anlayışın ifade ettiğinin tersine siyaset şiddeti dışarıda bırakan ya da onu dışlayan değil; tam tersine onu örgütleyen ve kurumsallaştıran bir olgudur.

Toplumsal ilişkilerin hiyerarşik yapısı ancak kurumsallaşmış şiddet ya da şiddet tehdidi aracılığıyla inşa edilir ve yeniden üretilir. Mevcut düzenin muhafazası hususunda şiddetin rolü ve kurumsal şiddetin yapısal karakteri hususundaki körlük ise şiddet kullanımını şu ya da bu politik grubun tercihine indirgeyerek tartışmayı onların şiddetinin ya da bizim şiddetimizin “iyiliği” ya da “kötülüğü”ne sıkıştırır.

Tam da bu bağlamda hâkim grupların sürekli ve kurumsallaşmış olan ve mevcut tahakküm ve sömürü ilişkilerini ebedi kılmak için uyguladıkları bu şiddet ile tabi olan grupların buna bir tepki olarak gelişen şiddeti arasında ayırım çizgisini (bunun ince bir çizgi olduğunu bilerek) muhafaza etmek gerekir. Çünkü hâkim olanın şiddetiyle tabi olanın şiddeti arasında bir eşitlik kurmak, hâkimiyet ilişkilerini görünmez kılma riskini içerir. “Nereden ve kimden gelirse gelsin şiddete karşı olmak” tümcesi ile özetlenen tutum, savunma ile saldırı, fail ile mağdur arasında yapılabilecek ayrımların üzerini örter ve dolayısıyla toplumsal çatışmaların tarafları arasında (ezen-ezilen) bir eşdeğerlik varsayar.

Örneğin Filistin meselesinde sık sık kullanılan “şiddet sarmalı” ifadesi bu tavrın tipik bir örneğidir. Bu yaklaşıma göre çatışmanın iki tarafı da kendi şiddetinin esiridir ve iki taraftan her şiddet eylemi çözümsüzlüğü daha da pekiştirmektedir. Tarafların şiddet eylemleri karşısında eşit mesafede durmayı vaaz eden bu yaklaşımın zayıflığı, meselenin kökeninde İsrail’in işgali ve Filistin’in sömürgeleştirilmesinin yattığına dair körlüğüdür. Böylece “şiddet sarmalı” ya da “nereden gelirse gelsin şiddete karşı olmak” türü tutumla fail ile mağdur arasındaki ayırım tamamen ortadan kaldırılmış ve daha da vahimi taraflar arasında bir eşitlik durumu varsayılmış olur. Oysa ancak önce İsrail’in işgali ve kendine has sömürgeciliği kınanarak Filistinlilerin politik ve askerî yöntemlerinden bazıları eleştiriye tabi tutulabilir.

Hasılı, her türlü şiddeti kınayıp, hepsine eşit mesafede durmanın ve şiddete “sıfır tolerans” göstermenin kazandırdığı biçimsel “ahlakiliğin” arka planında son derece derin bir gayriahlakiliği barındırması kuvvetle muhtemeldir. Ezilenlere ahlak dersi vermeye soyunmak, muktedirleri arkasına almış olmanın verdiği ahlaksızlık ve had bilmezlikle izah edilebilir ancak. Bütün toplumsal bağlamından soyutlanmış bir siyasal –dolayısıyla bal gibi toplumsal– şiddet tasviri mutlak ahlakçı entelektüelin zihniyet dün-

yasında üretilmiş bir surettir. Gerçeklikle bağını bu soyutlamada yitiren bir şiddet tanımını sorgulamakla "akan kanı kutsamak" arasındaki eşitliği açıklamayı son günlerde köşelerinde bu yanlış denklem üzerine kalem oynatmaktan bıkmayan yazarlara bırakıyoruz.

Şiddetin psikopatolojisi mi?

Kapitalist sistemde iktisadi alan ile siyasal alanın ayrışması ile iktisadi/toplumsal sömürü ve bağımlılık, şiddet ve şiddet tehdidini doğrudan devreye sokmaksızın gerçekleşir. Politik kerte, çıkar çatışmaları alanının dışında, bağımsız ve tarafsız olarak görünür. Bu çerçevede, örneğin pür-i pak bir demokrasi mücadelesi salt siyasete içkindir ve iktisadi sömürü mekanizmalarını, düzenin siyaset dışı kabul edilen kurumlarını konu edin-e-mez.

Bu görüntüyle yetinildiğinde şiddet meselesi elbette bir "tercih" meselesi olarak kavranabilir. Çünkü bu durumda zor-baskı-şiddet boyutu sanki kapitalizmin işleyişine dışsal, arızı bir olgu gibi görünür. Şiddet tercihten ibaretse eğer, rahatlıkla psikopatolojik bir vaka, bir sapma olarak da ele alınabilir. Hatta bu sapma Kürt hareketi örneğinde legal siyaset ile birlikte yürütüldüğü için politik bir şizofreninin tezahürü de olabilir pekâlâ!

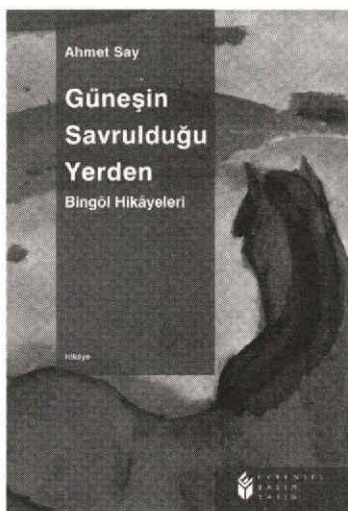
Zencisini ehlileştirmeye çalışan beyaz adamın kadim yanılığı (körlüğü mü demeliyiz?) burada başlar. Tumturaklı cümlelere gerek yok; KCK operasyonları kapsamında tutuklananların "silahlarına"

bakmak yeterli: sandıkta halkoyu, bilgisayarda müzik dosyası, başta puşi...

Kürt sorununu çözmeye meftun olduğunu her fırsatta söyleyen Erdoğan döneminde devletin güvenlik güçlerinin "yasal mermileriyle" 129 Kürt çocuğu öldürüldü, yüzlercesi elindeki taş "şiddet" unsuru, kendisi de terörist sayıldığı için hapishanelere tıklandı. Yani Kürt hareketinin şımarık bir çocuk edasıyla kendisine lütfedilene reddedip huzursuzluk çıkarmakta patolojik bir şekilde ısrar etmesi yalan; şiddet dışı yöntemlerle yürüttüğü mücadelesine karşı bile "rekor" düzeyde şiddetle karşılık görmesi gerçek.

Gerçekliği ters yüz etmekte mahir kalem erbabının duyduğu sorumluluk, Kürtlere buyruk yağdırmanın ötesinde anlamlı bir mesaiye meyledecekse eğer, onurlu bir barış için yapılan çağrılara ısrarla –ve şiddetle– kulak tıkayanlara bir karşı duruşla, direnişle yola çıkmalıdır. Baskı ve inkâr altında onca yitip giden insanına rağmen intikam hissiyle hareket etmediğini her fırsatta dile getiren bir halk ve onun meşru temsilcileri "ehlileştirmeyi" değil, "eşitliği" hak etmektedir. Bu yönde bir mücadeleye destek olacak her samimi adım dökülen kanın durması için yegâne yoldur. Yoksa zihinlerde üretilen ve vicdan rahatlatmaktan öteye gidemeyen tarih/toplum dışı bir şiddet karşıtlığının politik düzlemde yankı bulması, en iyi durumda naif bir söylemin ötesinde bir anlam taşımıyor. ☀

* BIA'dan alınmıştır.

CAYO KE TÎJ TI RA BENA VILA

AHMET SAY

Tirkî Ra Tadayox: SEYÎDXAN KURIJ

Yew estore Komilo Guerîzij bi, na estore niweşbî, ger vetbi neçariyê ra kiştê aye vecîyaybî. Na estore di serran ra nat niweşbî. Hendê bibî qij, hendê pilisîyaybî, hendê estoreyê ra vecîyaybî ke kam ke a dîni tu kerdêni erd re û bi linga aluyî xo pilixnayêni. Hendê yew biz bibî qij na heywan. Çimanî aye ra rîmo hewz ameni û ziwani aye rêciyayêni.

Komil na estora nêweş û bêfayde di serrî kerd wîye. Bêlka bena weş! Bena weş û o aye sey bêygîr xebitneno... La estore weşnebîni, niveciyayêni orte û boçê xo tîyeneşanayêni. Wabo, Komil na estore hancî zî wîyekerdeni. Bêlka bena weş.. Zimistan qitlixê(tengîyê) de hancî simer û vaş aye ver de kêmi nekerdeni, eger bidîni co zî dayêni ci. Çike Komil re yew estore lazim bîy, hem zî zaf lazim bîy. Çike Komil pawitoxî dew bi û goreyê zanayîşî ey ganî miheqeq pawitoxî dew wahaî yew estore bînî.

Naye serkote zî Komil duztaban bi. Neşkayêni rayîro dur şîyero, neşkayêni rayîr ra şîyero. No semed ra eskerê nekerdbî. Kişta kişt şîni, hetanî qilî verba dew vecîyayêni binî linganî ey decayêni.

Komil waştêni ke yew pawitoxî dew yo rind, pak û forslî bo. Biniştêni estore xo û mîyanî dew ra bigêrayêni. Biniştêni estore xo, tifingî xo bieştêni milî xo, zimbêli xo tabidayêni û tam sey yew rohelatîj fors bieştayêni...

La tifingî Komil zî çîniyebi. O yew pawitoxo belengaz, bê estore û bê tifingî bi. To dîy roj ame Komil bi rext û tifing xo xemilna. Wext ke cendirmeyî îta ra vîy-

ertî ra hukmat ra va, “na dew re yew pawitox lazim o”, o wext pêro cîranan Komil ra vatbi “no tam gurê to yo”. Komil vindertbi, fikirîyabi û cuwa pey qowil nekerdbi.

“Baykî mi na dew re pawitox çi lazim o”.

Cîranan ling şayî erd. Eger lazim nebîni, qet hukmat waştêni? Senî ke yew dew de yew muxtar û çahar azayî estî, ganî pawitox zî bibo.

“Dewê ma re pawitox çi lazim o” vatêni û vindertêni Komil.

“Pekî muxtar çi lazim o? Azayî çi lazim î?”

“Hadê uca ra”, va Komil. “Dewa bê muxtar bena? Suka bê walî bena?”

“Bena nibena ez nipersaya biko! Azayî çi lazim î ez naye persaya!”

Komil xo da tîyemîyan re. Fikirîya ke çi cewab bido.

Erdîşsipîyeyanî dew “Ala alaaa, alaa allaaa ... “ va, sere tîyeşûna. “Biko ma niva pawitox lazim o, hukmat ferman veta yew rey...”

“Hem hukmat tifing dano pawitoxan. Kincan dano.”

Bi hêvîyê kincan û tifingî Komil pawitoxê qeub kerdbî. Wext ke cendirmê hêna biamenî û bipersayêni, “Pawitoxî dewê şima kam o?”, İnan Komil nîşan bidayêni ci.

İnahawa bibi pawitox Komil. La hukmat ne kincî ne zî tifing da ci. Qe nebo wa estore pawitoxî bibo. A zî nebîni. Komil se kerdêni, nekerdeni mibarek weş nebîni. Şew û roj axurî binî ban de muşere kerdêni, la

nemerdêni. Bimerdêni, belka Komil ewnîyayênî yewna çare ra, xo re yewna estore girotênî, yew çend bizî rotênî, deyn û dun kerdênî xo re yew cehna êrnayênî.

Ez no rewşê Komil re qehrîyayênî. Ez duzta-bûnêyê ey re qehrîyayênî, pawitoxê ey re qehrîyayênî, hêvîyê ey ya veng re qehrîyayênî. Ey ina pawitoxê ra qet xêr nedîbi. Hetanî ma yew bîn bidîni ez persayênî “Komil estorê to senîn a?”

Rîyî xo çiqirnayênî, destî xo tîyêşunayênî, nêng çînayênî, “daykê estore re zî, kam na estore serrê mi re kerd bela daykê ey re zî...”.

Mi zanayênî o semedî na estoreya çiqas qehrîyeno, hevîyê xo çiqas na estoreya gîredaya. O rid ra mi kam ca o bidîni ez persayênî:

“Komil estorê to sebî?”

Mi pawitênî ke “Geber bî” vajo, la ez sekîrî estore yew qede nimerdêni. Komil tim eynî qede kifir kerdîyênî:

“Daykê estore zî...”

Dewijan, heta qijanî dew na qalê mi yew çend rey eşnawita, înan semedî herskerdişa dest ci kerdîbi Komil ra persayênî:

“Komil estorê to senîna?”

Qijî pilxinî, yê qijî ke pilxe û gewelê înan pê herre û toz tîyemîyan kotbî û zeliqîyaybî suratî înana, ê hîrye kesî, panc kesî amenî pîye het û persayênî:

“Komil estorê to senîna?”

Komil la hewl antênî, verba huyuyayîşî qijan nengî çînayênî, “daykê estore zî, daykê şîma zî...”

Yew roj Komil mi ra va ke ez estore kişena. Çend serreyo ke bîlasebeb na estore re mesref bîni.

“Gunê mi qerqurşin neyero, wilay ez yew qerqurşin nana aye ya...” va.

Kerd keno! Şîno tîfîngî Qulî geno, çîmanî xo çîneno pîrye nano mîyanî çîmanî aye ya.

Nekerd.

No gure verda wisar.

“Wa hêw wisar bîyero...” vatênî

Na qal, qalê “Wa hêw wisar bîyero” dewijî Çewlîg zaf vanî. Gure ke nebena yan zî gure ke ê wazenî bibo verdênî wisar. Wisar yew hêvî ya, semedî înana hevî keno newe.

No semed Komil, kiştîşî estore verdabi wisar. Wisar ame kişeno, alawekîl kişeno.

Lakîn nekişt. Wisar ame hancî nekişt.

“Wilay gunê mi qerqurşin ame ha! Qerqurşinî vatênî nika zî.

“Zizzzzztî vatênî, cewab dayênî weledanî dew.

“Zizzzzzt, ma zanî ti qemîş estorê xo nibenî Komil, estorê xo, estorê xo!...”

Komil xo pîrnîk de vacîyayênî “Welahevle wela quwet illa billaaaa ...”

“Zizzzzzt, zizzzzzt”

Komil geş bîni. Yew sozî merdimî camêrd est, o neşkayênî sozî xo zî bîyaro ca. O şînî ewnîyayênî a heywana çim lişîna ke zûnî aye recifîyayênî. O ge – ge hers bîni qerar dayênî ci ke aye bikişo, ge - ge zî xo zerre ra vernîyayênî, “Homa dawo pîrye, reyna zî ez pîryenedî”.

Ganî çî bikerdênî hinî. Yan hero, yan nero! Yan ganî dawunçeyî xo tîfîngî xo bianco pano meşgî heywana, yan zî vecîyo serî qîlî pey dewa biqêro “ey cemaatî bisilmanan wa herkes bîşnawo! Ez yew cîni ya! A ke soz dana û neşkena sozî xo bîyaro ca, ez o qede yew cîni ya, ez panc pere nekena, ez neşkena yew estore bikişî, ez yew cîni ya cîni! Zart - zurt naye çîniyebi hinî.

Welakîn o neşkênî her didiyan ra yew zî bikero. Bê çare bi o.

Yew roj ame mi het, bi çîmanî melulana ame Komil, bi vengo nizma dest qîşkerdişî kerd: “Geber nibena ...” va, “gonê mi micîqîna, gonê mi...”

Gire gînayênî qirik re, Tu vatênî dê qirikê ey di yew pîrano gird esto û neşkeno nê pîran warkero, yan zî neşkeno xo boxaz ra veco teber.

Bi pîranî feki xo ya qerarî xo kerd eşkira:

“Ez bena koye de çaverdena... Wa ko di bimano! Wa cînawir biwero!” Çîmî mi mevîno... cînawir biwero”

Ma hişkerd. Kulsî ser de ronîştîbi, ewnîyayênî erd ra, bi yew qîrşa erd qîrş kerdênî.

No zî yewna rayîrî kiştîşî estore bi. Eşkira bi ke estore Komil ko de neşkayênî biciwîyo, aye yew çend roj cuwa pey bimerdênî. Cînawiran na heywan biwerdênî. Esas cînawir qet neşkayênî yew estore biçarnî, neşkayênî rehet rehet yew estore biwerî, la estorê Komil neşkayênî xo bixelisno. Neşkayênî biremo, neşkayênî paskulan berzo, neşkayênî xo bipawo.. Gureyî heywan qedîyabi...

Komil o qede kotbi hawayî qerarî xo, o qede bawerê xo pê ardbî ke o estore koyan ser de verdo, senî ke şîno yew ezayî o qede bêveng û xemgîn, verba mi de milî ey kişt ronaye mend.

Mi ra va “Siba ti zî bîye... ma pîya şîmi nayê ko de verdi”. Cuwa pey wîrîşt yew kişt ser da pîro şî.

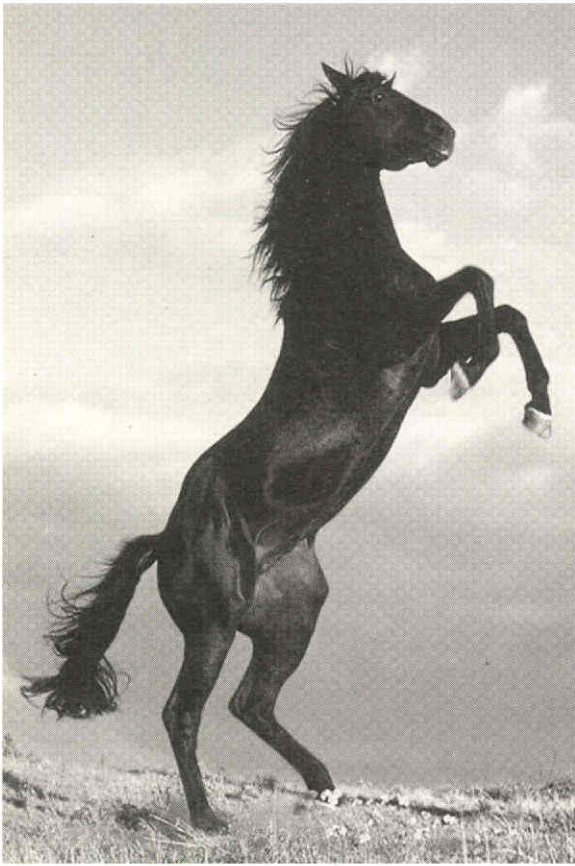
Roja bîn serîsibay şefeq de, bêlka hama nême şew bi, berî mi nenguç kerd, ez wirznaya Komil. Tij anikotbî. Mi fîtilî fenerê şew kerd dîyar û ez persaya:

“To hol fikîryayî?”

“Ez hol fikîryaya”.

Ma tarî de kotî rayîr. Pîyerayê pey dew ra, qîlî ke pîya dima benî berz hetî nê qîlana ma ver - ver ra vecîyayênî cîr. Komil yew bend eştbi milî estore aye kaşkerdênî û berdênî.

Tarî û zulmat de ma gelîyan ra qayme şîni. No yew şîyayîşo ne rehet bi, şîyayîşo zehmet bi. Serrê ma de fikîrî xirab gerayênî. Çîman ver de kiştîşî yew estore rehet bi?

A estore ke çend serrî bar û derdî Komil antbi. Aye yew roj, duzî Hepsuerî de çargum şîni lingê aye kotibî ver, aye û Komil pîya ginaybî erde re. Kîşta ginaybî erde re estore. Lingê Komil bin estore de mendbî. Komil neşkayêni wirzo pay. Estore neşkayêni xo raştkerô. Estore hê ginay erd hin neşkênê rehet - rehet wirzo xo ser. Ganî verî linganî xo yê verênan dergkerô, xo erdşûno û yew rey de wirzo xo ser. Eger heywan no hal de biwirîştêni xo ser, pay nayêni Komil ser. Her di yan zî tersan ra nefes dayêni û girotêni. Komil araçî ecel vetêni, o tersayêni ke estore yew rey de xo virbikero û ey bipilixno. Înan yew mude goş na yew bîn ser. Cuwa pey estore linganî xo yê verênan ra yew nata - weta çarna. Emîn bî ke pay Komil nenawo, xo ard pîyeser û hêdî hêdî wirîşt we heywan. Komil nedejna... Cuwa pey Komil zî wirîşt we, lew na çîmanî estore ya, pîrnîkê estore ya; înan yew bîn lişt, yew bîn boye kerd û hêna kotî rayîr.

Kîştîşî na estore rehet bi?

Ma bê ke yew bîn de qîsêbikeri, rayîr ra şîni, ma inahawa çîyan ser fikîryayêni. Tariye şew ra vengî mêsan amêni. Yew şewa serd bîy, no serd, no serdî şewê koyan, çermê ma liştêni. Yew boye xêrib zî bîy: Boye vaşanî wîtinan, birran, kereyan, mês û moran û estareyan kotbî tîyemîyan. Boye şewa serdin ya koyan bî.

Şarî koyan zano: Roj, perde perde beno berz koyan de. Wext şoqê tîj yewna qîlo newe xelisnena dinya bineyna bena roşn. Biney, yewna biney... Ez ewnîyayêni koyanî keweyanî hetî rojava ra. Ez xo ra vîyertbî. Kamil vindert. Hetî rojhelata agera, yew nefeso kûr (xorî) ant. Ez a hel ewnîyaya rojhelat ra, mi yew rengo pemi dîy, yew pemi ke tu qet nepawitêni, yew pemiyo vilnêrm, rîweş û şîrîn. Binî nê asmêno pemi yo rengîn de, koye more ke goreyî dûrîyê xo rengê înan ge akerde bî ge zî bînî tarî, bîy. Koyî fecîrî sibayî bîy... Nê koyî sey nêzdî ra vînayîşî yew estareyî aysayêni. Velg û vaş serî înan û gelîye înan aysayêni, la înan zerrê xo de sur nimîtnayêni... No sur, surî lawikanî rojhelat bi, nê lawikî hanci inahawa yew fecîrî sibayî de pê ewnîyayîşî nê koyana, pê derg - derg ewnîyayîşî nê koyana amebî vatîş.

Ma panc na deqa şîy. Ma serî yew qil de bîy. Roj bibi berz! Roj verrojanî hetî cêrî ma de sey laseranî vilabîyeyan beriqîyayêni! Ma mîyanî yew roşno eceb de, ca yo ke tîj û hawa ti ra bînî vila, ma o qede yew ca de bîy. Roşn ra hesire kotêni çîmanî ma, pêro ganîyanî derûdormeyî ma de beriqîyayîşî serê sibayî koyanî Çewlîg, newe ra bîyayîşî koyanî Çewlîg keyfî koyanî Çewlîg ciwîyayêni. Yew merdimo ke, cuwa ver îta ra pîrvazd vîyertbi ra, estareyo xoz yê tîj sawitbi pelana, dirrikana, kuezvilikana, pindî daranî xelata, gileyana, kerreyanî girdana, damaranî suran yê kereyanî girdana û remabi, şîbi. Nebatî pêro hîtin hîtin bîy. Qerawî kotbî. Çilkî qerawî, rêz rêz çilkî qerawî niştî pelan sera, înan hewz hîna hewz, çequer hîna çequer mojnîyêni ra.

Komil pê çîmanî xo ke tîj înan girotbi, huya. "Sibayo weş" vatîş çî rind o! Pê çîmanê ke zerrê înan huyuyeno (huyêni) sibayo weş... Merdim waharî derdanî bo zî, fecîre de, koyanî ma de, verî roşnî tîja ke beriqîyena û varena, verba nê roşnî huyayîş çî rind o...

Bê serê sibayî nê wisar yew çî ke keyfî Komil bîyaro çînebi. Ey çend serrîyo keyf nekerdbi, çî ke keyfî ey bîyaro nivecyabi, tamî keyfkerdeş nigîrotbi. Na yo keyf no bi! Keyf wisar bi! Keyf kerm û kêzî ke pêro pîya dest bi vengdayîş kenî, zeracî ke nişka ra binî biran ra wirzenî û firdûnî, hênîyî awe yî, lay î, ko yî, keyf.

Ganî merdim rindê koyanî Çewlîg şîwananî Balkan û Îpanyol re, Estebano Arjantînij re vajo. Nê koyanî ma de helîyayîşî vewre ra pey, sera serî hamnanî herre hîtina. Tîj merdim vêşnena. Na yo nê her di, hîtinê û tîjê koyan nebatan kenî gej. Herre bena nemir û parpişîyena, bena weş, sîneyî na herre ra her qede nebat vecîyeno. Vaş sey débî, sey gêj beno gird. Ti îta de o qede vilikan vînenî ke qamê înan hendê qamê to ya, serreyî înan hendê serreyî to yo. Qamê înan verba qamê to yena... Ti silam danî nê vilikan. Ti hal - hatîrî înan persenî, derdanî xo yew bîni re vanî.

Komil çim xo nêmcet girotî, xefî huyuyayênî û bendî estore kaşkerdêni. Keyfî ey ca de bi. Sey yew zanayeyî demo kahan hem keyfweşê, hem zî melulbîyayîş ra dûrî, xori-xori fikîryayênî. Dormeyî xo ferk kerdêni, la vilikî, pelî, darî, telîyî sîyayî tarî û sure, tek tek umir ey de nêbî. No rid ra, ez neşkaya pelî ke sey zêhîr hewz bîy, sey bonfile qalin bîy, hendê yew mîndêr bî û ti ra balişnayê maran amenî vatiş, vilika ke hendê qamê merdim derg bî, ti ra qisêbikerî. Ma bê qiesêkerdiş şînî. Ma tebîat temaşa kerdêni. Estorê Komil waştêni her vaş tek tek bisinasno, biewnîyo tamî pêroyan ra. Estore hergo vindertêni, zivar dayênî bend ke Komil kaşkerdêni, xebitîyayêni ke vaşan ra yew lap ti ra kero? O qede aysayêni ke eger Komil bend verado, rayîrî bizan ke ma ti ra şînî, a o rayîr ra vecîyo û bikewo mîyanî vaşan, xo ser şîyero cayanî dûran.

Mi waştêni ez vacî "Komil", "Komil, caverd wa biney biwero heywan..."

Nê vaşanî goştinan, pelî ganî ke damarî înan yê zerd ameyî teber, kam çizano samedî yew estore çiqas keyweşêbî...

A roja ke ma estore Komil ko de caverda û agêrayî, a roj ra nê mi vîr de mendî. Ma ina hawa şîbî û ez û Komil, ma inahawa bê veng agêraybî...

Çend aşm cuwa pey dew de di qijan rayîrî mi birna. Di weledanî 6 - 7 serreyan.ê mi ver de nefes nefesa bîy, çilmê înan ge bînî derg, ge bînî kilm. Hama dûrî ra mi dîy nidîy, dest qêrayîş, barayîş kerd. O qede îşaret kerdêni ke, o qede qerayêni ke, o qede xo kerdêni berz û dayêni erde re ke, mi fam kerde ke estorê Komil agêraya, boçê xo tîyeşunaya şîya verî banî Komil, uca de hişena, neşkena cayî xo de vîndero, hergo wirzena linganî xo yê peyînan ser, hem estore di qat bîya gird û bi no halî xo yo qelewa wirişta her di linganî xo yê peyînan ser. Estorê Komil ageraybî! o qede bîbî weş ke qabî xo de needeliyayêni, bibî gird, bibî rind, o qede ageraybî.

Ez cade şîya keyeyî Komil. Nê her di weledan mi caniverdayêni, pêra mi dima amenî. Cîniyî ey Helîma, vecîyaybî fekî berî, cîranan de yarî kerdêni...

Mi va, "Estore ha ça de ya?", "Komil ho ça de yo?" Pê destî xo nişan kerd, "Nişt ci şî."

Komil estorê xo ramitbi û şîbi he - heyt!

Cuwa pey Helîma yew kulsi da mi. Ez uca de ronîşta, mi dew ke Helîma ard şîmit, bi nano lazuta hingimên werd.

No hingimên yê vilikanî koyan bi; û dew ke mi şîmit yê bizî ke koyanî Çewlig de çerenî, yê nê bizan bi.

Na hîkayet serre 1970 de, misabakayî hîkayeyan yê TRT de xelat girota. ❀

*Na hikaya, kitabê Ahmet SAY "Güneşin Savrulduğu Yerden-Bingöl Hikayeleri" ra bi musadeyê nuştoxî tadîyaya.

VÊ CARÊ

Per bûn perên perîstkan

Lê laşê min ketin

Bûn perwane çûn

Şewitîn li ber şewqa te

Bajarekî tevlihev e ev dilê min

Dûyekî gemar ji min diçe her êvar

Çi bikim her şev bêriya kaniya te dikim

Vê carê te bi rastî jî xatir ji min xwest

Vê carê rast e

Rastiyeke tehl e

Rastiyeke bê bûk û zava ye

Rastiyeke bê serşok û şîwar e

Vê carê rast e

Hemû şevên perîstankî çûn

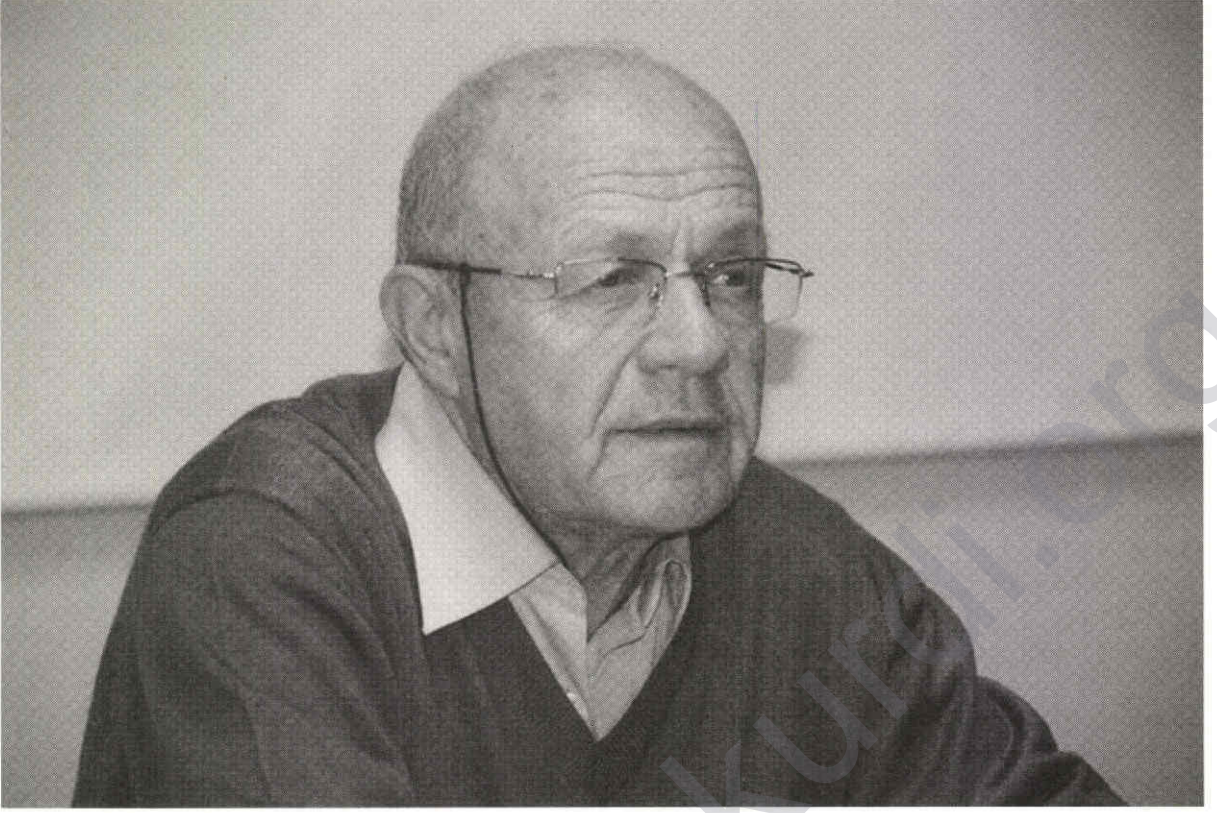
Hemû taviyên biharan xeniqîn

Hemû brûskan li dilê min veda

Vê carê bajaran tu windakirî li ber çavê min

Vê carê dilê min bû xefka min....

Veysel Vesek

'MAĞDUR VE MAĞRUR' TOPLUMBİLİMCİ DR. İSMAİL BEŞİKÇİ

MEHMET BAYRAK

A- Güney'den Beşikçi'ye 'Acılı Büyük Yaşamlar'

Geçmişte bir yazımda; gerek film hikâyesi, gerek film senaryosu, gerek oyuncu, gerekse yönetmen olarak Türkiye sinemasında bir ekol yaratan Yılmaz Güney'i "*mazlum ve kahraman*" olarak nitelendirmiştim. O, Kürdistan'dan gelip Çukurova'nın bereketli topraklarında yoğun bir dirlik mücadelesine girişmiş; "Yılmaz Pütün" imzasıyla yazdığı bir hikâyeden dolayı daha Demokrat Parti döneminde "komünizm propagandası" yaptığı gerekçesiyle tutuklanmış, sonraki yıllarda da son derece maceralı bir yaşam sürdürmüştü. 1960'lı yıllardan itibaren özellikle toplumcu sinemaya yöneldikten sonra sayısız ilginç olaya tanıklık etmiş ve önu kesilmeye çalışılmıştı. 1970'li yıllardan sonra devrimci örgütlerle ilişkilendirilerek susturulmaya ve etkisizleştirilmeye çalışılmış, daha sonraki yıllarda ise Çukurova'daki film çekimi sırasında bir provokasyona kurban edilmişti. Yıllar süren kapalı hapis yaşamından sonra

yarıaçık cezaevine çıktığında, gelecekte de kendisine yaşam hakkı tanınmayacağını gördüğü için ülke dışına, Avrupa'ya çıkmak zorunda kalmıştı. TRT'deki görevimin 80 Cuntası'na rastlayan kesitinde, onun filmlerine nasıl düşmanlık edildiğini, yasaklamayla yetinilmeyip, kopyalarının nasıl imha edildiğini doğrudan gözlemlemiştim.

Yılmaz Güney'in sürgünde yaşama veda etmesinden dört yıl sonra, 1988'de çıkarmaya başladığım *Özgür Gelecek* dergisinin ilk sayısında, aynı yıl içinde Almanya'da yapılan bir anma etkinliğinin yanı sıra, birlikte hapis yattığı dost-yazar Hasan Kıyafet'in "*Mahpus Yılmaz Güney*" kitabı dolayısıyla kendisiyle yaptığım bir konuşmaya da yer vermiştim. Kıyafet, bu konuşmamızda Yılmaz Güney'in "*Kürtlüğümden ve yoksulluğumdan çok çektim*" sözüne özellikle vurgu yapıyordu. Yılmaz'ı tanıyan ve yakından izleyen bir başka dost-yazar Oral Çalışlar ise, ölümünün 10. yıldönümü dolayısıyla kaleme aldığı bir yazıda

onu “mazlum ve kahraman” olarak nitelendirmiş (Cum. 9 Eylül 1994) ve ben de bu eksende “Mazlum ve Kahraman Yılmaz’ın Acılı Büyük Kürt Yaşamı” konulu bir incelemeyle, bu aşk, macera ve hüznün adamının ilginç yaşamını bir inceleme yazısıyla yeneden gündeme getirmiştım. 1994’te zorunlu olarak Avrupa’ya çıktığımda, katıldığım ilk toplantı da üç önemli Kürt insanının (Sinemacı Yılmaz Güney, şair Cigerxwin, bilim adamı Qanadê Kurdo) ölümlerinin 10. yıldönümü anma etkinliğiydi.

Belki, Yılmaz Güney’den çok Beşikçi’ye uyan “mazlum ve kahraman” sıfatını önceden Güney’e atfettiğimiz için; Beşikçi’yi, resmî ideolojinin en büyük mağduru olmasından ve mağrur duruşundan dolayı “mağdur ve mağrur” olarak nitelendirmeyi daha uygun bulduk...

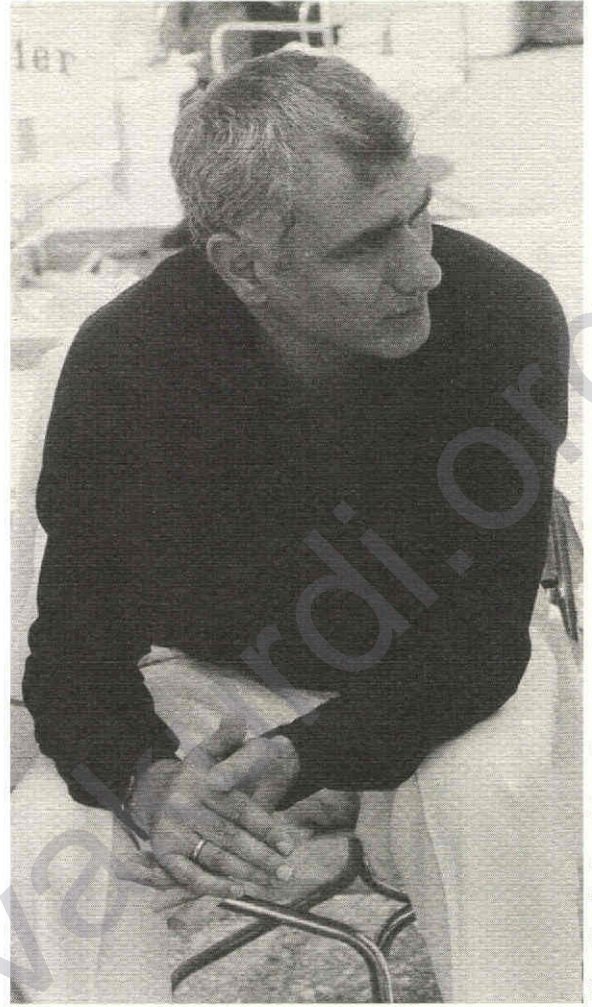
B- Derviş-meşreb ve Erdemli Bir Kürdolog

Üniversitede okuduğum yıllarda Beşikçi’yi ilkin, “Göçebe Alikan Aşireti” üstüne yaptığı doktora tezinden, ardından da *Doğu Anadolu’nun Düzeni* (İst. 1969) konulu kitabından dolayı tanımıştım. Beşikçi’nin bu kitabıyla, Doğan Avcıoğlu’nun *Türkiye’nin Düzeni* adlı kitabı, dönemin en popüler kitaplarıydı.

Sonraki dönemde Beşikçi’nin de kimi yerlerini eleştirdiği bu kitap, kendi alanında âdeta bir “ilk”ti. Nitekim, sonradan Beşikçi ile kimi polemikler yaşayan İlhan Selçuk bile, yayımlandığı 1969 yılında kitaba şu övgüleri diziyordu:

“Artık birtakım genç adamlar, uygarlığın ortak malı olan bilim yöntemlerini benimseyerek gözlemlerini Anadolu insanına ve Anadolu’ya çevirmişlerdir. Bunlar, bildiğimiz alıştığımız soydan (hoca) değil, el değmemiş Türkiye’nin gerçeklerini keşfetmeye çalışan birer mütevazı insandırlar. İçinde yaşadığı toplumdan habersiz kişilerin otorite sayıldığı ülkemizde, gerçek peşinde zahmete koşulan ne kadar bilim adamı varsa saygıyla karşılamak gerekir. Bunlardan biri de İsmail Beşikçi’dir. (...) İsmail Beşikçi’nin kitabı, üniversite içinde ve dışında tüm aydınların okuması gereken bir kitaptır” (*Cumhuriyet gaz.* 8 Eylül 1969)

İsmail Beşikçi üzerine bugüne kadar birkaç kitabın yanısıra, çok sayıda yazı yazıldı. Belirlediğim kadarıyla İsmail Beşikçi üstüne ilk kitap 1973’te İsveç’te yayımlandı. Rêxistina Têkoşer û Şoreşgerên Kurdistan (Kürdistan Devrimci Militalanları Organizasyonu) adına BAHÖZ (Fırtına) Yayınları’nın 6’ncısı olarak yayımlanan kitap, “İsmail Beşikçi ve Bazı Kürt Köylülerinin İddianameleri” adını taşıyordu. O tarihte Erzurum Üniversitesi Sosyoloji Bölümündeki görevinden atılmış ve 12 Mart Cuntası

Yılmaz Güney, “mazlum ve kahraman”

döneminde tutuklanmış olan Beşikçi, bir gençlik resmiyle birlikte şu sözlerle anılıyordu: “Demir parmaklıklar arkasında Kürt halkının haklı demokratik ve milli kavgası uğruna, özgür günlerin geleceğini müjdeleyen namuslu ve dürüst Türk sosyalisti İsmail Beşikçi yoldaş!..” (Adı geçen kitap, iç kapak)

Kitapçığın içine büyütülmüş olarak, ayrı bir tabaka halinde şu dördük de konmuştu:

Hezar, hezar sed sal herin
Merd û namerd ser bigerin
Te bernadin em ji destan
Welatê me xweş Kurdistan

Kitapçıkta Beşikçi’yi konu alan bir “ön-deyiş”le birlikte Beşikçi ve kimi Kürt köylüler hakkında düzenlenen iddianamelere ve savunmalara da yer verilmektedir. Bu haliyle kitapçık, daha sonra yine kısmen geliştirilmiş olarak Avrupa’da ve daha da geliştirilmiş olarak Türkiye’de yayımlanan Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) Dava Dosyasının bir ön hazırlığı niteliğindedir.

Bilindiği gibi, Beşikçi ile ilgili son Armağan Kitap ise 2011 yılında, SBF öğretim görevlilerinden Barış Ünlü ve Ozan Değer'in editörlüğünde İletişim Yayınları'ndan çıktı. Bizim de bir incelemeyle katıldığımız kitapta, toplam 52 araştırmacının yazılarına yer veriliyor.

C- İyi Niyetle Acı Gerçek Buluşunca...

Beşikçi ile ilgili 1973'te Avrupa'da yayımlanan kitapçığın "ön-deyiş"indeki şu belirleme, benim de birçok defa tanıklık ettiğim bir gerçekliğin, bir başka deyişle "iyi niyetle acı gerçeğin buluşması"nın insan yaşamında yarattığı dönüşümün tipik örneğidir. Şöyle deniyor ön-deyişte:

"1939 yılında İskilip'te doğan Beşikçi, orta öğrenimini Çorum'da tamamladı. Ardından 1962 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. Yüksek öğreniminin akabinde, çalıştığı devlet dairelerinde (özellikle İçişleri Bakanlığı'nda), Türk bürokrasisinin yapısını ve karakteristiklerini iyice kavrayan Beşikçi, Bitlis ve Hakkâri'de askerliğini yapması nedeni ile, Türk şovenizmine ve Kürt halkının çilesine karşı elbette yabancı kalamazdı. Daha sonraları sosyoloji asistanı olarak girdiği Erzurum Üniversitesi'nde, Kürt emekçi tabakalarının yaşamını ve özlemlerini bizatihi müşahade etti. Bu obje, Beşikçi'nin kendisinin içinden gelmediği bir topluma, hiçbir çıkar gözetmeden özünü feda etmesine yol açtı."

Bu, bir bakıma "Kürdistan ökse otunun çekiciliği" bir başka deyişle "iyi niyetle acı gerçeğin buluşması"dır. Bilindiği gibi, ökse otu, içine çekme özelliği olan bir ot cinsidir. Kürdistan gerçeği de, iyi niyetli insanlar açısından böylesi bir çekiciliğe sahiptir ve kendi payına bunun birçok ilginç örneğine rastlamıştımdır. Cumhuriyet'in başlangıç yıllarında kimi Kemalist yazarların, Kürt toplumuna ve hareketlerine karşı resmî ideoloji güdümlü masa-başı çalışmalar bir yana

birakılırsa; bu iyi niyetli sahiplenmenin ilk edebi örneklerini Köy Enstitülü yazarlarda görüyoruz. Edebiyatın halklaşmasında ve edebiyat coğrafyasının zenginleşmesinde bir dönemeç olan Köy Enstitülü yazarlar kuşağının birçok köy notu, gezi notu, anı, şiir, hikâye ve roman türü eserlerinde Kürt coğrafyasına ve Kürt insanına da yer verildiğini gözlemliyoruz. Bu konuda ilk aklıma gelen isimlerden ikisi Selahattin Şimşek ve Osman Şahin'dir. Sivas-Şarkışlalı Selahattin Şimşek, Hakkâri yöresinde ilköğretim müfettişi olarak bulunduğu sıradaki izlenimlerini Hakkâri Dedikleri adıyla 1960 yılında yayımlamış, daha sonra Zap ırmağında sulara kapılarak hayatını kaybetmiştir. Mersin-Aslanköylü Osman Şahin ise Siverek'teki öğretmenlik dönemine ilişkin izlenimlerini, başta Kırmızı Yel (1971) olmak üzere çeşitli öykü kitaplarıyla bilince çıkarır. Adı geçen yazar, Kürdistan gerçeğini yakın döneme ilişkin eserleriyle de gündeme getirmiştir. Sözelimi bunlardan biri de, koruculuk sisteminin Kürdistan'da yarattığı tahribatı anlatan Fırat'ın Sırtındaki Kan- Bucaklar'dır (1995).

Ancak, bunun en çarpıcı örneklerinden biri, 1993'te Sivas-Madımak'ta yakılarak katledilen şair Metin Altok'un tanıklığıdır. Bingöl'deki felsefe öğretmenliği döneminde "Kürdistan gerçeği" ile buluşan Altok, şehit olan gerillalara ilişkin mensur ve manzum bir izlenimini şöyle aktarıyor:

"O kadar ilginç, o kadar önemli şeyler yaşadım ki Bingöl'de... Benim için ikinci bir üniversite oldu. Hayatı gördüm. Mesela bir şey anlatayım size. Bir gün Bingöl'e iki ceset getirdiler. Bingöl bu ölümlerle çalkalandı. Kahveler boşaltıldı. Herkes görmeye gidiyor. Ben de gittim. Morga götürüyorlardı cesetleri. Biri erkek, daha bıyıkları terlememiş, öbürü bir kız... Erkeğin elbiseleri üstünde, kız çırılçıplak. Ama erkeğin yüzü dümdüz, burnu yok, baldırından da lop et koparılmış. Parmakları mürekkepli. Parmak izi almışlar. Çok etkilendim bu olaydan ve tabii rakıya vurdum. Sonra bir de şiir yazdım:

Kimliksiz Ölüler

1-
Öyle ak, öyle ak ki teni
İpekten biçilmiş sanki.
Duyulmamış bu yüzden
Üstünü örtmek gereği.
Çırılçıplak, incecik
Sedyede bir kız cesedi.
Bir kızım sağsa eğer;
Bir kızım morgda şimdi.

2-
Göğsü kana belenmiş,
Gözlerinde meneviş,
Genç yüzünde bıyıkları
Daha yeni terlemiş
Sabıka kayıtlarında adı
Yaşarken hiç geçmemiş.
İyi hal kâğıdı bile
Alırmış isteseymiş.
Akıl alır da dostum;
Yürek almaz bir tuhaf iş.

3-
Çoktan soğumuş gövdesi,
Ama elleri hâlâ diri.
Sağ avucundan geçmiş
Mermilerden biri.
Gören bir göz olmuş
Sanki o mermi deliği.
Bakıyor avucundan
Kısacık yaşam emeği.
Sevmeyi deneseydiniz;
Bu yolu seçmezdi belki!

4-
Açacak yine baharda,
Dağlarda koyaklarda.
Adı yok bir çiçektir
Zulmün kara toprağında.
Onun da bir sözü vardı
Bu gökkubbe altında.
İşte o öldü artık;
Bir yas bıraktı arkasında.
Ve çağdışı bir korku
Hısm, akrabaya.

5-
Yanında dağılmış kâğıtlar
Ve tütün tabakası var.
Bir bez parçasıyla
Ağzını tıkamışlar.
Cesedi sırtüstü
Boyunca uzatmışlar.
Bir deniz kabuğunda
Dalgaları duyanlar,
Boş bir mermi kovanı
Sizce nasıl uğuldar..."

(*Ek Politika, sayı: 60/1998*)

Bu noktada, şunu da belirtelim ki, eserlerinde Kürdistan ve Kürt gerçeğini anlatan bu yazarlar da, başka birçok toplumcu yazar gibi hapishaneden nasibini almaktan kurtulamamışlardır... Ya da,

Metin Altıok örneğinde olduğu gibi, yakılarak katledilmekten...

Ç- Kürtler'in 'Sarı Hoca'sı

Kürtler arasında "Sarı Hoca" olarak ün salan Beşikçi'ye birçok benzetme yapılmıştır. Onu, "Çağımızın Sokrates'i" olarak nitelendiren ya da Cezayir Milli Kurtuluş Savaşı'nın düşünce babası, zenci önder Frantz Fanon'a benzetenler olduğu gibi; Kürt aydınlanmasının 17. yüzyıldaki önemli mübeşşiri/habercisi Ehmedê Xani'ye benzetenler de vardır.

Bu sonuncu karşılaştırmayı yapan ve şimdi aramızda olmayan, kadirbilir dost-araştırmacı Dr. Cemşid Bender de, Beşikçi'yi "çağdaş derviş bilim adamı" olarak nitelendirmekte ve Kürt mücadelesine katkısını şu sözlerle özetlemektedir: "Ülkede bilimin onurunu koruduğu, Kürt halkını inkâra karşı savunma yaptığı için ceza yasalarındaki kıstaslara göre rekor sayılacak ölçüde cezalandırılan Dr. İsmail Beşikçi, karanlığı aydınlatan bir sosyologdur. O, kalemiyle, düşüncesiyle kalbini bütünleştirmiştir. Xani 1600'lü yılların Kürt toplumunun masalını, hikâyesini, şiirini, sosyolojisini ve hayallerini işlemiştir Mem û Zin'de. Beşikçi ise bu kapsamlı projenin 1900'lü yıllardaki sosyal coğrafyasını aydınlatan öncü bilimci oldu. Xani, 17. yüzyılın düşen ve yükselen insanının romanını, poemini yaratmıştı; Beşikçi ise 20. yüzyıldaki gelişmeler ışığında Kürtlerin eksi ve artılarını ortaya koyma çabasında kesintisiz ter dökenler arasındadır. (...) O, doğruları söylediği için, baldıran zehiri içmek zorunda bırakılan Sokrat'ın, dünya dönüyor dediği için engizisyon mahkemesi önünde yargılanan Galile'nin çağımızdaki simgesidir." (Özgür Politika, 2. 12. 1995).

Kanlı zalimlerin katlettiği Kürt bilgesi Musa Anter'in vasiyetini, yakın arkadaşı Yaşar Kaya, şöyle aktarıyor: "Çocuklar, ben ölürsem, siz kalırsanız ilk ulusal kurumumuzun girişine Beşikçi'nin bir büstünü dikin. Beni mutlu edersiniz." (Öz-Po, 23.2.1996)

Benzeri bir öneriyi, Beşikçi gibi hayatının büyük bölümünü resmî ideolojinin zindanlarında geçiren büyük şair Nâzım Hikmet'in yakın arkadaşlarından Arap şair Kadim Al Samawi de yapıyor: "Çağımızda düşünceye yönelik çirkin uygulamaların olması, bunu kendi halkına, aydınına layık görenler adına utanç verici bir olaydır. Aslında Beşikçi ve Nâzım gibi insanların, değerlerin, anıtlarının dikilmesi gerek." (Öz-Po, 1 Ocak 1999)

Musa Anter'in vasiyet ettiği, Nâzım'ın arkadaşı şair Samawi'nin önerdiği şeyin, günün birinde gerçekleşeceğinden kuşku duyulmamalıdır ve Kürtler adına Beşikçi, bunu çoktan hak etmiştir...

D- Beşikçi ile Kara Gün Dostluğu...

Beşikçi ile doğrudan görüşmemiz ve dostluğumuzun başlaması, 1980'e, yani bundan 30 küsur yıl öncesine dayanıyor. Kendisinin bilmem kaçmı cezaevinden çıktığı bir zamanda, o zamanlar POL-DER Genel Başkanı olan, Adıyamanlı Ezidi Kürtlerinden Kadir Boztimur'la TRT'ye beni ziyarete gelmişlerdi. Kısa zamanda samimi olmuş ve kaynak alışverişine başlamıştık. Fakat, kısa bir süre sonra Beşikçi'ye yeniden hapisane yolu görünecekti...

Ancak, asıl dostluğumuzun pekişmesi, 1988'de Özgür Gelecek dergisini çıkarmaya başlamamdan sonra oldu. Beşikçi, cezaevinden yeni çıkmış ve ailece sıklıkla görüşmeye başlamıştık. Derginin ilk sayısında, başka birçok yazar ve sanatçının yanısıra Beşikçi'nin görüş ve önerilerine de yer vermiştim. Beşikçi'nin, birinci sırada verdiğim toplam üç küçük paragraftan oluşan önerileri şöyleydi:

"Özgür Gelecek, Kürt insanının kendi kimliğini sorgulayabilmesi için gerekli düşün ortamının hazırlanmasına katkıda bulunmalı.

Kürt insanı, Kürt toplumunun, Türkiye'deki, Ortadoğu'daki, dünyadaki statüsünü öteki toplumlarla karşılaştırabilmeli... Örneğin Arap toplumu, Fars toplumu ve Türk toplumuyla Kürt toplumunun ilişkilerini, ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel ve askerî açılarından inceleyebilmeli. Bu karşılaştırmalar kaba da olsa yapılabilir... Kürt insanı, ülkesinin bölünmesi ve paylaşılması üzerinde düşünebilmeli.

Özgür Gelecek, Kürtlerde tarih bilincinin ve toplum bilincinin gelişmesine yardımcı olmalı." (Özgür Gelecek, sayı:1/1988)

Bu kadarlık bir öneri demeti, Beşikçi'nin yeniden Emniyet'e ve DGM'ye taşınmasına yetmişti. Her defasında, kendisini evinden alıyor, yazıişleri müdürüyle birlikte ya Emniyet'e ya da DGM'ye götürüyordum. Zaten, derginin sahibi, yayın yönetmeni ve yazarı sıfatıyla hemen her yazıdan dolayı ben de sorumlu tutuluyor ve sözkonusu kurumlar arasında mekik dokuyordum. İlk sayıdan itibaren birçok defa gözaltına alındığım gibi; 2. ve 8. sayılardaki yazılarımdan dolayı iki kez tutuklanmıştım. Haklarımızda düzenlenen iddianamelerle, gerek Beşikçi'nin gerekse benim DGM'de yaptığımız savunmalar daha sonra 1991 yılında "Kürt Kimliği Mücadelesi/Özgür Gelecek Dava Dosyası" adıyla kitap olarak da yayımlanmıştı.

Toplam 8 sayı çıkarabildiğimiz Özgür Gelecek dergisi dolayısıyla hakkımızda 30 dava açılmış ve derginin yayını tümünden engellenince, bu kez Kürdoloji alanında kitap yayınına başlamıştım. Tam bu sıralar, Ayşenur Zarakolu'nun yönetimindeki

Belge Yayınları, Beşikçi'nin üç kitabını birden yayımlıyor ve bu, toplumda bir bomba etkisi yaratıyordu. Tabii, Beşikçi'yle birlikte Zarakolu da hapsi boyluyordu. Beşikçi, hapisten çıktıktan sonra bu kez onu, Yurt Yayınları'nın sahibi Ünsal Öztürk'le tanıştırmıştım. Yurt Yayınları, Beşikçi'nin ilk kitabından başlayarak tüm kitaplarını yayımladı ki, bunların sanırım 5 tanesi salt savunmalardan oluşuyordu. Bu defa, Beşikçi ile birlikte Ünsal Öztürk'e de hapisane yolu görünmüştü. O zamanlar, Kürdoloji alanında yayın yapmak gerçekten de ateşten gömlek giymekti...

Nitekim, dergiden dolayı açılan davalar sonuçlanmadan bu kez Kürdoloji alanında yayımladığım kitaplar hem toplatılıyor hem de dava konusu ediliyordu. Türkoloji alanında yayımladığım kitaplarım hakkında herhangi bir dava açılmazken, Kürdoloji alanında yazdığım ya da çıkardığım her kitaptan dolayı dava açılıyordu.

Gerek yıllarca DGM'de yaptığımız savunmalardan, gerekse 1993 ateşkesinin yarattığı olumlu havadan dolayı, yargılandığım 6 kitaptan beraat etmiştim. Ancak, ateşkesin bozulmasıyla siyasi hava yeniden gerginleşmiş ve MGK'nın aldığı gizli bir karar çerçevesinde, beraat ettiğim tüm davalar Yargıtay'da aleyhime bozulmuştu. Tabii DGM de bu bozmaya uyunca, 10 buçuk yıl hapis cezası kesinleşmiş ve bize sürgün yolu görünmüştü...

Böylece, Beşikçi ile yollarımız bir kez daha ayrılıyor ve 1999 yılı sonunda "Basın-Yayın Cezalarının Üç Yıl Süreyle Şartlı Ertelenmesine İlişkin Yasa" ile, 2000 yılı başlarında o, cezaevinden çıkıyor; ben de sürgün yaşamının ardından ülkeye dönüyordum. Böylece, "kara gün dostluğu" yeniden buluşmayla devam ediyordu. Kendisi ülke dışına çıkmadığı için, ancak yazları ülkeye gittiğimde zaman zaman görüşüyoruz. Kendisi, 2010 yılında, Ümit Kaya'nın benimle yaptığı "Akıntıya Karşı Yüzmek" konulu bir nehir-röportaja, "Kürdoloji ve Alevilik Araştırmalarında Mehmet Bayrak" başlıklı bir "sunu" yazısı yazma inceliğini göstermiş ve beni gerçekten hem duygulandırmış hem de onurlandırmıştı. Ben ise, son görüşmemizde 1980'de Toptaşı Cezaevi'nde yazıp, yönetimce elkonulan ve kendisinde bulunmayan bir yazısını kendisine vermiş ve çocuklar gibi sevindiğine tanık olmuşum. Şimdilerde; kader birliği, dostluk ve kadirbilirlik böyle bir şey olmalı diye düşünüyor; güvene dayalı dar ve zor zaman dostluğunun değerini bir kez daha yüreğimin derinliklerinde hissediyorum... Beşikçi'nin, bugüne kadar ki erdemli mücadelesi ve kalıcı ürünleriyle Kürt toplumunun vicdanında ölümsüzlüğe kavuştuğunu rahatlıkla söyleyebiliriz... ✨

DOSYA

İÇERİDE - DIŞARIDA SAVAŞ!

- Ferda Çetin
- Yücel Demirer
- Hüseyin Aykol
- Faik Bulut
- Ahmet Yaşaroğlu
- Ertuğrul Kürkçü

AKP Hükümeti, dış politikasını, Suriye başta olmak üzere, Bölge ülkeleriyle giderek daha gerilen bir ilişki zeminine kaydırırken, Kürecik'te kurulması planlanan ABD-NATO üssü (özellikle İran'a yönelik bir tehdit unsuru olarak), bu sürecin âdeta köşe taşlarından biri olarak değerlendiriliyor.

Bu durum, iç politik alanın en yakıcı unsuru durumundaki Kürt sorununda giderek tırmandırılan askerî ve siyasi operasyonlarla birlikte düşünüldüğünde, devlet politikasının, 'içeride ve dışarıda savaş' şeklinde özetlenebilecek bir stratejiye oturtulmak istendiği söylenebilir.

Bölgesel gelişmeler ve bağlı olarak yaşanan/yaşanacak kamplaşma ve çatışmalarda 'aktif rol' üstlenme pozisyonu ile Kürt ulusal hareketini askerî ve polisiye yöntemlerle tasfiye etme/etkisizleştirme yönündeki çabaların yoğunlaştırılması iç içe geçmiş durumda...

- AKP'nin geçtiğimiz dönem 'sıfır sorun' olarak tarif edilen Bölge politikasındaki değişimi nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu değişimin nedenlerini neye/hangi gelişmelere bağlıyorsunuz?

- 'Arap Baharı' olarak nitelenen Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki Arap ülkelerindeki halk hareketleriyle Türk dış politikasındaki bu değişimin ilişkisi var mıdır?

- Kürt sorununda askerî ve siyasi operasyonları esas alan yönelimi, bu sorunun çözüm tartışmaları içinde nereye koymak gerekmektedir?

- AKP ve devletin Kürt sorunundaki politikası ile Suriye ve İran başta olmak üzere Bölge ülkeleri ile ilişkileri arasındaki bağ/ilişki konusunda ne düşünüyorsunuz?

- Geçtiğimiz dönemde AKP Hükümeti ve Genelkurmay'ın NATO'yu PKK'ye karşı Afganistan'da Taliban'a karşı yapılana benzer bir müdahaleye çağırdığı düşünüldüğünde, Kürecik'te yapılması planlanan NATO füze radar üssünün Bölge ülkeleriyle ilişkiler ve Kürt sorunu bakımından nasıl bir anlam taşıdığını düşünüyorsunuz?

- Sonuç olarak, 'içeride ve dışarıda savaş' yöneliminin ülke ve bölge siyasetine olası etki ve sonuçlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bütün bu ve benzeri sorulardan hareketle, bu sayıdaki dosyamızda, AKP Hükümetinin, işaret ettiğimiz, 'yurtta savaş-bölgede savaş' yönelimini nedenleri, sonuçları ve dayandığı dinamikleriyle birlikte tartışmaya açmak istiyoruz.

VİZYON DEĞİŞİKLİĞİ!

FERDA ÇETİN

Kristof Kolomb Hindistan'a ulaşmak için kısa bir yol ararken, tamamen bir tesadüf sonucu Amerika'yı keşfetmişti. Türk devleti de ne zaman vizyon arayışına girse, ne zaman liderlik hevesleri depreşe, ABD'yi ve işbirlikçiliği yeniden keşfediyor. Bu arayışlar "Ortadoğu'da aktör rol" veya "dış ilişkilerde yeni eksen" gibi adlandırmalarla tanımlansa da, bunun işbirlikçilik olduğunu okuma yazması olanlar biliyor.

Abdullah Gül 18 Temmuz 2010 tarihinde yapılan 1. Büyükelçiler Konferansı'na Cumhurbaşkanı sıfatıyla katıldığında, Türk devletinin dış ilişkiler politikası için mütevazı bir çerçeve çiziyor; "Bölgemizde ve dünyadaki barış, uyum ve işbirliği girişim ve faaliyetlerinde öncü veya ortak olarak seçkin bir rol oynamalıyız" diyordu. Aynı toplantıda Gül, "AB'nin temel değerleri esas alınacak; demokrasi, hukukun üstünlüğü sağlanarak, insan haklarının korunması, sosyal hakların tanınması, serbest piyasa ekonomisinin işlemesi, kültürel çeşitliliğe ve saygıya dayalı olacaktır" şeklinde konuşuyordu. (www.tcgb.gov.tr) Abdullah Gül, başka halklara saygı temelinde ve devletlerin iç işlerine karışmamanın esas alınacağını belirtiyor; barış, uyum ve işbirliğinden söz ediyordu.

Abdullah Gül bu konuşmaları yaparken Tunus, Mısır, Libya ve Suriye'de halk ayaklanmaları başlamamış; ABD ve AB, "diktatörlük"leri henüz keşfetmemiş, İran'a ekonomik ambargo ve askerî müdahale bu kadar gündemleşmemişti. Türkiye'nin ve AKP Hükümeti'nin, ABD tehdidi altındaki bu devletlerle ilişkileri de son derece iyi idi.

AB flörtünden ABD metresliğine...

Ne zamanki ABD'nin Ortadoğu'ya müdahalesi güncellendi, Türk devleti de bölge ve komşu ülkelerle "sıfır sorun" politikasının getirilerini düşünerek yeni vizyon(!) oluşturmaya başladı. Türkiye Cumhurbaşkanı Gül, 18 Temmuz 2010'daki konuşmasının tam zıddı bir konuşma yaptı. Gül, 5 Ocak 2011 tarihinde, Üçüncü Büyükelçiler Toplantısında şöyle diyordu: "Önümüzdeki on yıl yeni bir uluslararası güç dengesinin parametrelerinin oluşumuna tanıklık edecektir, bu dönüşüm sürecinin dinamiklerini iyi irdeleyen, imge kazanan, bu tarih akışında isabetli tahminleri yapabilen ve buna göre inisiyatif alabilen ülkeler, önümüzdeki on yıllarda uluslararası ilişki-

leri yönlendirecek, bunu yapmayan ülkeler ise bu hızlanan tarih akışının dışında kalacaklardır."

T.C. Cumhurbaşkanı Gül'ün konuşmasının özeti, Türk Hükümeti'nin yeni dış politikasının özetiydi. Türkiye'nin ABD ile metres hayatını, Avrupa Birliği (AB) ile flörte tercih ettiğinin ilanıydı. Gül, bölge devletleriyle iyi komşuluk ilişkilerinin de bir "getiri"si olmadığını keşfetmiş, önümüzdeki dönem küresel güçlerle ilişkilerin esas alınacağını belirtiyordu: "Temel olarak, 'Avrupa-merkezli' bir düzenden ziyade 'küresel-odaklı', kapsayıcı, güç merkezlerini çoğaltan, adil, ancak müktedir bir düzen beklentimizi dile getiriyorum. Yeni düzen arzumuzun, revizyonist bir talep olarak anlaşılmasını, daha ziyade gerçekçi ve halihazırdaki sistemin daha iyi yöneten bir düzene evrilmesi olduğunu özellikle vurguluyorum." (www.tcgb.gov.tr, 5 Ocak 2011) Gül'ün 'küresel güç' dediğinin doğrudan ABD olduğunu da herkes biliyor.

Abdullah Gül'ün 2011 tarihli konuşmasında iki keskin dönüş görülmüyordu. Birincisi, Avrupa Birliği ile geliştirilmek istenen 'ortaklık' terk ediliyordu. İkincisi, komşularla "sıfır sorun" politikasından vazgeçilerek, ekonomik ve siyasi çıkarlar gerektiriyorsa sorunlar da çıkabileceği peşinen kabulleniliyordu. Bu noktada dikkat çeken husus şudur; Türkiye-AB ilişkilerinin güçlenmesi, bölge devletleri ile ilişkilerinin gerilmesi veya bozulması şartına bağlı değildi. Çünkü AB'nin Ortadoğu ve dünya üzerinde ne bir iddiası ne de politika oluşturma takati vardı. Ancak Türkiye, ABD ile ilişkilerini mevcut durumun ilerisine taşıyarak daha "sıcak" hale getirmek istiyorsa bunun maliyeti önce Suriye'ye sonra da İran'a düşmanlıktan geçiyordu.

Dolayısıyla son bir yıl içinde Türkiye'nin Suriye ile bozulan ilişkileri, ne Suriye'deki toplumsal olaylarla ilgilidir ne de Türkiye'nin kendi iradesi ile geliştirdiği bir politika değişikliğidir. ABD'nin Suriye üzerindeki baskısının doğrudan sonucudur. ABD Türkiye'ye, Erdoğan'a ve Abdullah Gül'e Suriye ve İran'a karşı tutumlarını netleştirmelerini emretmiştir.

Bu noktada bir parantez açalım: AKP'nin eşittir Fethullah Gülen olmadığını da bilerek, Abdullah Gül'ün Fethullah Gülen'e bağlılığını da hatırlayalım. Gülen, dolaylı veya ima yollu değil, doğrudan ABD yayımlarının bütün yeryüzü için hayırlı ve gerekli olduğunu savunmaktadır. Abdullah Gül de bu konuda

Halil İncesu

Gülen'le hemfikirdir. Gül'ün, "Avrupa merkezli bir düzenden ziyade küresel odaklı-kapsayıcı bir düzen" sözlerini de ABD işbirlikçiliği olarak anlayalım.

ABD işbirlikçiliğinin açmazları

Son sekiz yılda güncellenen Türkiye-İran-Suriye anti-Kürt ittifakı ve bu ittifaka atfen vurgulanan "komşularla sıfır sorun" politikasının iki temel dayanağı vardı: Birincisi, bu üç devletin de Kürt halkının özgürlük taleplerine karşı ortak hareket etme ihtiyacı; ikincisi, ABD'nin, Türkiye'nin İran ve Suriye ile ilişkilerine müdahale etmemesi. ABD, bu üçlünün Kürt halkı ve PKK'ye karşı geliştirdiği ittifaka hiçbir zaman karşı çıkmadığı gibi, zaman zaman kendisi de bu ittifaka dahil oldu. İki ay önce Kandil'e yönelik saldırılar konusunda açıklama yapan KCK Yürütme Konseyi Başkanı Murat Karayılan bu tuhaf ittifakı şöyle açıklıyordu: "Kandil'e yönelik kapsamlı saldırılar Türkiye-İran-ABD ittifakı ile gerçekleşiyor. Öyle ki Heronların dumanı, F16'ların ve Katyuşa roketlerinin dumanına karışıyor." Heronlar ABD'yi, F16'lar Türkiye'yi, Katyuşalar İran'ı temsil ediyordu.

Fakat bu ilişkiler her zaman egemenlerin arzularındaki bir çizgide gelişmiyor. Suriye son yıllarda Türk devleti ile Kürt karşıtlığı temelinde her türlü pazarlık ve ittifakları gerçekleştirdi. İran daha da ileri giderek gerilla alanlarına kapsamlı saldırılar gerçekleştirdi. Ama bütün bunlar İran'ı, ABD'nin hedefi olmaktan kurtarmaya yetmedi. ABD, Şah sonrasında düşman ilan ettiği İran rejimi ile mevcut ilişki tarzını sonlandırmayı, İran rejimini devirme projesini adım adım uygulamaya çalışıyor. Önce İran'ın "dışarı"daki dayanaklarını etkisiz kılmak; İran'ın Irak, Lübnan ve Suriye'deki desteklerini son-

landırmak istiyor. Bunun için yakın hedef Suriye'dir. Ardından da sıra İran'a gelecektir.

Gül, Erdoğan ve Davutoğlu'nun "komşularla sıfır" politikasından keskin dönüşlerinin gerçek nedeni budur. Türkiye PKK'ye karşı İran ve Suriye'yi sonuna kadar kullanmayı düşünürken, ABD ile birlikte bu iki komşusuna karşı, her türlü düşmanlığı yapmaya da hazırdır. Türkiye bu politikaya uygun olarak Suriye'nin mevcut rejimini devirerek onun yerine ABD işbirlikçisi yeni bir iktidar hazırlanmasında da "rol kapma" yarışındadır. Suriye'den sonra sırası gelecek olan İran'a karşı da daha açık ve daha keskin bir dönüş yapan Türkiye, Kürecik'te NATO Kalkanı kurulmasına izin vermiştir. İsmi NATO kalkanı olan bu sistem, İran'ın İsrail'e olası saldırılarına karşı kuruluyor. Bu açıdan Erdoğan şahsında İsrail'le gerilen ilişkiler de bu piyesin bir perdesidir. Türk ve Arap kamuoyunu yanıltmaya ve İran'la bozulan ilişkileri açıklayamamanın sonucudur.

Önümüzdeki aylarda Türkiye-İran ilişkilerinin de şimdikinden daha sert ve kötü bir hal alacağı kesin. Türk devlet yetkililerinin ve Erdoğan'ın, ABD baskısını reddetme iradesi de gücü de olmadığına göre, bir süre sonra ve büyük olasılık Türkiye İran'a demokratikleşme telkinlerinde bulunacak, daha sonra da tehdit edecektir. ABD'nin işbirlikçiliğine soyunmuş bir iktidarın başka hiçbir seçeneği yoktur.

Bütün bu karmaşık, değişken ve dinamik süreçte en rahat ve avantajlı konumda olan Kürt özgürlük hareketidir. Çünkü karşıtlarının kurduğu her yeni ilişki veya bozulan eski ilişkiler yerine yeni alanlar açılmakta, yeni mücadele dinamikleri ve fırsatlar doğmaktadır. Despotizmin, fırsatçılığın, işbirlikçiliğin ise ömrü her zaman kısadır.

DİPLOMATİK PRAGMATİZM VE BİR GÖSTERİ ALANI OLARAK ULUSLARARASI SİYASET

YÜCEL DEMİRER

2011 yılı, Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarının hem diplomatik tercihlerinde ve hem de Kürt meselesinin çözümü konusundaki tutumunda ciddi bir hat değişikliğine sahne oldu. Her iki bağlamda sırasıyla “*sıfır sorun*” ve “*açılım*” kavramlarıyla popülerleştirilen yön tercihlerinde ciddi değişiklikler meydana geldi ve bir “şahin” rolü sahneye konulmaya başlandı.

Öncelikle Adalet ve Kalkınma çizgisinin diplomasi alanındaki savrulmalarının ilk kez gündeme gelmediğini anımsamakta büyük fayda var. Ermenistan Hükümeti ile 2009 yılında imzalanan ve aradaki ilişkilerin normalleşmesini hedefleyen protokollerin hiçbir sonuç vermeden olduğu noktada bırakılması örneğinde olduğu gibi, uluslararası düzeyde yapılan hamlelerin yarıda bırakılması örneklerine, özellikle yapılan hat değişikliklerinin iç politik boyutları üzerinden bakmakta fayda var.

Anımsanacağı gibi bu siyasi çizginin diplomatik alandaki ilk önemli çıkışı Irak Savaşı'nın hemen öncesinde, 2002 Aralık ayı sonunda, Tayyip Erdoğan-George Bush görüşmesiyle olmuştu. Bu dönemden itibaren Erdoğan ve dış politika kurmaylarınca hemen her fırsatta yürütülen mekik diplomasisi örnekleri ile Türkiye, bölgesel ve küresel düzeyde etkili bir güç olma yolunda yoğun çaba göstermeye başladı. Genelde “*sürekli barış*”, komşu ülkeler düzeyinde “*sıfır sorun*” olarak ifade edilen bu süreç, bir yandan Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ortaya çıkan ve Demirel-Çiller kesitinden o zamana dek gösterilen uluslararası görünürlüğü yükseltme çabasına denk düşerken, diğer yandan iç siyasetin gereklerine endeksli bir “*acar diplomasi*” yoğunluğu ile akıllarda kaldı.

'Ortaya karışık' tarz-ı siyaset!

Türkiye'nin AB üyelik sürecinin küllenmesine dek sürdürülen yoğun ve kamuoyuna köpürtülerek sunulan diplomatik trafik düzeyi, 2008 yazında patlak veren Rusya-Gürcistan krizine anında verilen tepki ve Erdoğan'ın bizzat rol oynadığı mekik diplomasisi ile Pakistan-Afganistan, ABD-İran, İsrail-Suriye arasında doğan problemlerde gösterilen barış eksenli aracılık gayretleri, aslında Adalet ve Kalkınma Partisi çevrelerince saklanma gereği duyulmayan bir reel politik tarzla ilişkilendirilebilir. Ortadoğu ve

Afrika düzleminde Ekmeleddin İhsanoğlu'nun İslam Kalkınma Örgütü genel sekreterliğine seçtirilmesi, Davos Zirvesi'ndeki “*one minute*” çıkışı ve Mavi Marmara saldırısı devamında İsrail ile ilişki koparma kararıyla sonuçlanan sert ton, daha önce pek önem verilmeyen Afrika ülkelerine akademik toplantı, yardım ve diplomatik ilişki geliştirilmesi bağlamlarında artırılarak gösterilen ilgi, ancak Türkiye'nin reel politik tavrı ile anlaşılabilir.

Aslında Adalet ve Kalkınma Partili yıllarda tek ve bütünlüklü bir dış politika uygulandığını varsayan bir yaklaşım tarzı ve buna dayalı bir soru grubu ile süreci anlamak olanaklı değildir. Uluslararası siyaseti, iç siyaseti besleyecek bir biçimde daha önce söylenmemiş sözlerin söylendiği, altı doldurulmuş doldurulmasın her yıl en az birkaç yeni uygulamanın sergilendiği bir gösteri alanı olarak kurgulayan bu “yeni diplomasi”nin en temel özelliği, olandan çok olması arzu edilene, uzun erimli planlılıktan çok kısa vadeli hesaplara dayanıyor olmasıdır. Mantık bu olunca birbirinden farklı ve hatta birbiriyle çelişen projelerin aynı anda üretildiği görülmüştür. Bu yüzden hem AB'ci, hem yeni Osmanlıcı, hem İsrail karşıtı ve aynı zamanda onunla askerî işbirliği içinde olmak gibi karmaşık görüntüler aynı anda verilebilmiştir. Bir başka deyişle, Türkiye siyasetinin temel eğilimleri olan milliyetçilik, Batıcılık, İslamcılık, liberallik ve Osmanlıcılık gibi eğilimleri aynı zaman diliminde yansıtan, Osmanlı kültürü ve İslam medeniyetine yapılan referanslara aynı anda müracaat edilen bir tarz-ı siyasetin çok da şaşırtıcı olmaması gerekir.

Atak çok, reel güç yok!

Aslında uluslararası siyasetin simgesel bir performans-gösteri alanı olarak kullanımı ve devletlerin birer aktör olarak hem iç ve hem de uluslararası izleyici kitlesine mesaj yollaması yeni ve Türkiye'ye özgü bir durum değil. Bu gösteriler bazen bir ülkenin “bir üst lig”e dahil olduğuna veya olması gerektiğini işaret etmek, bazen göreve gelen bir lideri uluslararası düzeyde tanıtmak, yeni bağlaşıklıklar kurmak ya da bunların sürdürüldüğünü göstermek, bir tarihsel dönüşümün yaşanmakta olduğu fikrini yaymak için yapılmakta. Ancak Türkiye'nin son on yılına özgü

olan farklılık, simgesel diplomatik atakların çok sayıda yapılmış olması ve bunların altını dolduracak reel güce sahip olunmaması durumu. İçinden geçtiğimiz dönemin iç ve dış siyasetteki sert tonunu bir yanılla altı doldurulamayan vaatler ve başta Suriye, İran ve İsrail olmak üzere giderek bozulan ikili ilişkilerde aramak mümkün.

Diğer yandan, 2011 boyunca ve özellikle bu yılın ikinci yarısından itibaren gözlenen savrulmaların nedenleri düşünüldüğünde, akılda tutulması gereken en önemli değişken Irak'ın kuzeyindeki ABD askerî varlığının çok yakında son bulacak olması durumudur. ABD'nin Irak'taki askerî egemenlik koşullarını dikkate alarak ve bu koşulları yumuşatmak planı ile uyum halinde icat edilen "açılım"ın, 2011 sonu itibarıyla ABD'nin çekildiği koşullarda buharlaşmasında şaşırarak bir yan yoktur. "Açılım"ın donmasında iç siyasal etmenler yanında bu boyut da dikkate alınmalıdır. Adalet ve Kalkınma Partisi kurmaylarının içinden geçmekte olduğumuz dönemde kurmakta oldukları iç ve dış siyasal dil ve buna bitişik politikalar ancak ABD'nin bölgeden çekildiği koşullar ve dinamikler dikkate alınarak anlaşılabilir. Erdoğan yönetimine bir yandan ABD ile iyi geçinme,

ona yakın bir müttefik görüntüsü verme, diğer yandan otoriter-laik bloka karşı durma imkânı sunan "Kürt açılımı" dönemi en azından şimdilik bitmiş görünmektedir.

Otoriterlik sınırlarında 'rıza' aramak

Dönemin geleceğine ilişkin yapılacak çıkarsamalar yukarıda bahsedilen dinamikler yanında Erdoğan ve çevresinin mazlum kredisini tüketip, otoriterlik sınırlarına dayandığı aşamaya da denk düşmektedir. ABD'nin bölgeden çekildiği, Arap-Kürt ilişkilerinin gelişim süreci üzerine olumlu yorumların yapılmasının olanaklı olmadığı koşullarda, İran, Suriye ve İsrail'le aynı anda çatışmalı olmasa da çelişkili ilişkiler içinde olan Türkiye'nin, giderek daha sert esen ırkçı rüzgârlar ekseninde gereksinim duyduğu toplumsal rızayı barış dışı bir hatta araması kimseyi şaşırtmamalıdır. Geleceğini barışta arayan tüm güçlerin barış taleplerini soyut protesto biçiminden, yukarıda sözü edilen pragmatik ve kitlesel göz bağcılığına dayalı iç ve dış siyaseti teşhir düzeyine sıçratmaları önümüzdeki kış ve bahar aylarında kritik bir öneme sahiptir.

AĞABEY SÖYLER, KANKA YAPAR!

HÜSEYİN AYKOL

Bugünlerdeki gelişmeleri –belki gençler açısından– kökenini bilmeden ya da en azından –bizim nesiller için– hatırlamadan çözümlemek oldukça zor görünüyor. Türkiye'deki egemen sınıfların kabulü ve tercihiyle II. Dünya Savaşı galiplerinin yarattığı dünya konjonktüründe Türkiye, sosyalist dünyanın değil, Batılı kapitalist dünyanın yanında yer aldı. Zaten öyleydi denilebilir. Yani önce Alman, sonra da İngiliz İmparatorluğu'nun etkisindeki bir yer söz konusuydu. Ancak II. Dünya Savaşı sonrasında değişen şey, Türkiye'nin İngiltere'nin değil, ABD'nin etkisi altına girmesiydi. Ardından NATO'ya üye yapılan Türkiye'nin 1960 öncesinden başlayan Avrupa Birliği üyesi olma macerası bile, ABD'nin etkisinden çıkıp, Avrupa'yla entegre olmaktan çok, ABD'nin AB içindeki Truva atlarından biri olma durumuydu. Türkiye'nin AB'ye üye yapılmak istenmeyişi hususundaki en önemli parametreler arasında bu durumu da unutmamak gerekir.

Bu, 20-30 yıl sonrasının kavgasıdır

Türkiye, ABD'ye uyumlu politikalarını şimdiye kadar büyük bir özveriyle yürüttü. İstenilen her yere asker göndermeye çalıştı mesela. Ankara'nın ABD'ye rağmen yaptığı tek şey olan Kıbrıs'ın kuzeyini işgal etmenin bile, arka planında İngilizlerin –ve dolayısıyla ABD'nin– Kıbrıs adasındaki mevcut askerî üssünü sonsuza dek koruma taktiği olduğu söyleniyor. Bu konuya, aslında biraz da İsrail-Türkiye atışmasının nedenlerini açıklamak için girdim. Akdeniz'deki en büyük uçak gemisi durumundaki Kıbrıs adasındaki kavganın stratejik birçok nedeni olmakla birlikte, geldiğimiz aşamada, ada çevresinde bulunması muhtemel petrol ve doğalgazın nasıl paylaşılacağı, tansiyonu iyice artırmış bulunuyor. Özellikle Ortadoğu'daki petrol rezervlerinin tüketilmesi durumunda buradaki –şu anda maliyeti pahalı gözükken– rezervlere yönelmesi kaçınılmaz olacak. Bu yüzden, bugünlerdeki kavga aslında 20-30 yıl sonrasının mücadelesidir. Taraflarını da Kıbrıs ile

Türkiye ya da İsrail ile Türkiye olarak okumaktan çok ABD ile AB olarak okumak daha doğru olur.

Ancak ABD tarafı denilince, buna İsrail ile Türkiye'yi katmak gerektiğinden, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Benjamin Netanyahu hükümetine karşı salvoları anlaşlamıyor. Öyle ya, aynı safta olanlar, dost ve müttefik olanlar niye birbirine böylesine sert çıkışlar yapıyor? Sanki bu 'sorun' Erdoğan'ın spontane hani şu meşhur 'Van minüt' çıkışıyla başladı. Sonra kahramanlar gibi karşılanan Erdoğan'a, İsrail'den sözlü hakaretler ama özellikle de Mavi Marmara gemisine yapılan kanlı baskınla çok sert cevap geldi. Mavi Marmara olayının insani yanı, elbette vahimdir ama İsrail'in verdiği sinyal çok daha önemlidir. İsrail, sadece "Türkiye dahil, hiçbir devlet benim Gazze politikama karışamaz" demekle kalmadı; Mavi Marmara'ya uluslararası sularda baskın düzenleyerek, "Doğu Akdeniz, benim etki alanımdır" dedi. Nitekim Tel Aviv yönetimi, Doğu Akdeniz sularında petrol ve doğalgaz arama konusunda Mısır, Lübnan ve Kıbrıs Cumhuriyeti ile anlaşmalar imzaladı. Bu konudaki anlaşmalardan Lübnan, askıda olsa bile, Lübnan'ın İsrail'i bırakıp, Türkiye'yi tercih etmesi gerçekten çok zor.

İsrail'le şikeli gerilim

Başbakan Erdoğan'ın Netanyahu hükümetine karşı böylesine rahat bir söylem tutturmasının aslında çok basit bir nedeni var. ABD'deki Demokrat Parti ile Cumhuriyetçi Parti arasındaki yönetim değişikliklerinin ilk yansımaları İsrail ve İtalya'da görülür. Netanyahu'nun sağcı hükümetinin Obama'nın iktidara gelmesiyle, çoktan yıkılması ve yerine birazcık olsun liberal bir hükümetin gelmesi gerekirdi. Önce Obama'nın salvoları geldi, sonra bundan güç alan Erdoğan, attı-tuttu. Ancak İsrail'de beklenen böylesi bir değişim gecikti. Çünkü oradaki alternatif yapı olan İşçi Partisi parçalanmıştı. İkinci dönem başkan olabilmek için meydanlara ineceği 2012 yılı gelip çatinca, Yahudi lobisini karşısına almak istemeyen Obama, başında Netanyahu hükümeti olsa da İsrail için yapabileceği her şeyi bugünlerde yapıyor. Kurulmasını istediği Filistin devletine rest çekiyor, yaptığı yardımı kesiyor; hatta Filistin'i üye olarak almaları halinde UNESCO'ya yaptığı yardımı bile kesmekle tehdit ediyor.

BM'de Filistin devletinin ilan edilmesi konusunda çabalar harcayan Erdoğan'ın asıl 'güzelliği'

ise İsrail'e oldu. Doğu Avrupa'nın çiçeği burnunda NATO üyelerinin bile çekindiği radar üssünün Türkiye'de kurulmasını onaylıyor. Malatya Kürecik'te kurulacak olan radar üssünden yapılacak rasat ile İran'ın İsrail'e atacağı füzelerin NATO uçaklarıyla vurulması amaçlanıyor. Hesaplamalara göre, İran'ın Avrupa'ya göndereceği füzeler, ancak Türkiye semalarında vurulabiliyor. Yani Türkiye'yi korumayan ama esasen İsrail'i koruma amaçlı projede Erdoğan'ın verdiği karar -Türkiye'nin aleyhine olsa da- somut bir sonuç ortaya koyarken, Filistin'e devlet ilan etmesi konusundaki çabalar, sonunda ABD'nin vetosunu yiyeceğinden sembolik olmaktan öte bir anlam taşıyor. Nitekim Erdoğan'ın radar üssü kararı, Obama'ya seçim desteği olarak da görülebilir.

İşbirlikçi sıfır sorunlu olamaz!

Aynı şekilde, *Arap Baharı* olarak nitelendirilen Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki demokrasi arayışlarında Erdoğan'ın tavrı hep ABD'nin istediği yönde oldu. Erdoğan'ın kendiliğinden yaptığı "NATO'nun Libya'da ne işi var" çıkışının ömrü bir hafta bile sürmedi. Libya'ya yönelik NATO saldırılarının ana karargâhı olmak istedi. Batı destekli 'muhaliflere' uluslararası sözleşmelere aykırı olarak yasadışı askerî ve mali yardımda en istekli devlet, Erdoğan'ın iktidar olduğu Türkiye'den geldi. Buna benzer girişimler Suriye'deki Esad iktidarının devrilmesi konusunda da yapılmaya başlandı. Libya'da geç kaldığını düşünen Ankara, burada daha da telaşlı şekilde ön almaya istekli görünüyör.

"Vay be, dün 'kanka' gibi davranan Erdoğan, Beşar Esad'a ihanet etti" diyenler, yanılıyor. Dün kan kardeşi gibi davranıp -onların istediği gibi- Batı'ya eklememesini istedikleri Esad, yeterince hizaya getirilememiş olmalı ki, bugün güç kullanarak bu yapılmak isteniyor. Bu konuda, Batı'nın maşası dün Erdoğan hükümetiydi, bugün de öyle.

Türkiye'nin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun "komşularla sıfır sorun" politikasına gelince, dün ütopyaydı; bugün ise "tüm komşularla savaş" olarak doğal halindedir. ABD'nin böylesine yakın müttefikinin, üstelik alt-empyalist bir devlet olma arayışında, komşularıyla sıfır sorun yaşaması imkânsızdı. Nitekim ulaşılan aşama da hepsiyle savaş halidir. Bu konuya teşne olan Erdoğan, işin başından beri farkında olmalı. Davutoğlu, reel diplomasiyen habersiz bir akademisyen olarak oyuna geldiyse ne âlâ, yoksa iyi rol yapıyor ama bu filmin kötü adamı...

'savaş konsepti uluslararası konjonktüre yaslanıyor' diyen yazar faik bulut:

AMERİKA AÇIK ÇEK VERDİ!

Röportaj: BÜLENT ULUS

- *AKP Hükümeti'nin 'sıfır sorun' politikasından bugünkü 'çok sorun'lu bölge politikası zeminine kaymasını hangi çerçevede değerlendirmek gerekiyor? Sıfır sorun mümkün müydü?*

AKP'nin bölgeye ilişkin başından sonuna kadar iyi incelenmiş, iyi araştırılmış, iyi tasarlanmış bir dış politikası olduğunu söylemek pek mümkün değil. Deyim yerindeyse gününbirlik düşünüyor. Günü birlik düşününce de gününbirlik tavrı alıyor. Stratejii günlük siyasete, günlük politikaya kurban ediyor. Komşularla *sıfır sorun* politikası da gerçekçi değil. Diplomaside komşularla *sıfır sorun* demek bile, başlı başına AKP'nin bu politikadan neyi anladığını göstermesi bakımından önemlidir.

Öte yandan, esas olarak iki şey ön plana çıktı:

Birisi, ABD'den yeterli desteği alamayınca, "*Ortadoğu'ya -Arap İslam ülkelerine- yönelirim, orada kendimi güçlendiririm, ondan sonra gider AB'ye kafa tutarım*" mantığı hâkim. Ama burada da çok çıkarıcı, tüccar bir zihniyet egemen. AKP'nin politikalarına yön veren şey bu.

İkinci nokta ise dünyadaki küreselleşme ve çok uluslu şirketlerin kurulması ve özelleştirme. İşte AKP'nin "*vizeleri kaldıralım*" diye ortaya çıkışı bile küresel sermayenin önünü açan ve oradaki tikanıklıkları aşan, deyim yerindeyse, oradaki barikatları kaldıran bir işlev gördü. Vize meselesi bize çok hoş geliyor ama gerek AKP'yi destekleyen sermaye -buna *Anadolu sermayesi* de diyebilirsiniz- gerekse küresel

sermayenin önünü açma seferberliği idi. Tabii buna Osmanlı'nın o efendi-millet -Türk İslam sentezinden beri- anlayışını da eklemek lazım. İşte biz buralara abilik yapacağız, yol yordam göstereceğiz, nasihatler edeceğiz politikası söz konusuydu. Bir de romantizm tabii. Bir anlamda dini -İslami- temelli Osmanlı'yı da esas alan bir romantizm. Buralarda federatif bir sistem, bir çeşit Ortadoğu birliği, Ortadoğu pazarı yönelimi... Bu da Erbakan'ın, milli görüşçülerin biraz daha millilikten çıkararak küresel sermayeye eklenme döneminde, bunu da kullanma isteği. Kemalizme tepki olarak, biz İslam dünyasından koştuk hadi geri dönelim! Geri dönüş, çok romantik yani hayalci bir şekilde olduğu için sorunları da doğru dürüst çözmeye yaramadı elbette. Belki de en önemlisi, hem AB'yle hem ABD'yle birçok anlaşma var. Ticari, siyasi, hatta stratejik anlamda askerî anlaşmalar... AKP istese de çok bağımsız bir politika güdemeyecek, gütmeyecek. Bir yerde bunların çıkarlarıyla çakışacak ve onların dediğini yapmak zorunda kalacak. Nitekim Libya çok tipik bir örnek. Bizim önümüzde emsal olarak duruyor. Önce, NATO'nun ne işi var oralarda, niye müdahale ediyor dediler. 3-4 gün sonra gidip NATO'nun iki üç toplantısına katıldılar ve NATO'yla birlikte hareket etme kararı aldılar...

Bazen ABD'nin, AB'nin gerileme ve tereddütler döneminde Türkiye gibi Ortadoğu ülkeleri bir hareket serbestisi kazanabilirler. Ama o hareket serbestisi hiçbir zaman emperyalizmin ya da Batı ülkelerinin çizmiş olduğu stratejilerin sınırlarını aşamaz. Onların kırmızı çizgilerini yıkamaz. Bence *sıfır sorun* bu çerçevede iflas etti.

Eğer siz çevrenize barış, dostluk vs. dağıtmak istiyorsanız, öncelikle kendi içinizde sorunsuz olmalısınız. Türkiye'de hemen hemen sorunsuz hiçbir alan yok. Sadece Kürt meselesi değil ekonomi, emek, işçi meselesi, demokrasi meselesi de öyle.

AKP bir vesayetten -askerî vesayetten- çıkıyor, başka bir vesayeti -sivil vesayeti- kurmaya çalışıyor. Mesela *Arap Baharı* münasebetiyle özgürlükler istiyorsunuz ama siz bir başkanlık sistemi ikame etmek istiyorsunuz. Başkanlık sistemi ile özgürlükler ne kadar bir arada olabilir? Hele hele Türkiye gibi bir ülkede!

Buralarda önemli açıklar ve çelişkiler var. Yani sıfır sorun iflası kaçınılmazdı. Hayalle gerçeğin arasında, gerçeğe doğru kayılması kaçınılmazdı, öyle oldu.

Libya örneğinden bahsettiniz. 'Arap Baharı' olarak nitelenen Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki halk hareketlerinin, bu 'sıfır sorun' söyleminin iflasına ve Türkiye'nin iç politikasına dönük bir etkisi oldu mu sizce?

AKP, Libya örneğini bir manevrayla geçiştirdi. Pek öyle büyük bir eleştiriye uğramadı. Dünya kamuoyu, medyası Libya'yı çok farklı bir şekilde tasvir etti. Kaddafi'nin halkına eziyet etmesi, halkını sömürmesi, aile orduları, aile ekonomisi kurması, vs... Deyim yerindeyse –adı Cumhuriyet olmakla birlikte– bir çeşit hanedan sistemi, bir despotluk kurması, ister istemez Türkiye kamuoyunda manevra alanını kapattı. İşverenler zaten eleştiremez, karşı çıkamazdı. Çünkü 25 milyar dolarlık yatırımları vardı, yatırımların peşindeydiler. Önce bir tereddüt geçirdiler, sonra giden gitmiş biz yeni pastalara bakalım dediler. Hem Türkiye'deki basında, hem de AKP'nin söyleminde, Türkiye, sanki 'alt emperyal' bir ülkeymiş gibi, giderek diğer emperyal ülkelerle paylaşım savaşına girdi. Görünürde Başbakan, Sarkozy'e meydan okuyor, kafa tutuyor gibi. Ama sonuçta sizin 'alt emperyal' bir ülke olarak büyük emperyalist ülkelerle kapışma potansiyeliniz çok azdır. Rekabet potansiyeliniz çok azdır. Biz böyle bir kapışmayı, rekabeti benimsemeyiz tabii, ama varsayalım ki böyle bir şey yaptınız, potansiyeliniz bellidir.

Kürtler beş on senedir kent merkezli büyük politikalar güdüyorlar. Sivil itaatsizlik, Newrozdaki toplanmalar ya da çeşitli vesilelerle büyük mitingler vs. Arap baharından çok çok önce vardı. Olsa olsa moral açıdan etkili oldu denebilir. Bölgeyi bir tarafa bırakırsak, diğer yerleri etkileme ve harekete geçirme şansına sahip değil. Tersine ordaki her türlü kalkışma bölücülük, ayrılıkçılık olarak görülür hatta Türk-Kürt kapışması şekline dönüşebilir. Bu büyük bir engeldir. Arap Baharı'nın Kürt meselesini, Türkiye'yi çok etkilediği fikrine sahip değilim.

Arap Baharı'nın belki şöyle bir etkisi olabilir; AKP özgürlükten filan bahsetmeye başladı ya, yarın öbür gün halk, *biz de oradaki özgürlüklerin aynısını istiyoruz* diyebilir mesela. Oralardaki yeni anayasaların oluşumunda merkezi devletten giderek uzaklaşan, daha yerel, ademi merkezietçi yönetimlere doğru bir eğilim de var. *Madem orada yerel yönetimleri savunuyorsun, hadi yerel yönetimler, öz yönetimler, özerklik konusunda burada ne yapıyorsun*, şeklinde bir kamuoyu yaratma olanağı açısından önemli bir politik zemin olabilir. Yoksa Arap baharının Türki-

ye'nin iç-dış politikaları açısından çok önemli jeopolitik ve jeostratejik etkileri olduğunu sanmıyorum.

AKP ve devletin Kürt sorunundaki yönelimi ile Suriye ve İran başta olmak üzere bölge politikası arasındaki bağılılığı açısından neler söylenebilir?

Suriye'deki kalkışma, bir anlamda, Türkiye'yi daha fazla kendi içine kapanmaya, Kürt meselesinde daha büyük geri adımlar atmaya zorluyor ve AKP Hükümeti burdan çok korkuyor. Yani Suriye'deki Kürt meselesinin yeni bir ivme kazanarak Türkiye'deki Kürt meselesine farklı bir dinamizm kazandırmasından ya da buranın orayı etkilemesinden son derece korkuyor. Müdahaleci tavırları biraz da buradan kaynaklanıyor. Bu da pazarlıklara neden oluyor. Başbakan ABD'yi ziyaret ettiğinde –Obama'yla görüştüğünde– büyük ihtimalle şöyle bir anlaşmaya varmıştır; Suriye konusunda sizinle her türlü şey varım. Müdahale olsun, ambargo olsun, kuşatma olsun, BM'de alınacak her türlü karara varım. Fakat bunun karşılığında, deyim yerindeyse, bana Kürt hareketinin kellesini verin ya da bırakın ben bu işi askerî yolla çözeyim.

Suriye yönetimi kötü, halktan çok uzak, bunu net koyalım. Halkın üstünde bir despotizm kurmuş, bunların hepsi tamam. Ama sizin Suriye halkı adına gidip oraya müdahale etme hakkınız yok. Bırakın Suriye halkı kendi içinde bu meseleyi çözsün. Sizin Suriye muhalefetini –özellikle İslami güçleri– alıp kendinize bir *arka bahçe* tasarımı yapma hakkınız yok. *Arka bahçe* tasarımı yaptığınız zaman birileri de gelip sizin içinizde *arka bahçe* tasarımı yapar. Çok halkçıysanız, insanı, halkı, demokratik hak ve özgürlükleri çok düşünüyorsanız, her şeyden önce kendi halkınıza bu özgürlükleri vermeniz lazım. Kendi işçinize, öğrencinize vermeniz lazım. İki öğrenci bağırıyor hepsini hapse atıyorsunuz. Buna tahammül edemiyorsunuz. Kürt halkının, emekçinin özgürlük istemine tahammül edemiyorsunuz, sonra da *Mısır özgür olsun, Suriye özgür olsun* diyorsunuz. Tabii olsun ama önce sen özgür ol demezler mi! Bir aynaya bak, sen nerde duruyorsun?

Şöyle bir çiftte standart da var. Şimdi Suudi Arabistan Bahreyn'e girmiş. Suudilere niye demiyorsun, insanların kafasını, kellesini kesiyorsun, kadınlara özgürlük vermiyorsun diye! Niye onlara müdahale etmiyorsun, prensip olarak her türlü özgürlüğü savunuyorsun. Bahreyn'de dış müdahale de oldu. Körfez ülkelerinin orduları girdi, ordaki muhalefeti ezdi. Niye sorun yapmıyorsunuz, oradaki halk halk değil mi yoksa? Senin halkın halk değil mi?

Keza İran, Suriye'nin düşmesinden ciddi bir şekilde endişelendi. Hâlâ o endişe devam ediyor.

Sıranın kendisine geleceğini hissedince PJAK'a karşı büyük bir operasyon dizisi başlattı. Şöyle bir denklem içine düştü: Amerika bize saldırırsa bu bölgede PJAK'la ittifak yapacaktır. Ya da Azeri hareketi var, Arap Kurtuluş hareketi var vs... Bunlar benim yumuşak karnım. Olabilecek herhangi bir saldırıda bunlar muhtemelen dışarıyla işbirliği yapacaklar ya da güç birliği yapacaklar, bunları şimdiden bitireyim. Bitirirken o sıra Türkiye adına PKK'yi de bitirme konseptini, planını ortaya çıkardı. Türkiye daha çok Amerika'dan aldığı istihbari bilgiyi verdi. Ama İran, Türkiye'yi –Amerika'ya karşı– yanına çekemedi. İşte Kürecik'teki füze kalkanı devreye girince İran Türkiye'den vazgeçti. Bütün operasyonları durdurdu. Mümkün olduğu kadar PKK'yi kışkırtmamaya, PKK'nin üstüne gitmemeye çalıştı. *PKK de biz herhangi bir yabancı gücün –özellikle Amerika'yı kastederek– mızrağının sivri ucu ya da kılıcı olmayacağız* dedi.

Yine keza İsrail-Türkiye anlaşmazlığına dair söz düellosunda işte MOSSAD PKK'ye yardım edecek diye basında yer aldı. Böyle spekülasyonlar... Sonuçta BDP Genel Başkanı, *İsrail altın tepsi içinde bize her türlü teklifi yapsa reddederiz*, dedi. Bu tür spekülasyonlar Kürt meselesinin yönünü ve esas amacını saptırmaya yönelik iniş çıkışları da beraberinde getiriyor.

Kürt sorununda askerî ve siyasi operasyonları esas alan yönelimin yeniden hâkim hale gelmesi, AKP iktidarı düzleminde, hangi etken, öngörü ve beklentilere dayandırılabilir?

AKP'nin Kürt sorununa ilişkin oturmuş bir planından bahsetmek mümkün değil. Birincisi, hem seçim sonrası gelişmeleri –Blok'un 36 milletvekili kazanması– hem Suriye'deki gelişmeleri bir arada ele alırsak, Türkiye, *fırsat bu fırsat* diyerek, Batı'ya, *ben Suriye'ye karşı sizinle birlikte olurum, buna karşılık Kürt hareketini ezmeme, askerî yolla halletmeme yardım edin*, dedi. Suriye'de gelişecek bir şeyin Türkiye'yi de yakından etkileyeceğini düşünerek böyle bir hareketlenme içine girdi. İkincisi, seçim kampanyaları başladığında AKP Hükümeti veya Başbakan Erdoğan sürekli milliyetçi söylemler kullandı. Bu milliyetçi söylemler içinde daha çok –tek millet konseptinin ötesinde– ezmeyi esas alan, askerî yöntemlerle bu meseleyi çözmeyi esas alan bir yönelim içine girdi.

(Önce bir parantez; MHP'nin tabanını ele geçirmek, MHP'nin altını boşaltmak gibi bir analiz yapılıyorsa da, bu siyasetin seçim sonrasında da devam etmesi, sadece MHP'ye ilişkin bir stratejiden bahsetmenin çok gerçekçi olmadığını gösteriyor. Nihayetinde amaç MHP'nin tabanını çekmekse, bu bir

seçim stratejisidir. Ama seçim sonrası da milliyetçi söylemler devam etti. Buradan şunu anlıyoruz; esas etken, MHP'den milliyetçiliğini ödünç alarak MHP'yi vurmak değil. Hem o, belki seçim için geçerli kısa bir dönemdi.)

AKP'nin sertleşmesinde sanıyorum üç etken ön plana çıktı:

Birincisi, AKP danışmanları: PKK meselesi, Kürt meselesi konusundaki bütün danışmanları istisnasız başından beri kırmızı çizgiyi koydular. Ve deyim yerindeyse çözümsüzlüğün anatomisini çizdiler. Kırmızı çizgiyi koyduğunuz anda hiçbir şey çıkmaz.

İkincisi, iktidarın askerle olan –Ergenekon, Bal-yoz vs– meselesini kendi lehine çözmesi. Askerin belli konseptini de kabul etti. Asker, *tamam seninle sonuna kadar uzlaşırız, fakat bu meseleyi birlikte çözelim, yani askerî yolla çözelim*, dedi ve böylesi bir konsept geliştirdi.

Üçüncüsü, gerek AKP içinde gerek iktidarın çeşitli kanatları arasındaki rekabet ve çekişmelerde cemaat kendi çözüm konseptini ön plana çıkardı; hatta dayattı. *Sınır birlikleri özel timlerden oluşsun, askeriye değil de polisten olsun. Çünkü askeriye hep işbirliği yapıyor, efendim Ergenekon'la PKK arasında gizli ittifaklar vardır*, türünden söylentiler ve bu söylentilerden sonra özel timin, polisin ön plana çıkarılması... Bu, aynı zamanda cemaatin konsepti, cemaatin Kürt meselesine getirdiği çözüm. Bu çözümde de –ister Zaman gazetesi, ister cemaatin diğer yayın organlarına bakın– tamamen askerî bir çözüm, yani vurup öldürme, bastırma, tenkil esastır. Tabii uluslararası konjonktürdeki pazarlıklardan sonra uygun görüldü. Amerika neredeyse açık çek verdi. Güneydeki Kürtler de –tam işbirliği yapmasalar da– bir anlayış gösterdi. Burdan da AKP cesaret aldı. Sınır ötesi harekâtlarda Amerika'dan izin almadan o bölgeye girilmiyordu.

Son bir şey: AKP referandum sürecinden bu yana kendisince kendi Kürdünü yaratma diye bir bakış açısı geliştirdi. Kim onlara nasıl tavsiyeler, raporlar veriyorsa, sanki büyük bir *“Kürt sivil muhalefet”* çıkacak, bu muhalefet de tümüyle Kürt hareketinin karşısında, PKK'nin karşısında, alternatif bir güç olacak gibi bir bakış açısı... Ve AKP bu beklentiye çok fazla güvenmeye başladı. Nitekim son döneme baktığımızda Başbakanın, *Kürt anaları, Kürt aydınları neredesiniz, çıkıp ayağa kalkın* gibi söylemleri. Ve bu anlamda da Kürtleri bölüp birbirine düşürme, sonra da tek tek tecrit ederek halletme... Çukurca olayından sonra Hükümetin konsepti Çiller-Güreş dönemine döndü. 92'ler dönemi. Ezerek halletme. Çözme değil, çözme başka bir şey çünkü.

Topyekûn bir seferberliğe ve savaşa hazırlanılmış durumda. Çeşitli sivil toplum örgütlerinin, daha büyük

sermaye gruplarının ziyaret edilmeleri... Sendikalar, odalar, basın... Bu 90'lı yılların konsepti işte. Topyekûn bir seferberlik... Sonucunu da görüyoruz, ha bire kan akıyor. AKP'nin şimdi bunda ısrar ettiğini ve sonuna kadar deneyebileceğini düşünüyorum. Halbuki 30 yılda 26-27 kez denenmiş ve hiçbir sonuç alınamamış. AKP sanki yepyeni bir şeymiş gibi bize takdim ediyor. Buradan bir şey çıkacağını zannetmiyorum. Tersine. Örneğin şu ara 7-8 şehirde miting kararı alınması... Şimdiye kadar, iktidarların hemen hemen tümü bu durumlardan çekinirdi. Bir iç savaş falan istemezdi. Bir Kürt-Türk çatışması istemezdi. Ama AKP korkarım ki popülist bir politikadan yanlış bir sonuç çıkarıyor. İşte yüzbinlerce insan ayağa kalktı, bak beni destekliyor, diyerek bunu daha ileri bir aşamaya götürebilir. Bu da bir Kürt-Türk çatışmasına, yani etnik bir boğazlaşmaya kadar götürebilecek bir konsept...

Son dönemde Tamil ve ETA'nın silah bırakmasını örnek vererek kamuoyu imalâtı yapmak istiyorlar. Ama şunu göremiyorlar; Tamil farklı bir konsept, bir adacık. Ayrıca askerî olarak kendi içinde ikiye bölünmüştü ve bir gaflet içindeydi. ETA meselesinde ise halkı aldatılmak, milletin gözünü boyamak için şunu saklıyorlar; İspanya'da ETA'ya her şey aşağı yukarı verilmiş, bir tek bağımsız devlet verilmemiş. Türkiye'de hiçbir şey verilmemiş ve siz sürekli *gelin teslim olun* manasına gelecek *dağdan inin, silahu bırakın* söylemi içerisindeyiz. Akli başında herhangi bir Kürdün, işbirlikçi değilse AKP'li Kürdün bile, *ne verdin de PKK'nın isteklerine ve eylemlerine karşı çıkayım, beni ikna et*, diye sormayacağı düşünülemez herhalde.

AKP Hükümeti ve Genelkurmay'ın NATO'dan, Afganistan'da Taliban'a yapılarına benzer bir duyarlılığı PKK'yle mücadeleye de göstermesini istediği biliniyor. Kürecik'te yapılması planlanan NATO füze radar üssü özellikle İran ile ilişkiler ve Kürt sorunu bakımından nasıl bir anlam taşır?

NATO orada iflas etti, Taliban'a muhtaç kaldı. Taliban'a *gel görüşelim* diyor, Taliban reddediyor. *Ya gidin ya da masa falan yok* diyor. Türkiye'nin de içinde yer aldığı NATO'nun iflas etmiş bir çözümünü getirip burada önermek kadar yanlış bir şey olamaz. Varsayalım ki NATO geldi Türkiye'ye. Afganistan modeli çerçevesinde bir şey yaptı. Komşu ülkelerden Suriye, İran, Rusya çok ciddi bir biçimde buralardan kuşku duyacaklardır. Türkiye'nin bu üçlü ilişkileri zaten krizde, biraz daha krize doğru gidecektir.

İran Dışişleri Bakanı Salihî geldi. PKK konusunda nispeten bir görüş birliğine varıldı ama Suriye konusunda, radar meselesinde, hatta Amerika konusunda herkes kendi görüşünü korudu. Bu şu demektir: –NATO geldiği zaman– İran burnunun dibinde bir Amerika istemiyor. Afganistan'da İran

Taliban'a da oynadı. Alttan alta epeyce bir destek verdi. Oradaki grupları, diğer grupları farklı nedenlerle destekleyerek diplomasiyle Afgan yönetimini boşa çıkardı. Nitekim Afganistan yönetimi giderek daha farklı arayışlar içine giriyor. Bu, NATO orayı çözmemiş demektir.

İran yarın öbür gün Suriye'de, Irak'ta, Türkiye'de keza Lübnan'da, farklı bölgelerde karşı hamleler yapabilir. Bu hamleler başarılı olur olmaz, ayrı bir konu. Ama sonuçta bu bir kriz demektir. –Bir savaş değilse de– yer yer çatışmalara ya da istihbarat oyunlarına, provokasyonlara neden olabilecek bir şeydir.

Sonuçta, 'içeride ve dışarıda savaş' yönelimine işaret eden devlet politikasının çok da 'kendi ayakları üzerinde' durabilecek dayanaklara sahip olmadığını söylemek mümkün yani...

Başbakanın dış politikayı iyi içselleştirdiğini, iyi bildiğini zannetmiyorum. Uluslararası ilişkiler nedir, devletler arası savaş nedir, iyi anladığını sanmıyorum. Mesela, Amerika'nın iradesi dışında, çıkarlarına ters gelebilecek bir şey yapabilecek misiniz? AB'nin himayesi altında olabilecek bir Kıbrıs'a –Güney Kıbrıs'a- ve Yunanistan'a baktığımızda, siz AB'nin bütüncül çıkarlarına ters düşecek bir şey yapabilecek misiniz? Yapamayacaksınız.

İsrail'le de öyle. İsrail NATO'ya dahil değil ama Amerika'nın himayesinde. Neredeyse Amerika'nın 53. eyaleti. Böyle baktığımızda siz İsrail'i Amerika'ya rağmen dövebilir misiniz? Dövebilirsiniz. Bir kayıkçı dövüşü, belki diplomatik ilişkiler de kesilebilir ama sonuçta Amerika'nın politikalarına karşı gelmeden, onlara göğüs germeden siz İsrail'e karşı gelmiş sayılmazsınız. Nihayetinde Amerika'nın ana çıkarları İsrail'le kaimdir. Hal böyle olunca biraz kof kabadayılık oluyor.

NATO meselesinde, Amerika, AB meselesinde, Türkiye'nin bunları tümüyle karşısına alıp köprüleri atma gibi bir şeyi yok. Kaldı ki AKP hâlâ o merkezlere kendisini borçlu hissediyor. Davutoğlu çok net söylüyor; *bizim bütün dış politikamız AB'yle, Batıyla, Amerika'yla uyum içindedir*, diye. Uyum içindeyse eğer bu politikalarınız, zaten sizin onların dediklerini yapmamak gibi bir lüksünüz yok, size öyle bir fırsat vermezler.

ABD, AB zaman zaman darbeler alıyor, krizlere giriyor, gevşek davranıyor. Siz bundan istifade ederek daha fazla hareket serbestisi kazanabiliyorsunuz bazen. Bu, konjonktürdür. Ama bu, jeopolitik ya da jeostratejik değildir. Kaldı ki, dünya görüşünüz, ideolojiniz onlarla uyumuş zaten. Askerî, ekonomik anlamda –birebir değilse de– onlara bağımlısınız, ikili anlaşmalarla vs. Böyle olunca sizin itiraz etme şansınız yok. Bu politik yönelimlerin çıkar yol olduğunu düşünmüyorum.

'SIFIR SORUN' İFLASI ve EMPERYAL HAYALLER

AHMET YAŞAROĞLU

AKP Hükümeti'nin özellikle Suriye'ye yönelik tehditlerini artırması, Güney Kürdistan'ın Kandil merkezli bölgelerine yönelik askerî harekât hazırlıklarına girişmesi, İsrail ile ilişkilerinin gerginleşmesi, başlangıçta Libya'ya NATO müdahalesine karşı çıkması, sonradan çıkarlarını göz önüne alarak harekâta destek olması, Güney Kıbrıs ile Akdeniz'in doğusunda ortaya çıkan gerilim, Ermenistan politikasının yeniden çıkmaza saplanması vb hepsi bir arada düşünüldüğünde ortaya genel bir tablo çıkmaktadır. Muhafız çevrelerin genel kanısına göre, bu tablonun altında hükümetin komşularla "sıfır sorun" politikasının iflas ettiği yazılıdır!

Kuşkusuz bu tür bir eleştirinin, AKP Hükümeti'nin ilan ettiği ve başlığında "*komşularla sıfır sorun*" yazan dış politikanın iflas ettiğine yönelik bir teşhir değeri olsa da, soruna böyle yaklaşmanın AKP Hükümeti'nin gerçek durumunu ve niyetlerini açıklamak bakımından tabloyu tam yansıtmadığını tespit etmek gerekiyor. Öncelikle sorunu daha genel düzeyde ele alacak olursak şunu söylememiz gerekiyor ki, bugün dünyanın hiçbir bölgesinde komşularıyla sürekli sorun çıkaracağını ilan eden bir hükümet bulunmuyor! Dahası genel olarak dünya politikasında tüm askerî müdahale ve işgaller "barış için", "demokrasi" için yapılıyor, "barışı korumak için" silahlanmaya hız veriliyor, vb vb.

Kendisine "sol ve ilerici" diyen çevreler sanırız şu konuda hem fikirdir: AKP Hükümeti bölgede ABD çıkarlarını savunmakta, bunların geliştirilmesi için gerici girişimlerde bulunmaktadır. Yani Türkiye gericiliğinin bölgedeki misyonu, bölgeyi ABD'nin stratejik çıkarlarına bağlamak, bölgede bu gerici hedefin taşıyıcısı olmaktır. Bu arada Türkiye burjuvazisinin payına düşeceğini umduğu kırıntılardan da pay almayı hayal etmektedir. Bu hayallerin zirve-

sinde de *emperyal bir Türkiye* düşü bulunmaktadır. Peki ama barışçıl ve barışçıl olmayan adımlarla, ama her ne pahasına olursa olsun gerçeğe dönüştürülmek istenen bu gerici politika ve yönelimler, komşularla "sıfır sorun" temelinde hayata geçirilebilir miydi? Ne hükümet, ne de Türkiye burjuvazisi Ortadoğu gibi bir bölgede böyle temelsiz bir hayal içerisinde değillerdi. Onlar "sıfır sorun" politikasını ortaya atarken, gerçekte düğümlenmiş sorunların farkındaydılar ve bu sorunların görüşmelerle, barışçı bir biçimde çözülemeyeceğini pekâlâ biliyorlardı. Bu gerici amacın hiçbir direnişle karşılaşmadan gerçekleştirilmesi imkânı olsaydı, kim reddedebilirdi ki? Ama bunun mümkün olmayacağı, barışçı bir biçimde gerçekleşmeyeceği belli değil midir? O halde bu demagojiler niye yapılıyor?

'İsabetli bir abi' seçimi!

Bu soruya şöyle bir genel çerçeve çizerek yanıt vermek olanaklıdır: Burjuva politikasının halkı kandırmak ve yedeklemek gibi temel bir işlevi var ve bu, demagoji ve yalana başvurulmadan yapılabilecek bir iş değil! Nitekim AKP sözcüleri bugün çok kolaylıkla "*ne yapalım sıfır sorun için ne çabalar ortaya koyduğumuz görüldü, ama olmadı, bu yanlış mıydı?*" demagojisine kolayca başvurabiliyorlar. Bu demagojiye inanmış olanlar böylesi bir savunma karşısında ne diyebilir ki? Bu çerçevede kalınarak söylenebilecek hiçbir şey yoktur! Ama olayların ve gelişmelerin altını biraz kazıdığımızda söyleyeceğiniz çok şey vardır ve bunlar açıklıkla söylenmeli, Türkler ve Kürtler, hükümetin arkasında birleşmiş olan egemen sınıfların lanetli politikalarına karşı uyarılmalıdır. Çünkü benzer gerici bir yaklaşım PKK-MİT görüşmelerinin basına sızması sırasında da görüldü. Hükümet bu sorunu "barış için her şeyi yaptığının

bir kanıtı” olarak kullandı ve savaşı “tek çıkar yol” olarak pazarladı.

Buradan tekrar dış politika sorununa dönebiliriz: AKP Hükümeti “komşularla sıfır sorun” politikasını bölge politikasının içine tüm gövdesi ile girmek üzere ortaya atmıştır. Bu politika, hem zor durumda kalan, bölgede teşhir olan ABD'nin bölge politikalarının güçlendirilmesini, hem de bölge üzerinde ekonomik, siyasi ve askerî olarak etkili olmayı hedeflemekteydi. AKP Hükümeti'nin iç politikada farklı egemen sınıf kliklerine karşı kesin bir üstünlük sağlamış olması, toplumsal tabanını yüzde ellilik bir genişliğe ulaştırması, dış politika konularında daha etkin tutumlar almanın önünü zaten açmış bulunuyordu. Türkiye kendi bölgesinde ciddiye alınması gereken bir güç ve hem bu hükümet, hem de gelecek hükümetler bu konumu korumak ve geliştirmek isteyeceklerdir.

Üstelik bu amaç bölgede epeyce hırpalanmış olan ve Türkiye gericiliğinden daha “aktif dış politika” talep eden ABD'nin istekleri ile çakışmış durumdadır. Burada sorun “doğru bir abi” seçmektir. Çünkü Türkiye gericiliği bölgede bütün bahsedilen gerici amaçları gerçekleştirmek için askerî, ekonomik ve siyasi güç olarak yetersizdir. AKP Hükümeti bu “seçimi” AB'nin büyük güçleri olarak değil, ABD'yi tercih ederek kesin bir biçimde belirlemiş bulunuyor. Bu “seçimi” ABD-Türkiye ilişkilerinin doğal ve zorunlu bir sonucu olarak değerlendirmek gerekiyor. Açıkçası başka bir “seçim” için zaten farklı bir imkân bulunmuyordu. Fransa ve Almanya'nın bugünkü Türkiye politikasını da bu çerçeveye oturtmak lazım.

Suriye'den İran'a çıkan yol!

Suriye sorununu da Türkiye gericiliğinin yukarıda özellikleri belirtilmeye çalışılan bölge politikasının bir uzantısı olarak değerlendirmek gerekiyor. Açıkçası Suriye sorunu tek başına, bölgedeki diğer sorunlardan yalıtılmış bir sorun değildir. Bu sorun, İran'a yönelik olarak planlanan emperyalist müdahalenin başlangıcı ve provası niteliğindedir. Roma İmparatorluğu döneminde her yolun Roma'ya çıkması gibi, Ortadoğu'da bugün her sorun İran'a çıkmaktadır. Başta ABD emperyalizmi olmak üzere, Batılı büyük emperyalist güçler İran'ı yeniden Şah döneminde olduğu gibi kendi kontrolleri altına almak istemektedirler. Bu çerçevede değerlendirildiğinde Türkiye'nin bölgeye ilişkin genel politikasında bir değişimden değil, bu gerici politikanın doğal ve mantıklı sonuçlarının ortaya çıkmaya başladığı bir süreçten söz etmek durumdayız.

Türkiye bölgedeki kilit oyuncu durumundadır. Füze kalkanına izin vererek İran'a ilişkin gerçek

niyetlerini açıkça belli etmiştir. Niyet anlamında, Türkiye'nin İran politikasında, İran geri bir adım atıp kendisinden istenenleri yerine getirmediği sürece bir değişiklik olmayacaktır. Bir dönem öncesinde Türkiye gericiliği İran'ın “görüşmelerle” dizginlenebileceğini –hükümet buna içten inanmasa da, bu politikanın bir dönem sonrasında “sıfır sorun” politikası gibi işine yaracağını hesaplamıştı!– ileri sürüyordu. Türkiye'nin Müslüman halkının, İran gibi bir İslam ülkesine yönelik operasyonlara razı edilmesinin, en azından sessiz kalmasının başka bir yolu yoktu. Türkiye gericiliği bugün kâh görüşmelerle, kâh operasyonlarla, İran'ın kontrol altına alınması politikasını açıkça desteklemektedir. Güzellikle olmazsa zorla! Ama mutlaka boyun eğdirmek. İran ve Suriye politikasının temel çizgisi budur.

Buna karşın İran da boş durmamaktadır. İran durumu anlamıştır. Bir taraftan Türkiye'yi yönetenleri uyarmakta, diğer taraftan bazı adımlar atmaya çalışmaktadır. İran'ın Kandil saldırısı Türkiye'ye verilmiş açık bir mesajdır. İran bu adımı ile bir taraftan, “*Batılı güçlere güvenme, Kürt sorununu birlikte, yani bugüne kadar olduğu gibi bastırarak çözebiliriz*” demekte, diğer yandan, “*eğer bana karşı mevcut politikanı sürdürürsen, bu sorunun senin üzerine yitilmesi için gereken her şeyi yaparım*” mesajı vermektedir. İran'ın dış politika deneyimi elbette küçümsenemez. Ama işler farklı bir mecraya girdiğinde karşı karşıya gelen güçlerin kuvvetleri konuşacaktır. Bu konuda Kürt hareketinin, bölge gericiliğinin manevraları konusunda yeterince deneyimli olması, mevcut çelişkilerden yararlanma yeteneği gösterebilmiş olması gibi özellikler taşıyor olması kuşkusuz son derece önemlidir. Bu özellik Kürt hareketinin güvencelerinden biri durumundadır.

İran'ın bu hamlesine karşılık Türkiye gericiliğinin genel olarak bölge halkları ve Kürt halkı için farklı hesapları bulunmaktadır. Türkiye egemen sınıfları Kürt sorununun “çözümü” konusunda geçmişte Özal'ın dillendirdiği politikaya doğru bir dönüş yapmaktadır. Yani kendi içerisinde Kürt sorununu öze ilişkin büyük tavizler vermeden yatıştırmak, Irak ve Suriye Kürtlerinin hamiliğine soyunmak, bölge halklarına “abilik” yapmak. Yani Kürt sorununu emperyalist hayaller gören Türk gericiliğinin bazı kanatlarının ileri sürdüğü gibi belki toprak olarak değil ama etki olarak “büyüyerek” çözmek! Irak'taki Kürt Özerk Bölgesi Yönetimi Türkiye'nin bu politikasının farkındadır ve kendi konumunu buna göre ayarlamaya çalışmaktadır. Ama bu gerici ve yayılmacı politika en başta ülkenin kendi içerisinde çözümsüzlüğü barındırmaktadır. AKP Hükümeti, Kürt sorununda kendi “çözümünün” sınırlarına

dayanmıştır. Yani anadilde eğitim reddedilmekte, demokratik ve özerk bir yönetim kabul edilmemekte, Kürtlerin en temel hakları anayasal ve yasal güvence altına alınmamaktadır. Yani Kürt sorununun özü çözülmeyen kalmaktadır. Bu ise çözümsüzlüğün devam ettirilmesi anlamına gelmektedir.

NATO göreve çağırılıyor

Bugün devam etmekte olan askerî ve siyasi operasyonlar, Kürtleri sadece en aza razı etme hareketinin bir parçası değil, aynı zamanda onları bölme hamlesidir. Hükümet Özal politikasına dönmekle Kürt hareketinde bir bölünme yaratabileceğini hesaplamaktadır. Bu aynı zamanda, son seçimlerde sağlanmış olan Kürtlerin birliğine karşı da bir hamledir. Hükümet kendisini güçlü görmekte, bölgedeki konjonktürün de kendisine olanak sağladığını düşünmektedir. Dünya ekonomisinin daha eskisinin etkilerini atamadan yeni bir krize doğru ilerlemesi, Arap halklarının ve diğer halkların hareketlenmesi, özellikle bölgede geçmişte kurulan "Amerikan barışını" tehdit etmektedir. ABD açısından Türkiye, bölgede dayanabileceği, ama sadece dayanmakla kalmayacağı –İsrail'e de dayanmaktadır!– yeni mevziler kazanmasına da imkân tanıyacak önemli bir güçtür. Bunun farkında olan Türkiye egemen sınıflarının "Yeni Osmanlılık" hayalleri depreşmekte, onlar mevcut durumun kendilerinin önüne yeni olanaklar çıkardığını hesap etmektedirler.

Türkiye'nin son zamanlarda hızlanan bütün bu gerici adımlarının "Arap Baharı" ile de elbette yakın bir ilgisi bulunmaktadır. Arap halkları uyanmakta –Tunus ve Mısır–, bölgedeki ABD ve İsrail pençesindeki gerici statükoyu parçalamaya yönelmektedirler. Arap halklarının yeniden kontrol altına alınması, ABD Dışişleri Bakanı Clinton'un deyimini ile "arzu

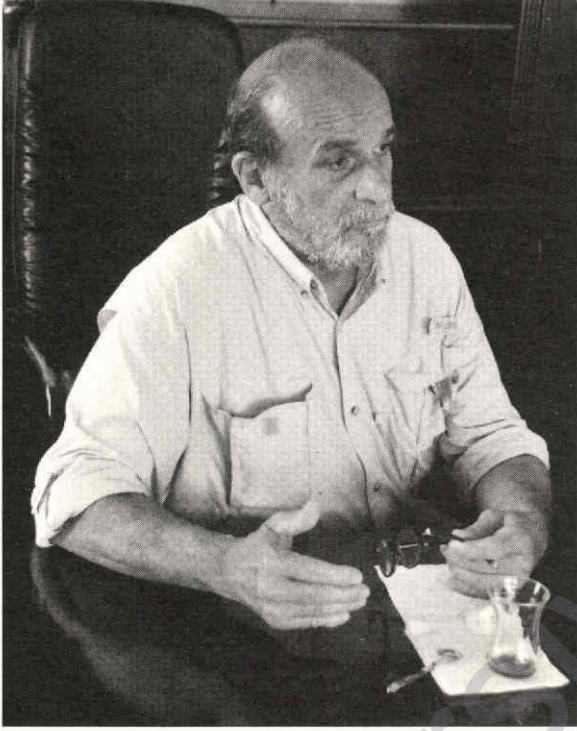
edilmeyen yönlere doğru gitmesi"nin engellenmesi gerekir. ABD ve onun peşinden gitmeye hazırlanan Türkiye gericiliği bu nedenle ellerini çabuk tutmaya çalışmakta, bölgede bir "boşluk" bırakmamak için halkların tepesine çullanmaya hazırlanmaktadır. Bu nedenle daha dün dost olan Esad, bugün düşman ilan edilmektedir. Kolayca görülebilir ki, bölgede anti-emperyalist, demokratik bir potansiyel taşıyan en ileri hareket Türkiye Kürdistanı'ndaki Kürt hareketidir ve Kürt halk kitleleri anti-Amerikan ve anti-emperyalist karakterli bir hareket için yeterince deneyim kazanmış durumdadır. Gericiliğin hesaplarına göre bu hareketin öncelikle bastırılması gerekir. Türkiye gericiliği tam da bu nedenle NATO'yu göreve çağırmaktadır. Hesap açıktır: NATO harekete geçerse de, sınırsız güç kullanmak ve katliamlar yapmak için eller serbest kalacak, uluslararası tepkiler törpülenecektir. Yok eğer NATO harekete geçerse İran'ın burnu dibine NATO'nun askerî varlığı tüm ağırlığı ile çökmüş olacaktır.

Bütün bu gerici politikaların bölgede zaten keskinleşmekte olan çelişkileri daha da bileceği açıktır. Türkiye, başta Kürt ve Türk halkı olmak üzere, bölgedeki Arap ve Acem halklarının gardiyanlığına soyunmaktadır. Ama bütün bu gerici politikaların, son günlerde Arap halklarının da gösterdiği gibi geri tepmesi ve boşa çıkması olanak dahilindedir. Sedat, Mübarek, Bin Ali ve diğerleri de gerici yönetimlerini ve hesaplarını kalıcılık üzerine kurmuşlardı. Bugün bunlar yoklar. Türkiye gericiliğinin başarılı ve kalıcı olması için ne gibi bir gerekçe bulunuyor? Türkiye ve ABD'nin başarılı olması için ortada bir neden bulunmamaktadır. Ama bölge halklarını zorlu günlerin beklediği de açıktır. Sonuçta kazananın başta Kürt halkı olmak üzere, bölge halklarının olacağından hiç kuşku duymamak gerekiyor.

bdp mersin milletvekili ve halkların demokratik kongresi çağrıcılarından ertuğrul kürkçü:

AKP, SAVAŞ SAHNESİNDEN YENİ BİR OTORİTER REJİM KURGULUYOR

Röportaj: MÜGE ŞAHİN - ONUR ÖZTÜRK

AKP Hükümeti son dönemde, geçtiğimiz dönemde tarif ettiği 'komşularla sıfır sorun' politikasını terk etmiş görünüyor. 'İçeride ve dışarıda savaş' olarak özetlenebilecek bir politika yürütülüyor. AKP'nin Bölge politikasındaki bu değişimi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yeni dönem AKP Hükümetinin uluslararası politik yönelimini Davutoğlu dış siyaset hattının iflası olarak görüyorum. Davutoğlu'nun komşularla sıfır sorun esaslı dış politikası genel olarak Ortadoğu'daki despotik rejimlerin değişmeyeceği, değişmeden kalacağı varsayımına ve eski statükonun istikrarına dayalı bir politika hattıydı. Ancak bence halkların bölgedeki ayaklanması Davutoğlu siyasetinin bu anlamda sonunu getirdi. Bu Amerikan siyasetinin sonu değil; Davutoğlu siyasetinin sonu. Davutoğlu siyaseti, mevcut dünya dengesinin, AKP Hükümetine oluşturulan yeni statükoda bir bölgesel avantaj sağladığı varsayımına dayanıyordu. Dolayısıyla ABD'ye rağmen ya da onun yanı sıra Türkiye bölgede kendine özgü bir hegemonya

alanı kurabileceğini öngörüyordu. Oysa şartlar böyle gelişmedi. Statüko allak bullak oldu; çünkü bu komplo teorilerinin aksine bence gerek Kuzey Afrika'da gerek tüm Ortadoğu ülkelerinde çok güçlü bir halk muhalefeti doğarak Erdoğan'ın sıfır sorun yaşamayı umduğu bütün rejimleri alaşağı etti.

Ve şimdi ortaya çıkan yeni durum aslında Erdoğan'ın umduğu Türkiye'ye özerk bir alan yaratan bölgesel hegemonya varsayımını artık doğrulamıyor. Dolayısıyla Türkiye kendisini hiç ummadığı bir şekilde sert bir çelişkiler zinciri içinde buldu. Çünkü eski varsayımına göre, İsrail'i karşısına alıp ABD'ye rağmen İsrail'i zorlamak mümkündü. Bunun için diğer bütün ülkelerin desteğine sahip olacağını varsayıyordu. En azından diğer ülkelerle çatışma halinde olmayacağını varsayıyordu. Oysa şimdi tabloya bakalım: Türkiye, Suriye ile çatışma içine düştü. Çünkü ABD'nin bölgesel limitlerini daha fazla zorlayamazdı. Türkiye, Libya ile çatışma içerisine düştü; yeni yönetimle ilişkilerinin nasıl olacağı meçhul. Türkiye'nin Mısır ile varsaydığı avantajları var olacak mı olmayacak mı, meçhul durumda. İran ile doğrudan doğruya nesnel olarak karşı karşıya geldi, nükleer kalkan-füze kalkanı dolayısıyla. Sonuç olarak sıfır sorun siyaseti yerini çok sayıda soruna bıraktı.

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki güçlü halk hareketlerinin AKP'nin dış politikasında önemli bir değişiklik etkeni olduğu söylenebilir. AKP burada özerk bir rol değil ABD'nin yanısıra bir rol oynayacak, oynuyor. Çünkü halk hareketlerinden sonra ortaya çıkan tüm rejim değişikliklerinde ABD yeni yönetimlerle neredeyse tam bir mutabakat içerisinde. İran'la da tam bir çatışma içerisinde. Dolayısıyla Türkiye'nin özerk bir rol oynaması için kalan tek alan Filistin'de Hamas aktörü ki o da çok büyük ölçüde İran'ın desteğinde. Sonuçta Türkiye'nin bu özerk rolü öyküsü tam bir fiyasko ile sonuçlanmış durumda.

Kürt sorunu konusunda AKP Hükümetinin giderek artan operasyonlarla ifadesini bulan yönelimini, çözüm tartışmaları içinde nasıl değerlendirmek gerekiyor? Yine, Kürt sorununda gelinen aşamada, İran ve Suriye başta olmak üzere bölge ülkeleriyle ilişkiler bakımından nasıl bir yerdeyiz?

Gördüğüm kadarıyla bunda AKP özellikle geçtiğimiz yılın sonları bu yılın başlarından itibaren, Kürt özgürlük mücadelesi ile sürdürdüğü müzakerelerin yaratacağı yeni iktidar tablosunun kendisi için elverişsiz olacağı kanısına vardı. Çünkü Kürt özgürlük mücadelesinin bütün talepleri tatmin edildiği takdirde, bu, AKP'nin ebediyen Türkiye'nin genişçe bir bölgesinde iktidarın muhalif odağını terk etmesini getirecek. Özetle, demokratik-özerk Kürdistan formülüne şu ya da bu şekilde evet demek, AKP için, Kürdistan'da iktidarı PKK ile paylaşmak anlamına gelecek. Dolayısıyla bu çok olumlu süren müzakereler bu temelde bir çözümün mümkün olduğu varsayımına dayanıyordu ama neticede, bu, siyasi karar merkezi olarak Erdoğan'ın önüne gittiğinde, Erdoğan bunu katlanılmaz buldu bence. Ve onun gibi iktidarı tekleştirme noktasından siyaseti okuyan, Türkiye'nin rejim değişikliği meselesini yorumlayan birisi için bunun kabul edilmesi imkânsızdı. Demokratik olarak gerçekleşemez olduğu için değil, Erdoğan'ın kafasındaki otoriter formülle hiçbir şekilde barışmayacağı için. O yüzden yeniden savaş konseptini ortaya koydu ve komşularla sıfır sorun siyaseti de kısmen bunun ürünüydü. Yani onlara göre, *Kürtlerle anlaşmak yerine Araplarla ve Farslarla anlaşarak sorunu çözeriz* anlayışı egemendi. Dolayısıyla meseleye *özgürlükçü güvenlik* nazarında bakarız diye ele almışlardı.

Fakat buna dayalı bütün hazırlıklar 'Arap Baharı' dediğimiz gelişmelerle birden altüst oldu. Suriye rejimi ile karşı karşıya gelindi. İran rejimi ile Kürt özgürlük mücadelesine karşı kısmi bir anlaşma var gibi gözükse de, İran rejimi de Kürt özgürlük mücadelesi ile başka bir kısmi anlaşma yaptı. Suriye ile bütün ilişkiler çıkmaza girdi ve bu manada Suriye'nin eline yeniden Kürt kartı geçmiş oldu.

AKP'nin aslında başka bir güç dağılımı tablosuna göre hazırlanan askerî harekât projelerinden vazgeçilemedi; çünkü savaş boruları çaldığı zaman, öteki de kendi savaş borusu çalınca ister istemez, AKP'nin daha elverişli koşullarda başlatmayı düşündüğü askerî seferberliği öne alması gerekti. Ve bugün içine girdiğimiz durumla karşı karşıya kaldık. Ben bu durumun her iki taraf bakımından da bir açmaz ifade ettiğini düşünüyorum. Çünkü AKP açısından askerî alanda kazanılacak herhangi bir zafer yok. Sri Lanka modeli denilen gerillaların tümünden imhası, dört parça Kürdistan gerçeği karşısında işlemez. Bu sürdürülemez bir projedir. Tamil'e karşı sürdürülen saldırılar nihayet bir ada devleti sınırları içerisindeydi ve geri çekilmesi gerillaların sınırını tüketiyordu. Burada öyle değil; burada işin dört tane arka cephesi var, dört de ön cephe var. Burada askerî başarı bence sıkıntılı; sadece askerî olarak zayıf verdirilebilir.

Ancak ben AKP'nin bu geri harekâtı dış ve savun-

ma siyasetinden çok iç siyaset meselesi olarak kurguladığını, bu savaş sahnesi içerisinde Türkiye'deki değişim sürecini bir otoriter yeni rejim olarak kurmayı mümkün kılan bir düzenleme olarak gördüğünü düşünüyorum. Yani gözümüzün önüne getirelim. Genelkurmay'ın verdiği hiçbir rakamın somut bir kanıtı yok. Çünkü hep yabancıların *body-count* dedikleri ceset saymaya sıra gelince kimsenin cesedi gösterilmiş değil. *75 kişi öldürdük* diyorlar. *75 gerilla* 10 bin kişilik bir askerî harekâtın karşısında aslında askerî denklemde hiç değerindedir. Bu yeni harekât sırasında, aslında Genelkurmay'ın hükümeti tekzip ederek söylediği gibi, bir iç harekât yapılmaktadır. İçeride karşılıklı ölüm ve kayıplara yol açacaktır ve bu AKP açısından sürdürülmesi çok güç bir iç durumdur.

Kürt gerillaları açısından da bu sürecin bu şekilde devamı halinde aslında mükemmel bir formül olan demokratik özerklik projesini derinleştirecek etnik yarılmalar dolayısıyla sürdürmek mümkün olamayabilir. O zaman topyekün bir paradigma değişikliğine gitmek icap edecektir. Bu Öcalan, PKK, HPG, BDP gibi çok çeşitli düzeylerde önderlik dinamiklerine sahip olan Kürt özgürlük mücadelesini uzun sürecek bir kafa karışıklığı dönemine itebilir. Bu da arzu edilen bir durum değildir. Bugün Kürt özgürlük mücadelesi barış zeminini hazırlıyor. Genellikle halklar arası kardeşliğin anahtarını elinde tutuyor. Bu anahtarı elinden bıraktığı zaman doğabilecek kaosu düşünmek bile istemiyorum. Yani bütün Kürtlerin yaşadığı büyük kentlerde bir çeşit iç harp, bir çeşit Yugoslavya manzarası, Kürdistan'da bir çeşit Bosna-Hersek görüntüsü... Bütün bunlar sonunda bir çözüme kavuşsa da asla çözülmeyecek derin bir yara açacaktır; işte eski Yugoslavya'nın halini göz önüne getirelim. Öcalan'ın projesi işte bu sonuçlardan kaçınmaya göre ayarlanmıştı ve devletle de görüşmeler başlamıştı. Bu projelerin son sınırına kadar sınındığı yerdeyiz, umarım proje çökmez.

AKP Hükümeti ile Genelkurmay NATO'yu PKK'ye karşı müdahaleye çağırdı. Afganistan'da Taliban'a müdahaleyi de anımsatarak. Kürecik'te yapılması planlanan nükleer kalkanla birlikte düşünüldüğünde, söz konusu çağrı ve ona dair beklentiler nasıl bir anlam kazanıyor?

NATO hukuku bakımından tamamen geçersiz. Çünkü NATO, üyelerine iç anlaşmazlıklar konusunda bir koruma sağlamıyor. İç saldırı konusunda, NATO'nun da *düşman* addettiği bir güç tarafından saldırıya uğrayan üyelerini korumayı taahhüt ediyor. NATO'nun saldırgan ve emperyalist bir güç olduğunu bir yana bırakalım. Burada NATO anayasası-sözleşmesi 5. maddesi, üye ülkelere NATO'nun düşman algıladığı güçlerin saldırısı halinde, bu ülkeye öteki-

lerin yardıma gitmesini öngörüyor. Bu şartlar altında, Türkiye ve Kürtler ilişkisi böyle bir ilişki değil. PKK mensupları büyük ölçüde Türkiye Cumhuriyeti'nin yurttaşları sonuç olarak. Türkiye'nin kendi iç siyasetinden kaynaklı bir iç çatışma durumu ile karşı karşıyayız. Türkiye bu durumda olsa olsa Birleşmiş Milletler'i yardıma çağırabilir. BM'nin yardıma çağırılması ise siyaseten iflas anlamına gelir.

NATO'ya üye ülkelerin hemen hemen tamamı Türkiye'ye askerî anlamda zaten destek veriyorlar. ABD, Irak Kürt Federe Yönetimi ve Türkiye arasında 2007'de varılmış bulunan anlaşma uyarınca, ABD Türkiye'ye istihbarat desteği veriyor ve bu desteği durmaksızın artırıyor. Geçtiğimiz günlerde ABD Büyükelçisi, "her gün bir milyon dolarlık destek veriyoruz, destek vermediğimizden söz edilmesin" dedi. Yine Almanya ve Fransa Türkiye'ye askerî malzeme desteği veriyor. Bütün olarak Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması kapsamında tutuyor Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni. Burada istediği kadar büyük askerî kapasitesini yığıma hakkına sahip. Dolayısıyla uluslararası sistemden alabileceği kadar desteği alıyor.

İkincisi, illegal alanda Türkiye bu ülkelerden istediği diğer destekleri de almış durumda. ABD PKK'yi bir terör örgütü olarak kabul ediyor. Belli başlı yöneticilerini uyuşturucu kaçakçısı ilan edip bütün mallarına ve hesaplarına el konulması kararını aldı. AB PKK'yi terör örgütü listesine aldı. Peki, AKP daha ne istiyor? ABD'nin gelip bu meseleyi çözmesini mi? Eğer bunu istiyorsa o zaman tamamen başka bir yerdeyiz demektir. Ben çözüm için bir tek şey gerektiğini düşünüyorum, askerî olmayan yollar. Aksi halde gidilecek yer tam bir bataklık. Kürt sorununu uluslararasılaştırmak ve askerî yollarla çözmeye çalışmak, Ankara'nın da uzun vadede çıkarına olmayacaktır. Ama savaş uzadıkça bunun bedelini genç insanların kaybıyla ve nefret duygularının karşılıklı olarak yerleşmesiyle ödeyeceğiz ve bu çok daha ağır olacaktır. Van depreminde gördüğümüz gibi, "iyi oldu, evleri başlarına yıkıldı" gibi nefret duyguları başta olmak üzere, her türden ırkçı fikirlerin kendisini yeniden üretmesine yol açıyor.

Buna mukabil, Kürtlerin gönlünde de nefret duygularının yeşermekte olduğunu unutmamalıyım. PKK önderliği, BDP, DTK önderliği çok büyük çoğunluğu 1960'lardan bu yana sosyalist hareket, devrimci hareket, işçi hareketi, demokratik hareket içinden gelen ya da bu hareketlerle bağı olan bir kuşak. Fakat onların ardından gelenler bu kültürden gelmiyorlar. Yeni kuşak Kürt özgürlük mücadelesinde yer alanların o kadar fazla sayıda Türk mücadele arkadaşları yok. Hatta onların gözünde Türk toplumu solcusuyla sağcısıyla hiçbir iyi gelecek vaat etmeyen bir toplum. O yüzden elimizi çabuk tutmalıyız derim.

Malatya Kürecik'te yapılması planlanan NATO füze radar üssünü bölge ülkeleriyle ilişkiler ve Kürt sorunu bakımından nasıl yorumluyorsunuz?

Kürt sorununu doğrudan etkileyeceğini sanmıyorum. Bu biraz jeostratejik bir tedbir. Kürt sorununun bu kadar büyük bir düzenlemeyi uluslararası düzeyde gerektirdiğini düşünmüyorum. Ancak Kürt sorununu çözmek bakımından Türkiye'nin özellikle İran'dan bulabileceği destekleri azaltan bir rolü olabilir. Türkiye'yi Kürt sorununu kendi bildiği gibi çözmeye itecek ve İsrail'e doğru yaklaştıracak, dolayısıyla AKP açısından bölgesel işbirliğinde kutupsallaşmaya yol açarak elini zayıflatacak bir tedbir. Ben Kürt sorununu birinci elden etkileyen bir mesele olarak görmüyorum, ancak bölgesel dinamiği etkilediği müddetçe dolaylı bir etki yaratacaktır.

İçeride ve dışarıda savaş diye özetlenebilecek bu konsept ne ölçüde sürdürülebilir? Yoksa yeni bir konsept değişikliği görünüyor mu sizce?

Türkiye hem içeride hem dışarıda sürdürülebilmesi mümkün olmayan çatışma siyasetini uzun süre benimseyemez. AKP'nin sonuçta gidebileceği yeri ve sınırlayabileceği gücü belirlemek için bütün bu girişimden bir sonuç çıkaracağını düşünüyorum. Bu askerî harekâtın yol açacağı ve açmayacağı sonuçlara bağlı olarak, müzakere dönemine iade olabileceğimizi düşünüyorum. Tabii bu AKP için büyük bir hezimet olacak. Bu açıdan Meclisteki diğer iki milliyetçi partinin göstermesi oldukça mümkün tepkiye AKP'nin cevap vermesi gerekecek.

Türkiye açısından askerî harekâtlar kendi mantığı sonuçlarına varmasa da büyük zayıflara yol açacak olursa, bunun AKP iktidarının çöküşüne kadar gidebileceğini söyleyebilirim. Öte taraftan artık gerilla savaşı-haklı savaş metotlarının ötesine geçen sivillere yönelik saldırılarla bunun sürmesi gündeme gelirse, bu da sonuçta PKK'ye de edinmiş olduğu bugüne kadarki meşruiyeti kaybettirir. Dolayısıyla bu pata durumu sürececek gibi duruyor. Her pata durumu yeniden müzakere masasını işaret eder. Burada şunu gündeme eklemek gerekiyor; Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku'nun gelişerek sürdürdüğü Halkların Demokratik Kongresi'ne çok büyük iş düşüyor. Türkiye'nin batısında haklar ve özgürlükler mücadelesine momentum kazandırabilirsek, ülkenin gündemini savaştan barışa ve haklara doğru çevirebilirsek, o zaman müzakere masasına gidişi hızlandırmış oluruz. Bu açıdan ben de yaptığımız en hayırlı işin bu olduğunu düşünüyorum. Bunun da güçlü bir odak haline gelebilmesi için biraz daha düzenlemeye, birlikte çalışmaya alışmak gerekiyor. O yüzden hâlâ biraz vakte ihtiyacımız var, ama elimizi çabuk tutmalıyız.

KURDCELL

MURAD POLA

Xeyal ji bo wî kar bû. Çawa mirov şefeqê ji xewê şiyar dibûn diçûn ser karê xwe, wî jî hema wisa her roj di hişê xwe de xeyalek çêdikir, pê şadibû, seba ku bigihîje encamê dûr û dirêj li ser difikirî. Gava xeyalê xwe rêk û pêk dikir, mîna qey êdî gihîştîye armanca xwe bextewar dibû. Dema heval û cînarên wî çav bi wî diketin digotin qey tu xem û kedera wî tune ye, li ser rûyê erdê kesê herî bextewar û serfiraz ew e. Çendekî vê yekê wisa berdewam dikir, lê ji nişke ve rojekê hişê wî dihat sêrî, tê derdixist ku tişteki wisa, mîna xeyalê wî tune ye, vê carê ji binî ve diguherî dibû merivekî din, gunehê sêwiyên li ber dîwaran jî pê dihat. Gava mirov çav pê diket, ziravê merivan jê diqetî. Te digot ew ne mirovê çendek li berya vê ye.

Sal û danzdeh meh halê wî ev bû. Ji ber vê rewşa wî, malbata wî, bav û birayên wî, zar û zêçê wî jî nizanibûn ka li ser çi û li ber çi ne. Saeteke wî bi saeteke wî nedibû yek. Ya rastî, sifte, demên pêşîn her kesî digot, dê aqil bigire, hişê wî dê bê serê wî. Loma hê hîvdeh salî bû, bavê wî jê re biraziyeka xwe xwestibû. Digotin, ger bibe xwedî jin û zar, dê yatir be, hişê xwe bide serê xwe. Lê nebû, hingî diçû ev rewşa wî xirab dibû. Nika sê kurên wî hene, dîsa eynî berê ye, hê serva çûye. Li ber bestan xeber dide.

Ev çendekê jî dibêje ezê şebekeyeke tîlefonan saz bikim. Nanê wî yê êvarê tune ye, ew rabûye qala tiştên wiha dike. Gava diçe ciyekî rûdinê dest pê dike qala vê projeya xwe ya nû dike, xelkê bi xwe dide kenandin:

Kuro, ezê di çend salan de bibim dewlemendtirinê welêt, a howe li hemû kes tîlefonên desta dixebitînin.

Ehmo! Ka tu bêje, çend xetê te yê tîleфона hene? Dudo. Nado! Ya te? Yek. Lê tu Cindî! Sê. A we dît, ka bala xwe bidinê hûn. Dema min ew şebeke saz kir û navê wê jî danî Kurdcell, qey kîjan kurdê bêxîretiyê bike, ji xetê Kurdcell nekire. Welleh, ez bi Xwedê kim, sî mîlyon kurd dê hemû vê xetê bikirin. Lawo, gava kurdan kirîn, tirkê ku mejbûr in bi kurdan re xeberdin, ewê jî bi yeqîn ji Kurdcellê bikirin. Ez bi Qur'anê sond dixwim, di salekê de ew şebekeyên dinê jî top biavêjin.

Yekî got:

Ka pereyên te tu vê şirketê ava bikî! Howe tu nikarî heqê çaya xwe bidî, ji kîsê xelkê vedixwî. Kuro, baqil be, hişê xwe bide serê xwe. Here ji xwe re karekî bibîne, zarên te hûr in. Li destê evda nenihêre. Mêranî bi rûmetê ye.

Yekî din got:

Em bêjin te pere peyda kir, ka dewlet dihêle tu vî navî li şirketê xwe bikî. Ev teze teze em dikarin navên kurmancî li zarokên xwe bikin. Ew jî li hêviya kêfa wan maye. Xwezila qebûl bikiribana. Te gava ew şebeke saz kir, soz, sozê mîrên berê ezê yekê bikirim. Lê kambaxê xeyelên te xav in. Vê gavê dûrî aqilan e.

Kuro, hûn hemû jî nabine mirov. Mala xeyalên we şewitiye, hûn gêje gêj bûne bendê dû hebana xelkê û neyaran. Roj hat, dema min ev kar kir, hûn hemû hûnê ji şermana di erdê de herin. Lê êdî ew rojê ji bo we dereng be.

Kurdcell, pêwendiya çar parçan!!! ☀

muradpola@gmail.com

oYun a t 1

Cuma Boynukara

cboynukara@mynet.com

(RÜTBELİ'nin odasına geçer. Duyulan silah sesi odada tedirginlik yaratmıştır. RÜTBELİ, UZMAN ve RÜTBESİZLER ellerinde büyük silahlarla kapıya doğru hızla ilerlerken...)

RÜTBELİ: Haydi çabuk olun. Sen telsizin başından ayrılma. Şimdi size gününüzü gösteririz!
(Kapıyı açmak için çıkarken, 8. RÜTBESİZ elinde silahıyla rastgele ateş ederek girer. 8. RÜTBESİZ'i belinden kavrayarak yere atarlar.) Ne oldu buna böyle, bu da ne?

7. RÜTBESİZ: Kafayı yemiş komutanım.

RÜTBELİ: (Aynı tedirginlik devam etmektedir) Haydi siperlere.

7. RÜTBESİZ: Az önce ateş eden de buydu komutanım.

8. RÜTBESİZ: (Yerde arkadaşlarının ellerinden kurtulmak çabasında) Bırakın beni, öldüreceğim bunu, bırakın. Bırakın beni...

RÜTBELİ: Geçti oğlum, sakin ol...

8. RÜTBESİZ: Bırakın diyorum beni, bu piç kurularımı öldüreceğim. Yoksa beni öldürecekler!

RÜTBELİ: Geçti diyorum geçti... (Yerden kaldırıp silkeler, sonra iki tokat atar) Kendine gel ne oluyor sana böyle?

8. RÜTBESİZ: (Ağlayarak) Beni öldürecekler. (RÜTBELİ'ye sarılır.)

RÜTBELİ: Geçti diyorum.(9. RÜTBESİZ girer, yaralıdır, ayağını sürtmektedir. Bu yaralı olan RÜTBESİZ'dir.)

9. RÜTBESİZ: (Eli tetiktedir) Neler oluyor?

RÜTBELİ: Yok bir şey, yatağına dön. Haydi herkes

görevinin başına; bunu da götürüp yatıştırın.

UZMAN: Emredersiniz komutanım. (Çıkarlar. RÜTBELİ, ADAM, 3. RÜTBESİZ, 1. RÜTBESİZ ve 5. RÜTBESİZ kalır. Kısa bir sessizlik...)

RÜTBELİ: Ne o, bir haber yok mu?

3. RÜTBESİZ: Yok komutanım...

RÜTBELİ: (ADAM'a) Dua et, az daha ölüyordun.

ADAM: Ne fark eder ki...

RÜTBELİ: Nasıl ne fark eder. Ölmek o kadar kolay mı? Doğrudur, senin için ölmek, öldürme sigarası içmek gibi bir şey herhalde. Onun için böyle rahat olabiliyorsun. Yo, o kadar kolay olmamalı...

ADAM: Elbette öyle... Ama, ölüm geldi çattı. Niyeh rahat olmayayım ki!

RÜTBELİ: Aklınca üstün olduğunu sanıyorsun. Arkadaşlarının birazdan gelip seni kurtaracaklarını düşünüyorsan yanılıyorsun. Öleceksek, birlikte öleceğiz. Ya da hepimiz birlikte kurtulacağız.

ADAM: Kimsenin haberi yok ki benim burada olduğumdan. Ancak bir haftaya kadar haberleri olur.

RÜTBELİ: (Alttan) Kendi aranızda iletişim kurmak bu kadar zor mu?

ADAM: Bu kadar olanaklar içinde sen kurabiliyor musun? Hayır kuramıyorsun, bizim ne farkımız var.

3. RÜTBESİZ: Komutanım yine saldırı emri veriyorlar. Kesildi...

RÜTBELİ: (Kendi kendine , duyulmayacak bir sesle) Saldıracaklarsa saldırınsınlar. Böyle beklemek daha kötü... (ADAM'a) Haber ulaştırıran milisleriniz yok mu? Şimdi çoktan haber ulaştırmışlardır.

ADAM: O kadar kolay değil.

RÜTBELİ: Nasıl?

ADAM: Çok garip sorular soruyorsun.

Karikatür: Halil İncesu

RÜTBELİ: Bak Serdar sana ısındım. Çok hoş bir insana benziyorsun. Var mısın bunların yerini bize söylemeye? Ne dersin?

ADAM: *(Teselli edici)* Bunların sabit yeri yok ki!

RÜTBELİ: Sabit yerleri olmaz olur mu? Sabit yerleri yoksa sen nasıl ulaşacaktın arkadaşlarına?

ADAM: Onlar ulaşırlar.

RÜTBELİ: Doğru bir iş yaptıklarından emin misin? Gerçekten inanıyorsun değil mi? Bizi alt edeceklerine inanıyor musun? Öyle kolay mı? Şaşarım sana. Bana müsaade edilse bu işler üç günde çözülür. Öyle uzun süre değil, üç günde...

ADAM: Üç günde çözülseydi... kaç gün geçti çözülmedi.

RÜTBELİ: Güldürme beni...

ADAM: Bu insanlar...

RÜTBELİ: Sana şimdi bir şey göstereceğim. Bekle. *(5. RÜTBESİZ'in kulağına bir şeyler söyler, 5. RÜTBESİZ çıkar.)* Bu insanlar huzur istiyor. Huzur. Siz de huzuru bozuyorsunuz. Sonunu göremediğiniz bir işe kalkmışsınız, çok pişman olacaksınız, çok... *(5. RÜTBESİZ girer, yanında KILAVUZ vardır.)*

KILAVUZ: Beni çağırmissiniz kumandan beg.

RÜTBELİ: Sen ne istiyorsun?

KILAVUZ: *(Ezberlemiş gibi)* Allah devletimize zeval vermesin.

RÜTBELİ: Gördün mü?

ADAM: Bu tür adamlar her yerde var, sadece bu duruma özgü değil ki...

RÜTBELİ: Madem doğruyu söylüyorsunuz,

madem siz ayrı insanlarsınız, bu da bunalmış olmalıydı, öyleyse neden böyle söylüyorsunuz? Bir yanlışlık var, bir yanlışlık var...

ADAM: Biz doğruyu söylüyoruz, senin dediğin gibi, dediğin anlamda biz ayrı insanlar değiliz. İnsan insandır. Benim senin insanın yok. Bu uygar bir düşünce değil. Bu adamı daha ne zamana kadar parayla tutabileceksiniz!

KILAVUZ: *(Savunmada)* Biz bu işi para için yapıyım. Sus konuşma kafir ırz düşmanı. Sizi kandırmışlar... Böylelerinin katli vaciptir.

ADAM: Bir ata sözü var: "Ağaç baltaya demiş ki, sen beni kesemezdin ama ne yapayım ki sapın benden..."

RÜTBELİ: *(KILAVUZ'a)* Tamam gidebilirsin.

KILAVUZ: Bunları diri diri yahsam gene gönlimi rahat edemem kumandan beg.

RÜTBELİ: Tamam gidebilirsin dedim.

KILAVUZ: Baş üstüne kumandan beg. *(Çıkarken)* Belelerine acımıyacahsın, verecahsın kurşini göğsüne. *(Çıkar.)*

ADAM: Bu tür şeyler tutsaydı, Hamidiye Alayları yıkılmazdı komutan.

RÜTBELİ: Bunu sana niçin yaptım biliyor musun? Bu insanlara değer mi?

ADAM: Ama bunlar bizim insanımız. Yokluğun, sefaletin, korkunun insanı ne hale getirdiği... Her neyse... Bunlar bizim insanımız.

RÜTBELİ: Yoklukla alakası yok, zaten böyle. Bunlar gerçeği yansıtıyor.

3. RÜTBESİZ: Komutanım yine aynı sinyali aldım.

RÜTBELİ: Aynı sinyali mi?

3. RÜTBESİZ: Aynısı komutanım, ne bir harf eksik ne bir harf fazla. Bakın isterseniz. (RÜTBELİ kâğıtları eline alıp masada incelemeye başlar.)

RÜTBELİ: Bu işte terslik var.

3. RÜTBESİZ: Sanki... Bilemeyeceğim komutanım.

ADAM: Korktunuz değil mi?

RÜTBELİ: Can almak da can vermek de insanı ürkütür. Eğer bunun adı korkuysa ben korktum.

ADAM: Affedersiniz.

RÜTBELİ: Bu gördüğün insanlar benim çocuğum gibi, acısı aynı. Ama insan olup da üzülmemek elde değil.

ADAM: Aynı şeyi bizim için de düşünsen. Sanki biz çok mu istiyoruz öldürmek. Başka seçenek bırakmadılar ki, az önce gördün, durup dururken üstüme yürüdüler. Daha niceleri var böyle, bu hasta biliyorum, örneğin Uzman... elinize düştüğümden beri yapmadığı eziyet kalmadı.

RÜTBELİ: Bu gördüğün insanlar benim çocuğum gibi, acıları biraz olsun fark eder. İnsan olup da üzülmemek elde değil. İnan farklı bir şey düşündüğüm yok.

ADAM: Telsiz konuşmaları banttan yayın. Dikkat edersen tek düzendir.

RÜTBELİ: Sana inanayım mı?

ADAM: İnsanlar boşuna soğukta devriye gezmesin.

RÜTBELİ: Niye daha önce söylemedin?

ADAM: Söyledim ya, ne fark eder?

RÜTBELİ: Soruma cevap değildi.

ADAM: Senden emin olmak istedim.

RÜTBELİ: Teşekkür ederim.

ADAM: Biz yıllarca bir arada yaşamışız, sen beni kabul edersen, ben seni çoktan kabul etmişim. Davamız insanca yaşamak, başka bir şey değil. Sen bana saygı duyacaksın ben sana. Bu memleketin ekmeği, suyu, havası herkese yeter. (Bu esnada UZMAN girmişti.)

RÜTBELİ: (UZMAN'a) Ben de sana haber yollayacaktım.

UZMAN: Emredin komutanım.

RÜTBELİ: Devriyeleri azaltın.

UZMAN: Anlamadım komutanım...

RÜTBELİ: Devriyeleri eski haline getirin, saldırı olmayacak.

UZMAN: Telsiz haberi...

RÜTBELİ: Banttan yayınmış.

UZMAN: (ADAM'a sert sert başını sallayarak) Emredersiniz komutanım. (Çıkar. ADAM gülümser.)

ÇAR DİL

Bi xwînê,

Bi xwînê daxandin dilê min

Bi çar şaxên agirîn.

Bi çar şaxên agirîn

Li rojhilat û rojava

Jêrîn û jorîn im di dest xençera du dev,
ko, jengar

Di dest xwînê,

Di dest xwînê mame ez di dest xwînê
mame çar par

Dilê ax û nalîn im

Deng im,

Lê ne xwe deng im, ne ji dilî stran im,
ne xwe reng im

Ne jîn im, dojim xwe ne jiyan im.

Pismam li şaxê dilê min,

Dotmam li şaxê.

Ez Mîrê Botan

Dil di dest Beko talan.

Ez Mem, ew Zîn, em Mem û Zîn.

Her çar şaxên dile min di jîndan.

Lo dilo, jaro

Xwe bêje

Dil de xwe bi çepikan

Dil de xwe bi dengê qewî bilind, bi halan

Dil de xwe,

Dil de xwe, danexwe carê, ne bêje

zordest, girînê û dijwar e dij

Xwedilo hêvî bi gorî rû nede neyaran

Bi stran û lîlan xwe bêje

Xwe bêje bi hezaran li paytextê jîyan.

Selim Sever

serokê nû yê komeleya nivîskara a amedê şêxmûs sefer:

DI NAV SAZIYÊN KURDAN DE EM DIXWAZIN KOMELEYÊ BIKIN MÎNAKA HERÎ BAŞ

Hevpeyvîn: CEMİL OGUZ

Di kongreya dawî ya Komeleya Nivîskaran a Amedê de nivîskar û helbestvan Şêxmûs Sefer ji bo Lijneya Rêveberiyê hat hilbijartin û pêre jî bû Serokê Komeleyê. Me li ser rewşa komeleyê, xebatên komeleyê, têkiliyên wê yên bi nivîskar û siyasetmedaran re, her wiha di vê serdema nû de çî xebat dane pêşiya xwe hevpeyvîneke bi Sefer re kir.

Komeleya Nivîskarên Kurd a Amedê di sala 2004'an de wekî saziyeke fermî ku têde navê kurd heye vebû. Komele li ser kîjan pêdiviyên hat damezrandin?

Ya rast ez di nav wê pêvajoya damezirandina komeleyê de tune bûm. Ji keynî hin tiştên zarûrî wekî her tiştên ku têne avakirin ji ber hewcedariyekê ava dibe. Komeleya Nivîskarên Kurd jî ji ber hewcedariyekê di sala 2004'an de hate avakirin. Pêdivî di civakên

mîna rojhilat bi her sazî û dezgeyan heye. Ji ber ku tu rêxistinbûn û zanebûna mirovan yê şexsî pir tune. Yê hene jî hindik in. Îro mafê her nivîskarî heye ku di nav şert û mercên xweş de bijî û binivîse. Berhemên wî jî bê problem bigihîje ber destê xwendekaran. Bi kurtayî divê nivîskarên kurdan jî tevî civaka xwe wekî hemû nivîskarên dinyayê û civakên wan 'normalîze' bibin. Dibe ku ji bo van sedeman hatibe avakirin.

Lê ez ya dilê xwe bêjim. Eger ez di damezrandina wê de hebû ma û bi ya min bibûya min ê navê komeleyê bikira 'Komeleya Nivîskarên Kurdî'. Ji ber ku pêwîstiya me ji nivîskaran pêtir bi ziman heye. Zimanê ku di şertên îro de di nav gelek xetere û nebaşiyên cur bi cur de ye. Gava ev nîqaş carina dibe hin hevalên me mînakên PEN'a Tirkiyeyê didin û dibêjin yê bi kurdî jî dinivîsin endamên vê saziyê ne. Lê her kes vê yekê baş dizane ku şert û mercên zimanê tirkî û kurdî ne yek in.

Ji bo rojê heta niha di nav komeleyê de her nîqaş hebûne. Heta serdema serokatiya xwe, tu xebatên komeleyê çawa dibînî?

Bi rastî gava ez qala van nîqaşan bikim dibe ku ez jî xwe an komeleyê di nav nîqaşeke nuh de bibînim. Ji ber ku tu kes nabêje 'dewê min tirş e'. Lê bi giştî wekî gelek endamên komelê dizanin û tê gotin; komele ji roja ava bû heta aniha di nav lawaziyeke de bû. Wekî komeleyeke rewşenbîrî û nivîskarî tevnegeriya. Dibe ku hin kesan xwestibe 'dahfêkê' bide komeleyê, wê bileqîne, bike ku tiştên xweş bibe lê ev yek karên kollektîf in û bi yek kesî nabe. Mixabin heta aniha hinekî bi vî rengî bû. Komele bi yek kesî dixebitî û bi yek kesî dihate naskirin. Ev yek hem kêmasiya rêveberiyê bi xwe û hinekî jî ya endaman bi xwe bû li gorî min. Ji ber ku kesî hesabê tişteki ji komeleyê nepirsî û nedixwest. Komele û saziyên bi vî rengî divê ji her rexne û daxwazên endamên xwe re vekirîbin û berî vê jî tekiliyek hebe.

2004

Di van salên dawî de hinek endam ji komeleyê xeyidîn, hinekan hinên din "wekî komparêz" bi nav kirin. Hinan got: "Komele bûye yê çend kesan". Hûnê bikaribin careke din komeleyê bikin ê hemû endaman û çawa hûnê vê bikin?

Tu ji min bipirsî îro ne ji bo komeleyê lê ji bo gelek saziyên me kurdan rewş bi vî rengî ye. Di komeleyê de ji ber ku kar û xebatên ku tên kirin hin spesîfîkî in şexs bêtir derdikevin ber çavan. Yanî nivîskarî karekî teka kesane ye. Û ev 'nexweşî-ya' nivîskariyê ku kes kesekî din naecibîne dike ku di karên komelgeriyê de jî ji xwe û şûnde her tiştî vala bibîne. Kesên di rêvebirîya berê de xebitîne an serokatîya wê kirine min bi xwe hîn di deriyê komelê de nedîtine ku derbasî hundir bûne. Ev yek niyeta wan ya ku di dema berê de bê ji bo çî serokatî an rêveberîya komeleyê kirine, eşkere dike. Dibe ku li hinekan neheqî jî hatibe kirin û hinekî mafdar bin jî lê ma hemû?

Îcar em dibêjin kî ji ber çî ji komeleyê xeyidibe, dûr ketibe an dilê wî/ê ji ber sedemê ma be van yek alî dû xwe bihêle. Ez bawerim gava em wekî komele bi niyeteke baş û pratîkeke ku baweriyê bide mirovan tevbigerin wê ew hevalên ku îroj dûrî komeleyê ne wê carê li deriyê me bixin. Em dikarin bi dilekî rehet bêjin komele ne ya tu kesî ye û ya her kesî ye. Yên ku li komeleyê 'xwedî' derkevin û yê bêjin 'çî min jê' jixwe wê di çavê hemû endaman de xuya bin.

Ji bo te komelgerî tê çî wateyê? Wekî saziyeke sîvîl rola wê di nav civaka kurd de çî ye?

Îro gava em li welatên pêşketî dinêrin eger nifûsa wan em bêjin 5 mîlyon bin kesên bi rêxistin 10 mîlyon e. Ji ber ku her kesek li du sê cihan bi rêxistine. Îro pêwîstiya kurdan ji herkesî bêtir bi rêxistinbûnekê heye. Her kes di qada xwe de û her tişt jî ji bo milletê xwe. Û di dawîya dawî de ji bo hemû netew û mirovên dinyayê.

Dîsa gava mirov li welatên pêşketî li rola saziyên sîvîl dinêre roj tê ji hikumetên xwe bêtir bandorê li ser civaka xwe dihêle. Û bi taybetî jî sazî û şexsiyeten rewşên bîr û nivîskar. Carinan gotina nivîskarekî alman di der heqê cihuyan de dike ku hikumet rabe ser piyan. Erênî an neyînî.

Gava em li kurdan û tekiliya wan rewşên bîra dinêrin tişteki kambax e. Ne tenê ji hêla nivîskaran tenê ve. Osman Sebrî, Eyşe Şan, Xerabetê Xaco û bi dehan kesên ku dikarin navê wan bêjim di nav xizanî û bêkesiyê de koç kirin ji vê dinyê. Piştî ew qas taht û ked mafê tu rêxistin û saziyan tune ye ku van mirovan di nav van şert û mercan de bihêle. Rola komele an saziyên wekî me dibe ku qet nebe tekiliyekî bi rengî saz bike. Ev yek jî jê re butçe û hişmendiyê ku paşxaneyê xwe ji bîr neke divê. Îro karekî ku Şaredariya Mezin a Amedê dike û ez wekî şexs pê serbilind im ev e ku li dengbêjên xwe xwedî derdikeve. Wan li malekê dicivîne her roj û ji bo debara wan mehaneyekê dide wan. Îcar gava sazî Û dezgehên me ji bo çand û hunera xwe karibin rola xwe bilîzin tevî me wê bibe nîşana kêfxweşiyekê ev yek.

Yek din rola me ya sereke divê ev be ku em jê şaş nebin. Ew jî divê em wijdanê gelê xwe bin. Ez dizanim ev yek hinekî zor e. Ji ber ku nivîskarî piranî wekî me got tişteki şexsî ye û ez qala tişteki kolektîf dikim. Lê jixwe ferqa Sartre, Lorca, Osman Sebrî û kesa mîna Rosa Luksemburg di vir de ye. Wijdanê xwe nefirotin.

Wekî serokê komeleyê tu dixwazî çî bikî? Komeleyê bi ku ve bibî?

Wekî serokê komeleyê gelek daxwaz û hêviyên min hene lê ne ez ê lê emê çiqasî bi ser bikevin nizamim. Tenê daxwaza min û kirinên wê zêde têr nake. Komelgerî karekî kolektîf e û divê şexsek dernekeve pêş.

Min di çend hevpeyvînên xwe de got li vir jî bêjim. Daxwaza me ev e ku em komeleyê bikin mîna herî baş di nav sazî û dezgeyên welêt de. Ya rast jî divê wisa be. Ji ber ku nivîskar û rewşên bîrên ve civakê di vir de bi rêxistin in. Yanî model in ji bo civakê. Civaka rojihilat jî pir bal dide ser modelan. Em dixwazin di serî de siyasetmedarên kurdan li nivîskar an rewşên bîrên xwe guhdarî bikin. Wê rojê, siyaseta kurdan di asta herî jor de li Amedê bi nivîskar û rojnamegerên tirkên re di taştê de sohbetê berfireh kirin. Ez li ber ketim û pê eşiyam ya rast. Ecêb e. Heta aniha yek ji siyasetmedarên kurdan li yek rewşên bîrên kurdan guhdarî nekiriye. Belkî ne ji fediya be gava li sikakê rastî wî tê belkî silavê jî nediyê. Ew qas 'bêqîmet e' rewşên bîrî û nivîskariya kurdan. Em dikarin li ser gelek sedemên wê yê sosyolojîk bisekinin lê ez bawerim ya herî mezin ji bo me divê ev be ku em bêjin 'baş e ku ez nivîskar im an rewşên bîr im'. Ji ber tişteki ku em ji ber fedî bikin me nekiriye an divê em nekin. Lê

problema sereke yek jê ev e ku em çiqas 'rewşenbîr in'. Eger îro kes li te 'gohdarî' nake sedemên wê ne yek alî ne. Ji ber wê gava tu dibêjî komeleyê hûnê bi ku ve bibin bersiva min ya yekem ew e ku ber bi prestîj û cidiyeta rewşenbiriye ye. Mixabin ev yek aniha winda ye. Divê berî her tiştî tu 'sivîl' bî. Bêyî ku stûyê xwar bikî gotina xwe bêjî. Bêyî ku tu bêjî gelo wê ev rêxistin an filanke wê di der heqê min an saziya min de çi bêje. Jixwe gava her kes di mijarekê de heman tiştan bêje û heman jargonê bikar bîne jixwe hewcedarî bi saziyên cuda tune ye. Lê eger gava zarokên welatên te bi çepilên wan bîn girtin û wekî qûrbanan biavêjin binê zindanê divê tu wekî Edward Said rahêjî kevîrên xwe û bêjî ala min wijdan û daxwazê gelê min e.

Komele wê xebateke çawa ji bo endamên xwe bike, her wiha ji endaman çî dixwaze?

Karê ku komele bike divê em di vir de bikin du beş. Yek jê ji bo maf û daxwazên endamên xwe ya din bi giştî tiştên divê bê kirin. Heta aniha tu daxwazên endaman ber bi çav ji xeynî çend mînakan nehatiye cem me. Lê bi giştî gazincin hene. Mafdar in jî. Tekiliyek baş bi endaman re saz nebûye. Berî her tiştî aniha em amadehiya wê dikin. Xebateke me ya nasnameya nivîskariyê heye û ber bi qedandinê ve ye. Heta serê salê ez hêvî dikim ku emê hemû kêmasiyên xwe biqedînin û xebateke baş deynin pêşiya xwe. Divê bi sala nû re bernameyê me hebe û li gorî wê em bimeşin. Aniha em xebatên wê dikin. Mînak her ji şeş mehan li ser navdarekî kurdan yê wêjeyê konferanseke li dar bixin û hwd.

Şêxmûs Sefer kî ye?

Nivîskar û helbestvan Şêxmûs Sefer di sala 1977'an de li Mêrdînê hatiye dinê û niha li Amedê dijî. Di serî de Azadiya Welat, di gelek weşanan de nivîs û helbestên wî hatin belavkirin.

Bi navê "Bîstan Hatîn Berdan" pirtûkek wî ya yekemîn a helbestan di sala 2006'an de ji Weşanxaneya Lîsê derket.

Şêxmûs Sefer ku niha pirtûka xwe ya duyemîn "Piştî Xezal Terqîyan" (Weşanên Ronahî) derxist ji 2008'an ve ye di Diyarnameyê, di quncikê xwe yê bi navê "Taxa Fila" de nivîsên xwe pêşkêşî xwendevanan dike. Di Kongreya Komeleya Nivîskarên Kurd de (10.09.2011) Sefer wekî reveber hat hilbijartin û Lijneya Rêveberiyê ew wekî Serokê Komeleyê hilbijart.

Li aliyê din daxwaza me wê ji endamên me ev be ku ev komele ya wan e û li gorî wê tevbigerin. Her du alî jî berpirsiyara xwe bi cih bînin. Berî her tiştî ji bo komele bêminet karê xwe bimeşîne divê endamên me her meh 'aîdata' xwe bide ku xwe 'aîdî' komeleyê hîs bike. Emê hawizekî çêkin ku endamên me li gorî kategoriyên xwe di her festîval û çalakiyan de bi dorê beşdar bibin û hwd.

Demek nîqaşek ne baş di navbera Komeleyê û Pena Kurd de derketibû. Ji niha û pêde hûnê bi hev re karek bikin?

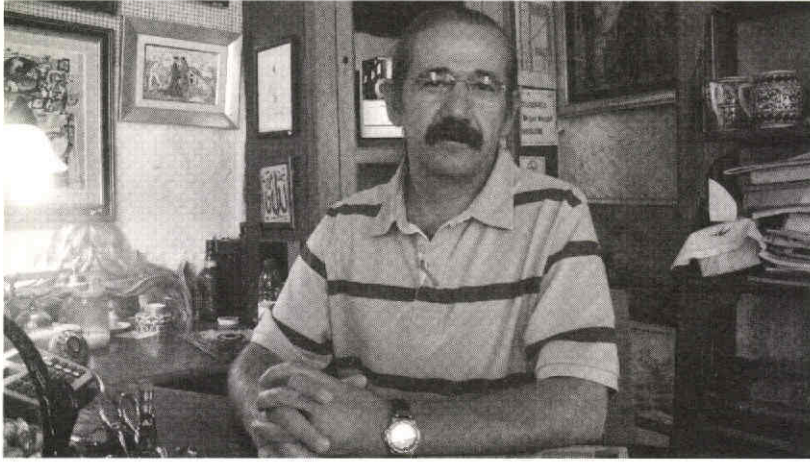
Eger xizmeta ji bo ziman û wêjeya kurdî be nîqaş ji bo çî ye. Lê na eger mesele tiştêkî din be wê gavê divê çend gotinên me jî hebin. Tiştên berê bûne ez nizamim. Lê aniha Ji bo Avakirina Pena Kurd kar tê meşandin û hatiye merheleyekê. Ez hêvî dikim bi awayekî baş gava hewce be emê li hev rûnin û ji bo xizmeta ziman û wêjeya kurdî hewce be emê bi hev re jî bixebitin.

Ji bo têkiliya bi nivîskarên kurd ên bajarên Tirkiyeyê û yên parçeyên din re hûn difikirin çî bikin?

Bi rastî em ji her alî ve hatine parçekirin. Li gorî wê jî efora ku emê xerc bikin jî divê li gorî wê be. Heta ji me bê em ê bi her nivîskar û rewşenbîrên kurdan re tekiliyekê deynin û bikin ku ev tekilî berhemdar be. Ji bo parçeyên din divê tekiliyekî xurt hebe. Gava dagirkeran ew welat parçe kir mebest ew bû ku mejî û rihê kurdan parçe bike. Eger di civakê de mejiyê xurt û yê afirîner yê nivîskar û rewşenbîran be divê ew parçebûna hanê ber bi yek parçeyî ve here. Hêviya min ew e ku em ji alfebeya kurdî heta êşên xwe yekbin. Ji bo wê jî çî ji destê her alî were divê teksîr neke.

Demek nasnameya siyasî li komeleyê derket pêş. Têkiliya we ya bi siyaseta re wê çawa be? Hûnê jî siyaseta bikin gelo?

Ez bawerim gava yek nikaribe karê xwe bike dest diavêje yê yekî din. Aniha karê siyasî tiştêk e û karê wêjeyî tiştêk e. Wekî nan û dew e. Gava tu tevlihev dikî dibe firdoqî. Yan emê nanpêj bin yan jî em ê meşkê bibin û bînin. Îcar ji bo ku komele bi nasnameya siyasî derbikeve pêş tu sedem tune ye. Li welêt kesekî ku ji siyaseta fêm neke tune ye mixabin. Enflasyonê mezî heye di vî warî de. Hewcedariya tu kesî bi siyaseta ku emê bikin jî tune ye. Ya me jî bi siyaseta. Lê divê siyaseta hesabê nivîskar û rewşenbîrên xwe bike. Îro siyaseta kurdan radibe û rûdinê dibêje 'zimanê dayikê'. Yan ziman ji bo siyaseta bikartîne yan jî bi rastî jî ziman tiştêkî ew qas xurt e. Bi ya min ya duyemîn e. Wê gavê divê cidiyeta vî karî jî hebe ku yê bi vî zimanî edebiyatê dikin qet nebe karibin berhemeke xwe bi rehetî çap bikin. ✨

gazeteci-yazar hıdır göktaş ile kürt sorununun son 30 yılı üzerine...

KÜRT-TÜRK ÇATIŞMASININ HESABINI KİMSE VEREMEZ...

Röportaj: ŞİAR CAN ŞENER

Ankara'da 25 yıl gazetecilik yapmış bir aydın Hıdır Göktaş, Kürt kelimesinin telaffuz dahi edilmesinin yasak olduğu dönemlerde Kürt sorunu üzerine araştırmalar yapmış ve iki de kitap ortaya çıkarmış bir yazar, Göktaş. Yazdığı kitaplar nedeniyle yargılanmış Göktaş'la son 30 yılda Kürt sorununun geçirdiği evreleri ve medyanın soruna bakış açısını konuştuk.

12 Eylül 1980 darbesi sonrası Kürt sorunu üzerine giden, haber ve araştırmalar yapan ilk Türkiyeli gazetecilerdensiniz...

O dönemde bu konu üzerinde kafa yoran çok fazla insan yoktu. Gazeteciler düşünse bile bu konu üzerine dışarıya çok fazla belli etmiyorlardı. O zaman ilgileniyor olsanız bile görmüyordunuz.

- Sizi Kürt sorununu araştırmaya iten özel bir neden var mı?

Tesadüflerle başladı Kürt sorunuyla tanışmam. Gazeteciliğe 20 Temmuz 1984'te başladım. Ben başladıktan 25 gün sonra Eruh-Şemdinli baskınları gerçekleşti. Bir anda yüz yüze geldik. Konunun ilgimi çekmesinin bir başka nedeni daha vardı. Ordudan atılmayım, Urfa'da görev yaptım. Orada çalışırken, Siverek'te, Bucak aşireti ve Apocuların çatışmaları oluyordu. Daha sonra Diyarbakır Cezaevi'nde yattım, orada bütün Kürt siyasi hareketleriyle tanıştım. 21 yaşındaydım ama Kürt sorununun ne olduğu hakkında cezaevinde kulak dolgunluğum oldu.

Gazeteciliğe dönersek, Cumhuriyet gazetesinde stajdan sonra Nokta dergisinde çalışmaya başladım. Yaşanan çatışmalar, köy koruculuğu tartışılmaya baş-

lanmıştı. Ben de bölgeyi tanıyan biri olarak oraya gittim ve haberler yapmaya başladım. Sonuçta haber yapmaya başlıyorsunuz ama birtakım bilgi ve belgeleri haberleştiremiyorsunuz. Onlar da birikmeye başlıyor. Yazamadığınız bilgiler olarak bunlar da arşivinizde duruyor. Bir süre sonra baktık ki, Kürt sorununu anlatan, isyanları inceleyen kitap yok. 12 Eylül'den önce birtakım kitaplar vardı ama 12 Eylül'den sonra durmuş. Bu konuda güncel ya da eski kitaplara ulaşmanız da mümkün değil, kitabevlerinde yok. Can alıcı bir nokta ama bu olay tartışılmıyor. Bunun üzerine bir kitap çalışması yapılabilir mi, diye yola çıktık.

'Kürtler 1-İsyân-Tenkil' ve 'Kürtler 2-Mehabâd'dan 12 Eylül'e' isimli Alan Yayınları'ndan çıkmış iki kitabınız var. 1990 ve 1991'de çıkardığınız bu kitapları hazırlama sürecini anlatır mısınız?

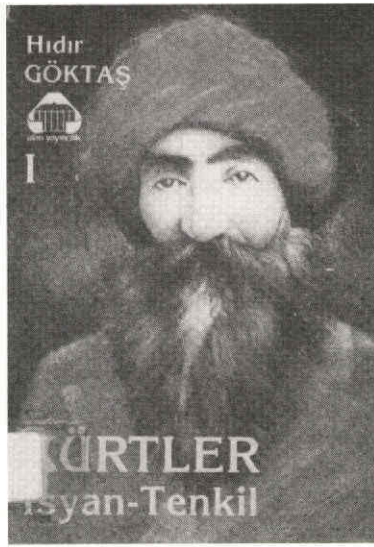
Kürtler hakkında yazdığım kitap, aynı zamanda benim ilk kitabımdı. Klavyenin başına geçtiğiniz zaman arşivinizin, bilgi birikiminizin yetmediğini görüyorsunuz. Evet birtakım şeyler biliyorsunuz ama bunun yetmediğini anlıyorsunuz. Orada bir eksiklik hissediyorsunuz ve tekrar araştırmaya başlıyorsunuz. O dönem kaynaklar da çok sınırlıydı. O gün

açısından Kürt sorunu hakkında bulunabilecek ne kadar kitap-yayın varsa elimden geçti, buldum, okudum. 150-200 civarında kitabı inceledim, sırf iki kitabı yazabilmek için. Kitapların çoğu da fotokopydi, daha sonra ben ciltlettim. Orijinalleri daha sonra basıldı. İsveç'te yaşayan, Doğu Devrimci Kültür Ocakları'nın kurucularından Orhan Kotan çok yardımcı oldu. Kotan o dönemde İsveç'te Kürdistan Press diye bir dergi çıkarıyordu. Onların bilgi birikimlerinden, arşivlerinden yararlandım. Sonra "Kürtler" kitabı ortaya çıktı. Amaç, derli toplu Kürt sorunu nedir, niye ortaya çıkmıştır, hangi isyanlar olmuştur, ne tür baskılaşma yöntemleri uygulanmıştır, araştırılan ortaya konan raporlar, öngörüler nelerdir, öngörülerle şiddet yolunun seçilmesinin nedeni nedir gibi birçok soruya yanıt vermektir.

Kürt isyanlarını incelerken günümüzde de süren PKK hareketiyle karşılaştırmalar yaptınız mı?

1800'lerin başında ortaya çıkan çatışmalar, daha sonra Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki çatışmalar, 1938'de kesintiye uğraması, sonra 1950'lerin sonunda 49'lar tevkifatı ile canlanma, 1961 Anayasası ile ortada esen sol rüzgâr; özgürlük ortamı ve bu arada Kürtlerin sol yapılar içerisinde yer almaları ve sosyalist düşünce içerisinde Kürt sorununu, kültürel hakları, dil hakları gibi temel, insani hakları dile getirmiş olmaları... 70'lerin içinde yine ülkede yaşanan ortamda, şiddetli çatışmaların olduğu bir dönemde Kürt solunun da kendi içerisinde birtakım dönüşümler geçirmesi... Bucak aşireti ile çatışmalarda PKK'nin bölgedeki insanların sempatisini kazanması ve öne geçmesi... Kürt isyanlarına ve PKK'ye baktığımızda ayırt edici özellikler bunlar.

12 Eylül darbesinden sonra bütün sol örgütler cezaevine

doldurulurken, PKK bir şekilde yönetim kademesini önemli ölçüde yurtdışına taşıyabildi. Önce ayrı devlet, ondan sonra federasyon dendi. Ama sonuçta sürekli kendini evirmeyi başarabilen bir örgüt oldu ve oradan da bugüne kadar geldi. Bugün basına yansıyan haberlere bakılırsa, devletin üst düzey istihbarat örgütü sorunu çözme konusunda PKK ile görüşmeyi müzakereler noktasına getirdiğini görüyoruz. Türkiye bütünlüğü içerisinde Kürtlerin temsili nasıl sağlanabilir gibi konularda ciddi bir fikir alışverişi yapıldığı görülüyor.

90'lı yıllar başında işçilerin tekrar ayağa kalktığına, kamu emekçilerinin örgütlenmeye başladığına tanıklık ediyoruz. Bir toparlanma söz konusu emekçiler açısından. Kürt hareketi ve emek cephesi neden bir ittifak oluşturamadı?

PKK'nin bölge dışında eylem yaptığı oldu ama o bölgede, bölge halkı için bir mücadele veriyor. Sonuçta demokratik talepleri de, Türkiye bütünlüğü içerisinde uzak kaldı. İnsan hakları dediğinizde herkesi kapsar ama bölge insanının taleplerini ortaya koyan bir hareket batıda tepki çekti. "Ne demek kardeşim, Türkiye'nin dili Türkçedir" diyen muhafazakâr kesim dışında kalan birtakım sol çevrelerde bile bu fikirlerin vücut bulduğunu düşünüyorum. Sonuçta demokratik talepler çerçevesinde yükselebilecek bir mücadele, silahlı olduğu için de ittifakı mümkün kılamadı. Bunlar örtüştürülemedi ve bir kanala aktarılamadı. O yüzden bu güç birliği olmadı. Aynı miting alanında ayrı pankartlarla yürüyerek güç birliği oluşturamazsınız.

90'larla birlikte köy yakmalar ve boşaltmalarla bölgede yaşayan Kürt nüfusun tüm Türkiye'ye dağıldığı bir süreç de yaşandı. İstanbul'da 2 milyon Kürt olduğu söylenir. Kürt siyasetindeki değişmeyi bu dağılım da etkilemiş olabilir mi?

Mutlaka. En büyük Kürt kenti İstanbul denir. Bölgede yaşayan bütün Kürtler kadar İstanbul'da Kürt var. İkincisi, Kürtler geldikleri şehrin, bölgenin koşullarına göre yaşamaya başlıyor. Oranın nimetlerinden yararlanmaya ve külfetlerinden etkilenmeye başlıyor. Bölgeyle farklar ortaya çıkıyor. Mülkiyet sahibi olmaya başladı Kürtler. Öcalan ve PKK ile birlikte bölgede ağalık sistemi de çökme-ye başladı. Öcalan'ın 1989'daki bir

röportajında söylediği laf çok önemlidir; “ağa kökenli olarak gelmeyen ilk ve tek Kürt lideri benim” der. Bu çok doğru bir tespit. Geline süreçte ağaların bölgedeki ekonomik güçleri de devre dışı kalmaya başladı. Birçok Kürt işadamı batıda işler yapmaya başladı. Elde ettiği sermayeyi kendi kullanmak istedi. Sermaye bir güç. Kürt işadamlarının da PKK'ye artık çatışmaların bitmesi yönünde çağrı yaptığını düşünüyorum. Demokratik talepler dile getirilsin, bunlar sağlansın ama Türkiye bütünlüğü içerisinde farklı bir anayasal zeminde Kürt tanımlamasıyla bu süreç sona ersin. Kürtler Meclis'te temsil edilsin, demokratik hakları sağlansın. O noktaya kadar geldik.

Kürtlerin batıda yaşadığı sorunlar da çeşitlendi yani bu süreçte...

Batıya göç eden Kürtlerin zamanla evrilmele-ri, süreci bugüne taşıyan önemli etkenlerden biri. Sonuçta “ayrı bir Kürt devleti” dediğiniz zaman Mersin, Adana, İzmir, İstanbul'da yaşayan Kürt nüfusunu nereye koyacaksınız, ona nasıl hitap edeceksiniz? Karadeniz'de fındık toplamaya giden Kürt işçilerin sıkıntıları oldu, hâlâ da oluyor. Bu sıkıntılar birçok ilde yaşandı, Aydın'da, Balıkesir'de. Oradaki insanların sorunlarını nasıl çözeceksiniz? Bu sorunu çözmeye çalışırken çatışmayı çok daha büyük alanlara, çok daha şiddetli bir noktaya getireceksiniz; Kürt-Türk çatışmasına dönecek o zaman. Bunun hesabını kimse veremez...

1984-90 arasında TRT hariç, gazetelerden oluşan bir medya söz konusuydu. Kürt sorununa nasıl bakılıyordu? Yazarlar ve gazetelerin üslubu bugünkünden farklı mıydı?

Çatışmaların başladığı dönemden sonraki 8-10 yıllık süreçte bakışın görece daha objektif olduğunu düşünüyorum. Çünkü o zaman “PKK”, “PKK militanı”, “gerilla”, “çatışma” denebiliyordu. “Terörist” gibi deyimleri TRT ve bir iki gazete kullanıyordu, onun dışındaki yayın organları daha objektifti. Ama daha sonraki dönemde devletin medyaya yönelik ciddi bir baskısı olduğunu düşünüyorum. PKK'yi dışlayabilmek için bir terörist yaftası yapıştirilmesi gerekiyordu, birtakım talepler için yürüttüğü mücadelenin gözardı edilip sadece şiddete başvuran bir örgüt olarak gösterilmesi için devlet ciddi bir atak yaptı. Daha sonra bütün televizyonlar buna uyum göstermeye başladı ve kullanılan dil, “teröristler”, “PKK teröristleri”ne dönüştü. 1990'lı yılların başından itibaren böyle bir dönüşüm başladı. Bu da ister istemez çatışmalara, olaylara, gelişmelere objektif bakmayı engelledi. Herkes bu görüşle bakmaya başladı. Böyle bakıldığında soruna doğru teşhis koyulamadı. Medya bu açıdan iyi bir sınav vermedi.

Kürt sorununda devletin belirlediği, yönlendirdiği bir medya yaratıldı ama içeride ‘çatlak’ sesler de vardı, diyebilir miyiz?

PKK'ye karşı duruş aslında dalgalı bir seyir izler. Devletin duruşuyla ilgilidir, gazetelerin bakış açısı devletle paralellik gösterir. Geline süreç, PKK mücadelesinin ulaştığı ivme, Avrupa Birliği sürecinde birtakım hakların serbest bırakılması, değişik kitapların yayınlanması bir taraftan da kitlelere farklı bir iletişim kanalının açılmasını sağladı. İnsanlar değişik kanallardan da olayın aslında ne olduğu konusunda ciddi bilgi sahibi oldular. Birbirini etkileyen ve tetikleyen de bir süreç oldu. Tartışmaları daha sağlıklı bir zemine taşımaya başladı. Medya bu konuda iyi bir sınav vermemiş olsa bile medya içinde de bu konuya sağlıklı bakanlar oldu. Bu bir sarmal halinde bazen yükselerek, bazen alçalarak geldi. Hâlâ da sorun çözülmüş değil.

1992'de katledilen gazeteci İzzet Kezer'in ölümü çalıştığı gazetesinde haber bile olmadı. Ama aynı dönemde Kürt basını da ortaya çıkıyor...

Tabii o dönemde Özgür Gündem çıktı, o kapandı, başka bir isimle tekrar çıktı. Sürekli değişiklik adlarında yayın sürdürüldü. Bilgi teknolojisinin devreye girmesiyle televizyon, haber ajansı ve internet üzerinden Kürt hareketi ciddi bir yayın yapmaya başladı. Devlet bile haber kaynağı olarak orayı kullanmaya başladı. “PKK'ye yakın yurtdışından yayın yapan bir ajansın haberine göre”, diyerek haberleri kullanmaya başladılar. PKK bu kanalları da oldukça iyi kullandı. Kendi dinamizmi bu tür araçları iyi kullanmasını sağladı. Kendi medyası, gücü, sermayesi olunca da örgüt daha canlı ve güçlü olarak varlığını sürdürdü.

Yazdığınız kitaplar nedeniyle kovuşturulmaya uğradınız mı?

Kürt sorununa yaklaşımda sağlıklı bakmamak konusuna bir örnek vereyim: “Kürtler” dışında da kitaplarım var. Bunlardan birisi “Soğuk Savaşın Sıcak Barışa Yeni Dünya Düzeni'nde Türkiye'nin Yeri”. Irak Kuveyt'i işgal etti, baba Bush müdahale etti. Aynı dönemde yeni bir kavram ortaya atıldı; yeni dünya düzeni. Bir arkadaşla, “nedir bu yeni dünya düzeni?”, diye sormaya başladık. Tek kutuplu bir dünya mı ortaya çıkıyor, bunun merkezinde ABD mi var yoksa ABD'nin gücünü koruduğu ama çok merkezli bir yapı mı ortaya çıkıyor? Asya, Çin, Japonya, Kore, Hindistan farklı bir güç mü olacak? Avrupa Birliği bir güç olabilir mi? Müslüman birlikteliği olabilir mi, orada petrolün sağladığı bir avantaj olabilir mi? Latin Amerika'da ülkeler birlikte hareket edebilirler mi?

Çift kutuplu dünyadan tek kutuplu değil de çok merkezli bir dünyaya mı geçiliyor? Türkiye'nin yeri ne olabilir? Türkiye'nin içinde olagelen bir çatışma ortamı

var, bu ona yarar mı zarar mı sağlar? Ne oluyor? Beyin jimnastiği yaptık, epey de bir okuma yaptık...

Bu çerçevede İstanbul'da ve Ankara'da röportajlar yaptık. Görüştüğümüz isimler arasında uç olarak söylersek Muhsin Yazıcıoğlu da vardı, Hatip Dicle, Mesut Yılmaz, Erdal İnönü de vardı. Biz kitabın epey tartışılacağını düşünürken, çıktıktan bir hafta sonra toplatıldı ve hakkımızda dava açıldı. Nedeni, Hatip Dicle'nin söylediği iki cümle, birincisi "*Kürtler uluslaşma sürecine girmiştir*", diğeri ise "*Amerika ve İngiltere Kürt sorununu masaya yatırmıştır*". Bu iki cümle terör örgütü propagandası olarak sayıldı, yayıncı, ben ve Metin Güllbay hakkında Terörle Mücadele Kanunu'nun (TMK) 8. maddesinden dava açıldı. Derdimizi anlatamadık bir türlü. Kitabın önsözünü okumamışlar, 300 küsur sayfalık bir kitap. 300 sayfadan iki cümleyi cımbızla çekiyorsunuz ve söylemek istediğinizin değeri kalmıyor. İki yıla hüküm giydik, o sıralarda TMK değişti, bizim cezanın üst sınırı iki yıldan bir yıla düştü ve tecil imkânı oldu. Cezaevi kapısından son anda döndük. O dönemdeki yaklaşımdan bugüne bakınca değişiklikleri görüyoruz. Kürtçe kitap çıkarıldı, şimdi herkes Kürt ulusu diyor da diyor. Çarpıcı bir örnek.

Kürt sorununun çözümü noktasında neredeyiz? MİT-PKK görüşmelerinin de ortaya çıkması, sorunun çözümüne yakın olduğumuz anlamına gelir mi?

Bu tür mücadele süreçlerinde aslında 20-30 yıl çok kısa. Cumhuriyet 90 yıla yaklaştı ama ulus için çok kısa. Şimdi televizyonlarda Kürtlerden bahsediliyor, Meclis kürsüsünden Kürtçe konuşuluyor. Bunlar mücadele süreçlerinin doğurduğu olumlu sonuçlar. Her iki taraf da birbirini anlamaya ve algılamaya başlıyor. Aslında anlama ve algılama süreci başlamışsa sorunun çoğu çözülmüş demektir. Ondan sonrası ayrıntılara kalıyor.

"Senin varlığını anlıyor ve kabul ediyorum, biz bu topraklarda birlikte yaşayacağız", deniyor. Yarın ne olur kimse bilemez ama şu an masaya bunları koyuyoruz deniyorsa sorun çözülme sürecine girmiş demektir. Gelinek nokta da öyle. Filistin sorununun çözümünde önemli adımlar atıldığı ve Camp David görüşmeleri yapıldığı sırada Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) bütün faaliyetlerini durdurdu ve silahlı örgütünü Libya'ya taşıdı. Silahlı örgüt orada durdu. Daha sonra süreç sekteye uğrayınca FKÖ Filistin'e tekrar geldi ve silahlı mücadelesine devam etti.

Türkiye'de de buna benzer bir süreç yaşanıyor. Bir dönem sessizlik, sonra karşılıklı görüşmeler oluyor. Sonra bir yerlerde tıkanma... Bu sefer karşılıklı, "*çık dışarı dövüşelim*", deniyor, yumruklar sallanıyor. Bu, böyle gidebilir, umarım daha fazla kan ve gözyaşı dökülmeden sorun çözülür. ❀

JİN

Şera dizî biharan

Çepila şikestî bû jin

Qitbin jan derdên lal

Bê reh man sibeyên me

Ne bêje xwelîya agirîn e

Tîpên bi heman hevokê ne

Ma tu yî edalet li qederê

Tu kujer î an tirsonek

Hineyî yan jî bê hine

Eşq lenetî daxwaz bêçare

Yên bênav û kelam mayî

Dulêrên bêkes û tenê

Birayê bêdeng a gerdîşê

Pênûsa bi xwîn a dîwanê

Ma tu yî edalet li qederê

Tu kujerî an tirsonek

Nalan Temeltaş

Werger: Bayram Arslan

MEZOPOTAMYA SOSYAL FORUMU 'ORTADOĞU'DA KÜLTÜREL DÖNÜŞÜMLER VE YARATICILARI ASAMBLESİ' SONUÇ BİLDİRİSİ

Kültür asamblesi 27 Eylül 2011 günü Tigris Salonu'nda birçok ilgili kurum, kuruluş ve aydınların katılımıyla başarılı bir şekilde gerçekleşti. Yapılan sunu ve konuşmaların sonucunda şu öneri maddeleri ortaya çıktı:

- Ortadoğu'da kültürel dönüşümler konulu geniş kapsamlı bir konferansın yapılmasını...

- Kürt dilinin, anasınıfından üniversiteye kadar tüm eğitim aşamalarında resmî dil olmasını ve kamusal alanda eksiksiz kullanılmasını...

- Ortadoğu halkları arasında diyalog olmadığı için kadim Mezopotamya savaş ve çatışma alanına dönüşmüştür. Bu problem ve çatışmaların bitmesi için yeni forumların yapılmasını...

- Newroz Kürtlerin takviminde bir ay ismidir. Kürt takvimi ile ilgili araştırmalar yapılmalı ve tüm Kürt kültür ve eğitim kurumlarında bundan böyle Kürt takvimi esas alınmalıdır. Yeni yılın birinci gününün 21 Mart'a denk gelen Kürt takviminin kullanılmasını...

- Kürdistan'ın tüm şehirlerinde Dengbêj Evleri kurulmasını ve bu Dengbêj Evlerinin imkânlar ölçüsünde, uygun yerlerde konservatuvara dönüştürülmesini...

- Hükümet dışı bir sivil örgütün Şengal'daki katliamın yaralarını sarmak üzere kurulmasını; Kürt Êzîdîlerinin göçünün durdurulmasını; ister yerel hükümet, ister merkezi Irak hükümeti olsun, bir biçimde Şengal'daki Kürt Êzîdîlerine dönük yiyecek ve içecek temini ve gidiş geliş güvenliğinin sağlanmasını...

- Kürt Êzîdî Qewlvanları ile ilgili olarak araştırmaların yapılmasını; Kürt Êzîdî kültür ve sanat değerlerinin (heykel, sembol vs.) çeşitli kurum ve müzelerde sergilenmesini ve tanıtılmasını...

- Keldanilerin kültür sanat ve folklorlerinin tanıtılmasını...

Kürt televizyonları halkın üzerinde etkili değil; Kürt medyasının çevre devletlerin etkisinden çıkarılmasını...

- Kürdistan'daki edebiyatçıların bir araya gelmesi ve paylaşımın sağlanması için konferans ya da kongre düzenlenmesini...

- Kürtçe yazımda latin alfabesinin kullanılması...

- Kürdistan'ın dört parçasını kapsayan bir Kürt Edebiyat Ansiklopedisinin hazırlanmasını...

- Kürtlerin kendi tarih ve kültürlerini yazmasını...

- Asimilasyon ve oto-asimilasyonun önünün alınması için Kürt yazar ve aydınların çalışmasını önerir.

Öneri ve isteklerden de anlaşılacağı üzere; Mezopotamya coğrafyasında renklerini ve seslerini bu kutsal topraklara veren onlarca halk, din, kültür ve dil bin yıllardır bir arada yaşıyor. Birçok egemen güç bu coğrafyanın zenginliğinden dolayı bu halkları birbirine kırdırıp ferman, katliam ve enfal gerçekleştirmiştir. Her halkın kendi renk ve sesiyle yaşaması ve korunması için özellikle bu kutsal toprakların halklarının, hiç bir rengin, hiç bir sesin, hiçbir qewl'in, hiçbir stranın kaybolmaması için her yönüyle göç ve göçertilmenin önünün alınması gerekir. ✨

DİRENİRKEN BİRLEŞMEK BİRLEŞEREK DİRENMEK!

ÖZER AKDEMİR*

Erzurum, Tortum

Ege Çevre ve Kültür Platformu (EGEÇEP) dönem sözcüsü Ertuğrul Barka ile 11. Munzur Festivali'ne katılmak için uçakla Elazığ'a giderken sohbetimize arka koltukta oturan birisi daha katıldı. Kendisinin Erzincan İliç'teki altın madeninde mühendis olduğunu söyleyen bu kişi, bizim altın madenleri, siyanür ve çevre sorunları ile ilgili konuşmalarımıza bir süre kulak kabartmış, sonra da kendini tanıtarak katılmıştı. Çok fazla bir bilgi vermedi Erzincan'daki işletme ile ilgili. Yaklaşık bir yıldır üretimde olduklarını, siyanür kullanmalarının şu ana kadar herhangi bir olumsuz etkisine rastlamadıklarını iddia etti. Aynı şirketin (Rio Tinto'ya bağlı Anatolian Minerals Development Limited. AMDL) Dersim Ovacık'taki altın madeni ile ilgili bir gelişme var mı diye sorduğumda ise, *"Orada halkla ilişkiler sorunu hâlâ çözülemedi. Onun çalışmaları devam ediyor"* demişti.

Dersime karşı ikinci cephe

Festival kapsamında gittiğimiz Ovacık ilçesinde şirketin *"halkla ilişkiler sorununu"* (siz bunu halkın altın madenciliğine karşı çıkması olarak anlayın) çözmek için yeni bir hamle başlattığı bilgisini de aldık. İlçenin genç belediye başkanı altıncı şirketin yeni elemanlar olarak, yöre halkını iknaya çalıştığını, bölgedeki arazilere önemli paralar teklif ettiğini söylüyordu. Biz Dersim'den geldikten birkaç gün sonra da madenci şirketin yöredeki Cevizlidere köyünü satın almak için, 'ikna bürosu' kurduğu haberleri çıktı gazetelerde.

2004 yılında bölgede sondaj çalışmaları yapan şirket, halkın tepkileri üzerine 2007 yılında çalışmalarını yarım bırakarak bölgeyi terk etmişti. Ovacıklılar, altın madencilerine ilçelerindeki otellerde kalmaları için yer, lokantalar yemek, kahvehaneler çay vermemişti. Madencilerin geçeceği yollara ağaç diken Ovacıklılar siyanürcüleri püskürtmüşlerdi topraklarından. Aradan birkaç yıl geçtikten sonra, koşulların olgunlaştığına karar vermiş olacak ki, altıncı şirket yeniden harekete geçti. Bu sefer daha güçlenmiş ve arkasına siyasi iktidar gücünü tam olarak almıştı. Erzincan İliç'teki madene 'stratejik ortak' olan, AKP'ye yakınlığı ve Başbakan Erdoğan'a hısmınlığı ile tanınan Çalık Holding'in, Erdoğan'ın deyimi ile *"Bizim Çalık"*ın altıncının gücüne güç kattığı anlaşılıyor. Dersim'i parça parça bölecek, göç ettirecek olan HES saldırısı ile boğuşan yöre halkına ikinci bir cephe de altıncılar açıyor.

Temiz havayı polis gazıyla kirliletmek!

Son dönemde AKP Hükümeti'nin, yaşam alanlarını savunmak için fiili direniş gösteren, şirketlerin araç gereçlerini, elemanlarını arazilerine sokmayan halka karşı fiili saldırı hamlesine giriştiğini görüyoruz. Hopa'da HES karşıtlarına uygulanan ve öğretmen Metin Lokumcu'nun yaşamını yitirdiği polis-jandarma saldırısı ilk değildi. Madran Dağındaki meralarına rüzgâr santralleri yapılmak istenen, sularına el konulması endişesi içindeki Aydın Çine İbrahim Kavağı köylülerine sıkılan biber gazı ve atılan dayak da son olmadı.

Ülkenin birçok yerinde benzer saldırı ve direniş haberleri gelmeye devam ediyor. Gerze'de termik santrale karşı çıkan halka, panzerlerle, robokop giysili polis güçleri ve askerlerle yapılan müdahale, televizyonlara yansıyan görüntüleri ile âdeta bir meydan muhaberesini andırıyordu. Bir tarafta yolun üzerinde, vücudunu yaşam alanı ile şirketin iş makinesi arasına koyan halk, diğer yanda yolu açıp iş makinesinin çalışmasına olanak sağlamaya çalışan polis-jandarma güçleri. Gerze'nin temiz havasının kirlenmemesi için direnenlere gaz bombaları ile müdahale edenler, onlara kirli havanın yaratacağı etkiyi şimdiden gösteriyorlardı!..

Erzurum Tortum ilçesine bağlı Bağbaşı beldesi Ödük vadisinde yapılmak istenilen HES'e karşı direnenleri de benzer görüntüler bekliyordu. Kalkanlı, robokoplara karşı elleriyle, tırnaklarıyla karşı gelen çoğu çarşafli, türbanlı, başörtülü kadınların fotoğrafı, yıllardır bu simgeler üzerinden siyaset yapan, inancı kendi siyasetine alet eden AKP'nin politikalarından kopuşu da temsil edebilir. Yeter ki, halka bunlar uygun dille, yöntemle anlatılabilir. Yaşam alanlarını koruyabilmenin, buralara göz diken sermayenin püskürtülmesi ile olanaklı olduğu, bunun yolunun da uzun soluklu ve birleşik bir mücadeleden geçtiğini kavratmaktan bahsediyorum.

Direnışlerin en önemli sorunu

Günümüzde ülkenin onlarca yerinde süren yaşam savunusunun, çevreci halk direnişlerinin önündeki en önemli sorun işte tam burada. Kendi yerelleri içerisinde sıkışıp kalan bu direnişler, Osmanlı'dan günümüze her türlü oyunu oynamasını çok iyi bilen bir devlet geleneği karşısında fazlaca tutunamıyor. Direniş, ne kadar kitlesel, uzun soluklu ve kararlı olursa olsun, sermaye iktidarları bin bir türlü taktikle onu yenmenin yollarını aramaktan ve bulmaktan vazgeçmiyorlar.

Örneğin; 25 yıl önce Aliğa'ya kurulmak istenen termik santrallere karşı ortaya konan kararlı direniş nedeniyle püskürtülen termik santralciler, aradan geçen onca yıldan sonra, artık direnişin minimum düzeyde kalacağını görmüş olacaklar ki tekrar harekete geçtiler. Üstelik bu sefer bir değil birkaç tane termik santral kurmak üzere!..

Bergama köylülerinin siyanürlü altına karşı direnişini anımsarsınız. 1989'larda başlayıp, 1998-2000 yılları arasında en üst seviyesine çıkan ve dünyaca ses getiren köylü direnişini. Bu direnişi yenilgiye uğratıp altın madenciliğinin önünü açmak için ortaya konan oyun, 'şeytanın aklına gelmez' türdendir. MGK'larda pişirilen bir psiko-

lojik savaş hamlesiyle, kendi halkını 'Alman ajanı' ilan etme noktasına kadar savrulabilen, kamuoyunu yalan yanlış bilgilerle yönlendirip, öncelikle harekete olan sempatiye soru işaretleri yöneltmeye dönük bir süreçti bu. Hareket gerilemeye başlayınca ülkenin onlarca yerine birden saldırdı altıncılar. Kışladağı'na, Kazdağları'na, Efemçukuru'na, Eskişehir'e, Gümüşhane'ye, Erzincan İliç'e, Artvin'e, Dersim'e...

Günümüzdeki altın madeni karşıtı diğer mücadelelere göz attığımızda; her yörenin kendi yerelinde bir şeyler yapmaya çalıştığını ya da direnişlerin neredeyse sıfırlandığını görüyoruz. Kışladağ altın madenine karşı direnişte öne çıkan İnay köylülerinin yalnızlığı, direnişin bir süre sonra sönümlenmeye doğru gerilemesine neden oldu. Niğde Ulukışla'daki direnişte Hasangazi ve Porsuk köylüleri altıncıları arazilerinden kovdular ama 20-30 kilometre uzaklıkta başka bir yerde işletme kurmalarına engel olamadılar. Kazdağları'nın onlarca yerinde sondaj çalışmalarını bitiren altıncılar, tesis kurma aşamasına geldiler. Dağın bu yüzü ile öte yüzü arasındaki direniş birbirleri ile henüz birleşmiş değil. İzmir'in Efemçukuru köyündeki altın madeni bu yılın sonunda üretime başlayacak. Madencilik yapılan yer İzmir'in içme suyu havzasında ve kente kuş

uçuşu 20 kilometre uzaklıkta! Erzincan İliç'teki ve Dersim Ovacık'taki durumu yukarıda anlattık.

İzmir Dikili yakınlarındaki Çağlan, Yerli Tahtacı, Yukarıbey gibi Kozak Yaylası köylerinde de Koza Altın Şirketi'nin altın madeni çalışmaları hızla sürüyor. Geçtiğimiz haftalarda Nebiler köylüleri altın madencilerinin kamyonlarının önünü kestiler gün boyu. Zeytinleri kurumaya başlamış, diğer ürünlerde de gözle görülür zararlar ortaya çıkmıştı. Kozak'ın yeraltı sularının kirleneceği, fıstık çamlarının ürünlerinin düşeceği uyarısında bulunuyor yıllardır bilim adamları. Buradaki altın madenciliklerinin etkisi, sadece Kozak'a, Bergama'ya, Dikili'ye değil, yakın bölgedeki bütün yerleşim birimlerini etkileyecek.

Nebiler köylüleri, Kozaklılar, Kazdağı'ndaki Elmalı köylüleri, Çanakaleliler, Dersimliler altıncılara karşı koymaya çalışıyorlar. Dersim'le Dikili'yi yaşam alanlarına yönelik ortak düşmana, siyanürcü saldırıya karşı birleştiremediğimiz sürece, bu şirketler kazanacak. Bunların arkalarında devasa bir para ve siyasi iktidar gücü var. Karşılarında ise direnen halk... Ki tarih bize şunu gösteriyor; direnen, birleşmiş bir halk asla yenilmez...

'En son kavga'ya bir adım daha...

O halde; bu direnişleri birleştirmek, birleşen direnişleri de toplumun ezilen ve mücadele eden diğer kesimleri ile buluşturmak zorundayız. Görevimiz bu ve bunun için yeni bir olanak var önümüzde. Bu direnişleri birleştirmek için *"ortak bir mücadele platformu"* örgütlenmeye çalışılıyor bir süredir. Toplumun bütün ezilen kesimlerini içine katma uğraşı veren Halkların Demokratik Kongresi'nin (HDK) önemli bileşenlerinden biri de bu yaşam savunusu mücadelesi veren çevreci halk direnişleri olacak. HDK'nin ortaya koyacağı mücadele platformu, Dersim'le Dikili'yi, Tortum'la, Gerze'yi, Niğde ile Kazdağları'nı birleştirebilecek bir direniş yaratabilir. Bu platform, yaşam alanlarını savunanları birleştirdiği gibi, bu direnişleri kendi yerellerinden çıkararak güçlerini birleştirme, ortak bir dil ve eylem birliğine de yöneltebilir. Daha önemlisi, Madran'da yüzüne biber gazı sıkılan köylünün, Tortum'da, Gerze'de coplana kadınların, gençlerin sesini Kaçkar dağlarındaki yaylacıların duymasına, bu haksızlığa, zulme karşı sesini çıkarmasına, HES karşıtı direnişlerine Mardan RES direnişini de katmalarına neden olacaktır. Birleşme işte buralardan, 'kader birliği' içindeki emekçilerin, ezilenlerin, halkın eylem ve irade birliği ile başlayacak ve "en sonuncu kavgayı" vereceğimiz günlere bir adım daha yaklaştıracak. ✨

* EGEÇEP Yönetim Kurulu Üyesi

EKOLOJİ VE YAŞAM *

37. kongremiz, yaşam alanlarına sahip çıkan halkımızın mücadele gücü ve kararlılığından ilham alır. Kapitalizmin doğayı, doğal varlıkları ve yaşamı metalaştırarak sömürmesine karşı, kongremiz insanı doğanın efendisi değil, bir parçası olarak görür. Doğanın, insanın, hayvanların ve tüm canlıların yaşam haklarının garanti altına alınmasını savunur. Kongremiz, kırdı ve kentte, doğa ve yaşam haklarını savunma ve yaşam ortamlarını koruma mücadelesi verenlerin dayanışmasını güçlendirmeyi, bu mücadeleleri ortaklaştırmayı ve taleplerini siyaset zeminine taşımayı görev edinir.

38. kongremiz, suyun ve doğanın ticarileştirilmesine, piyasa temelli enerji politikalarına ve projelerine karşı mücadele eder. İnsan-doğa-enerji ilişkisini kullanım değeri üzerinden tarif eden kongremiz, insani ihtiyaçlar için gereken ve geçimlik tarımda kullanılan suya parasız, temiz ve yeterli miktarda erişim hakkının güvence altına alınmasını hedefler.

39. kongremiz, su kullanım hakkı anlaşmalarına, karbon ticaretine, yaşamı yok eden başta HES (Hidroelektrik Santraller) projeleri ile termik, nükleer santral gibi enerji politikalarına ve ekolojik yıkıma yol açan maden işletmeciliğine, endüstriyel atık ve kirlilik sonucunda yaşam alanlarının tahrip edilmesine, küresel iklim değişikliğinin nedenlerine ve sonuçlarına karşı mücadele eder.

40. kongremiz, kentlerin doğasızlaştırılmasına; kenti yağmalayan kentsel dönüşüm projelerine; tarihi, kültürel varlıkların ve kamusal alanların gasp edilmesine; sermayenin tüm yıkıcı kır ve kent politikaları ile çevresel hizmetlerin özelleştirilmesine ve piyasalaştırılmasına karşı mücadele eder; herkes için insanca barınma ve ulaşım hakkını savunur. Kongremiz, doğal, tarihi ve kültürel varlıklara ilişkin korumaları kaldırmayı amaçlayan mevzuat saldırılarının da karşısında durur. Deprem, sel ve toprak kayması gibi doğal felakete karşı gerekli tedbirlerin alınması için mücadele eder.

* Halkların Demokratik Kongresi programından...

PARMESTIRO

ÇİDEM BARAN

Ew cara çaremîn bû çîroka xwe ya ku nû nivîsîbû dixwend, zingilê derî lêxist. Bê dilê xwe rûpelên çîrokê danîn rex pisîkê xwe yê ku li ser qenapê xwe yekmende kiribû.

Bi vekirina derî re çav bi cîrana xwe ya xwestek ket. Wê gavê ji cîhana çîrokê derket. Ji ber tevgera xwe ya xafil hinekî li ber xwe ket. Nû li xwe haybû ku tena etlêt û bi şort derketiye hember cîrana xwe. Ji ber wê rewşa wî berxweketina wî hinekî din zêdetir bû û reng di rûyê wî de nema.

Nizanîbû bê bi çi rewşê heya pêjgehê çû û qetremîzê ku qehwe tê de bû li ser xwestina cîrana xwe ya xwestek anî ber devê derî. Bi rewşeke serê wî di ber de lê çavên wî di nav çotên memikên wê de, bi fediyokî dirêjî wê kir. Wê jî îskana xwe ya ku ji malê anîbû hema bêje bi dev kir û cardin qetremîz dirêjî Dildar kir. Wê jî mîna gelek bûkên nû yên vê demê, ew zimanê ku xwe pê qurre dikin û ew zimanê ku tu yê bê jî qey havê Dildar bi destê xwe kuştibû, êvarbaşî dayê û çû. Piştî çûyîna wê, wî jî derî hêdîka girt. Bedewiya cîrana wî hîn jî nehiştibû bi ser hişê xwe ve were. Tûka xwe ser hev çend caran qurtand. Av bi ser dilê wî diket. Dîme-nine vekirî li ber çavên wî wekî danasîna filmekî dibûrîn. Memikên cîrana wî yên ku her yek bi qasî cêrekî dihatin, di bin cilên wê yên tenik û vekirî de, ji bin memkirask xwe tavêtin devê wî.

Hîn bi memikên cîrana xwe şadibû, bi dengê pisîkê bi ser hişê xwe ve hat. Bi awirine tûj û bi mahdekî tirş li pisîkê nihêrî. Pisîk li ser qenepeyê, di ser rûpelên çîroka wî de diçû dihat, dikir maw maw, dûvê xwe radikir jor. Hema bêje du sê caran wiha kir. Cara sisêyan bû an ya çaran bû nizanim berê qûna xwe tam da rûpelên çîrokê, dûvê xwe lerizand, serê xwe kir ber xwe û mîza xwe zirikand ser rûpelên çîrokê. Gava Dildar çav bi bêdebiya pisîkê xwe ket, aqil û sewdanê ku li gor dîtina malbata wî qet pê re tune, ji dor firî û çû. Ronî di çavên wî de nema.

Hema bi lez qetremîsê di destê xwe de bi hêzeke ecêb avêtîyê. Qetremîs li serê pisîkê wî ket. Bi hêza qetremîs pisîk pekiya dolaba pirtûkan û li wê aliqî ma. Perçeyên qetremîs û qehweya tê de tev li derdorê belav bûn. Rengê pisîkê birîndar ji spî zîvirîbû qehweyî. Di nav wan perçeyên camê yên şikestî de û di nav wê qehweyê de serê xwe hinekî rakir. Mîna masiyekî ku ji nava avê derketibe du sê caran ferfitî, cara dawî

bi şewat li Dildar nihêrî. Sê stêrikan xwe ji çavên wî di navbera simbêlên wî de berdand jêr. Singa wî êdî hew diçû û dihat. Di ciyê xwe de bû wekî kelemekî.

Dildar hîn li ciyê xwe bû û bê liv mat mabû. Çi kiribû? Wî jî nizanîbû bê çi kiribû. Bi dest xwe re poşman bû. Gelekî li ber pisîkê xwe ket. Bi her du destên xwe hinekî her du çavên xwe firikandin. Dixwest ku xewn an jî xeyalek be. Lê na, rast bû û li ber çav bû. Hema bi dest xwe re kela girî ket qirika wî. Ji zû ve bû ku negiriyabû. Bê dilê xwe, bi ber pisîkê xwe ve çû. Ji dûr ve lê nihêrî. Ahênê lebatê jê çenedibû. Mîna li ber dilê xwe bide li çîroka xwe nihêrî. Hinekî din nêzî pelên çîroka xwe bû. Mîza pisîkê wî wekî şerbeteke zer û tîr, wekî dilopên baranê li ser rûpelan belav bûbûn. Dilê wî êşîya, rahişt destmala xwe ya li ser kevîka qenape, ew paqij kirin. Mîz paqij kir lê tiştê ji çîrokê nehatibû. Xwe bi xwe fikirî û di dilê xwe de got; Ma hêjabû ku ji ber du sê dilopan mîzê ez pisîkê xwe bikujim? Qey Xwedê ji min stendibû.

Rûpelên di destê xwe de virvirandin nivê hêwanê. Beziya cem pisîkê xwe. Bi xwe bawerkirin nedida ku miriye. Destê xwe da nava wî, qet nediliviya. Guhê xwe danî ser nava wî, tu deng meng jê nedihat. Quliband vî alî, wî alî qet tevger jê çenebû. Cardin pisîk ji nav destên xwe danî. Rabû di nav hêwanê de wekî dîne çolan çû vî alî, wî alî. Di ber xwe de jî digot; "Na, na! Pisîk ew qas zû namirin! Ka digotin pisîk heft rih in?! Erê, erê min mala xwe bi destê xwe xera kir, rihekî te bi destê min çû lê ka ew her şeş rihên te yên din?!"

Cardin vejeriya cem. Destê xwe bi ser serê wî re bir û anî. Vê carê bi dengê qup peyîvî; "Weleh te ji zû ve mirin heq kiribû. Ma pisîkên malê çima mîna te bê tore bin ha?! Wan hersê çar mehên pêşî te qet ev der pîs nedikirin. Goştê elokan jî emanetî te bûya, te qet devê xwe bê destûra min nedidayê. Lê a niha ez newêrim nanê tisî jî li ber devê te bihêlim. Ji te were ku wê rojê min tu nedîtî ne? Tu ketibûyî ser sênîka mastê min. Devê te ne bes bû, te lingê xwe jî diavêtîyê. Ez zanim ku tu ne birçî bûyî. Ji zikreşiyê te wiha dikir. Te ji zikreşî wê rojê bi şekala min a nesêleh ve jî mîz kir, lê dîsa jî min qet dilnekir ku dilê te jî bihêlim. Min qet tîfek jî neda te. Va çend car in ku tu bi vir ve wir ve mîz dikî dîsa jî min tu bera pişt derî nedayî. Par tu baş bûyî, nizanim îsal çi ji te hat? Qey par tu mezinbûyî, îsal tu biçûk bûyî? Welleh te mirin heq kiribû parmestiro!"

Rahişt pisîkê bêrih, bi ber singa xwe ve kir. Pişt a xwe da dolabê û di nav wê gemarê de rûnişt. Pisîk xiste dawa xwe, destên xwe xistin cênîkên xwe, bi dilşewatî got û biland; "De ka rabe parmestiro. Gava sihûda mirov tune be pisîkê mirov jî li mirov tê xezebê. De ka serê xwe li min rake û bêje tu ne mafdar î. Belê weleh ez mafdar im. Belkî tu jî li gor xwe mafdar bûyî. Belkî min tu fahm nedikirî û te jî ez fahm nedikirim. Lê demekê me baş hev du fahm dikir, ne parmestiro? Erê, wan her du mehên pêşî çiqas em bi hev şîrîn bûn. Wê roja baranî ku ji bilî te ji derve tenterûsk xuyanî nedibû, tu li ber paceya min hatibûyî xuyakirin. Ne ew qas serma bû lê dîsa jî wekî gîska qulîlî tu diqulîlî û te xwe bi paceya min ve zeliqandibû. Tu wekî lepekî bûyî lê mirov fedî dikir ku li te meyzîne. Tu wekî çavekî seriyên bûyî. Di wê reşahiya şevê de çavên te yê rengîn diçirîşîn. Gava çavên min bi te ketibûn mîna bi çav berxikekê ketibim germahiyê xwe berda ser dil û hinavên min. Bi bişîrîn nêzî paceyê bûm û bi tîrsa ku tu yê mîna kewekî ji nav destê min bifirî, min destê xwe dirêjî noqa te kir. Te xwe mîna zarokekî avêt hembêza min. Heya sê çar mehan te ji min tenê û min jî te û ji tiştên ku xweşiya min diçûn hez kir. Tu ji hezkirinên min dihezidî, piranî jî ji hezirina min a li hember wêjeyê. Hesûdiya te bê çi anî serê te, tu dibînî ne? De îja bila hesûdiya te kirasekî zêrîn li bejna te bike."

Serê xwe danî ser serê wî. Bi dengê bilind bi ser de giriya. Horhora giriyê wî hêwan, hema bêje xanî giş dagirt. Bi horhora giriyê wî re pisîkê wî hinekî xwe lebitand. Dengê girî rawestiya. Her duyan li nava çavên hev nihêrîn. Tam Dildar nêrînenê kêfxweşiyê didan pisîkê xwe, rengê çavên pisîkê wî yek sor bû, yê din jî reş bû. Pêşî her du lingên xwe yê pêş avêtin stûyê wî, piştî diranên xwe mîna çekçemêjokan di qirika wî de rakirin. Wê gavê xwîne ku tu here ez va me.

Di nava xwêdanê de û di nava qajewajê de Dildar bi gîjîniyekê ji nava ciyan rabû, qûnikî rûnişt. Betaniya xwe ji ser xwe avêt. Laşê wî di nava xwêdanê de mabû. Ji xwêdanê şort û etlête wî bi laşê wî ve wekî demûşê dizeliqîn. Bi tîrs li derdora xwe nihêrî. Qirika wî ji tîna ziwa bûbû. Xwîsiya wî nedîçû xwar. Bi hînceta ku avê vexwe xwe xapand. Navê Xwedê du sê caran di dilê xwe de got û rabû bi ber hêwanê ve meşiya. Li nîvê hêwanê bê hemdê xwe rawestiya û li pisîkê xwe yî ku li ser qenape xwe wekî her dayîm yekmende kiribû nihêrî. Cardin bi tîrs awirên xwe bera jêr dan. Dilê wî heya wî emrî bi wî awayî lê nedabû. Ew çi awa bû bavo?! Dilê wî dikir singa wî biqelişîne. Mîna ku pisîkê wî dengê lédana dilê wî kiribe xwe lebitand. Çavên xwe hew

piçekî vekirin. Gava Dildar çav bi çavên wî yê vekirî ket, ser û bin lerizî. Bê ku pişt xwe meyzîni bezebez beziya odeya xwe. Derî mifte kir û ji xwe re got; "qey dînen dinyayê giş ji tîrsa dîn bûne."

Çû ser nivîne xwe rûnişt, meyzand ku binê derî vekirî ye. Ji dahm ve rabû, kincên xwe hema yê nû û kevin tev xistin binê derî, da ku pisîk tê de wekî herdayîm neyê odeya wî. Dîsa vegeziya nav nivînen xwe, betanî avêt ser serê xwe û wekî zendekî xwe qet nelebitand.

Bi bangdana melê re hinekî çavên wî çûn ser hev.

Bi ser serdeçûyîna çavên wî de gelek dem derbas nebûbû zingîla telefona wî lêda. Bi dengê wê hişyar bû. Hîn jî di bin bandora xewna xwe de bû lê mîna şevê neditirsiya.

Bi lez beziya hêwanê. Pisîkê wî li ciyê xwe bû lê ranezabû. Rûniştibû. Zîq li nava çavên hev nihêrtin. Dildar xwe bi xwe got; "Qeda bi zilamiya min bikeve. Here were xewnek bû û çû. Wekî bavê min digot; "şev û biro mahkûm bû, li çol û çiyên di şikeftan de bû." Ma qey piçek havênê mêraniya bavê min li min negeriyaye? Piştî taştê Dildar rahişt rûpelên çîroka ku nû nivîsibû. Çavek avêtîyê. Ji bo ku derbasî qompîturê bike danî rex wê û qesta odeya xwe kir ku telefona xwe bîne. Di vegezerê de hîn li ber devê deriyê odeya xwe bû dît ku pisîkê wî çûye ser rûpelên çîroka wî. Di ser wan de diçe û tê. Gava çav li Dildar ket, dûvê xwe hejand, mîza xwe zirikande ser rûpelan.

Dildar xwe avêt fereke şekala xwe ku tê werke, xewna wî hat bîra wî. Şeqal bê hemdê wî ji destê wî ket. Bi ber pisîkê xwe ve diçû, pisîkê wî di paceya vekirî de reviya. Dildar jî heya ber paceyê da pey, lê ma ka digihîjîyê? Pisîkê wî mîna ku henekê xwe pê bike li hember paceyê rawestiya û berê xwe dayê, bi çavên xwe yê gir ket temaşekirina xwediyê xwe. Dildar tiliya xwe lê hejand û ji xwe bawer got; "Ne tu bisekine parmestiro! Heke ez ji îro pêştir bihêlim ku nanê vê malê bi devê te bikeve bila wê gavê ez ji te bim. Hîn te hêliksoz di ser xwe re nedîtine ne? Bisekne ez ê ya bavê te nedîtî bînim ber çavên te parmestiro!"

Parmestiro hîn jî zîq li nava çavên wî dinêrî. Du caran ser hev bawesîkî, hinekî ji paceyê dîr ket, pişt a qûna xwe da Dildar, dûvê xwe rakir, hejand û mîz kir. Ger bavê Dildar jî bikuştaya qey ew qasî bi wî zor bihataya. Êdî xewn mewn hew hat bîra wî. Cardin rahişt fera şekalê, heya hêza wî hebû şekala di destê xwe de virvirand. Hew dît şekal çû li singên cîrana wî ya xwestek ku dîsa di dest de sênîkek û bi rewşeke tivtîvandî bi ber mala wî ve dihat ket... ❀

HANI 'DERSİM'DE İSYAN' VARDI!

NEVZAT ONARAN

Dersim'de kırımın resmî gerekçesiyle ilgili pek çok şey söylendi ve yazıldı; sadece Ankara memurları beyan etmedi, belli kalemşorler de memurlardan geri kalmadı. Bugün dahi, aynı bakış devam ettiriliyor...

Yok Dersimliler vergi vermezlermiş(miş)...

Yok Dersimliler askere gitmezlermiş(miş)...

Yok Dersimliler hep isyan halindeymiş(miş)...

Yok Dersimliler huzuru ve asayişi bozarmış(miş)...

Dilin kemiği yok ve kalemin de mürekkebi çok...

Bunlar, ya insanlık tarihindeki 'isyan' hakkında bilgisi olmayanların ya da resmî ideolojiyi esas alanların sıraladığı gerekçelerdi.

Zaten Seyid Rıza'nın kendi ayağıyla gidip teslim olması da, orada ne yaşandığının öz anlatımıdır...

Dersimlinin vergi vermediğiyle ilgili herhangi bir tartışmaya girmek istemiyorum.

Eğer vergi vermeyen öldürülüyor ya da toprağından sürülüyor olsaydı, bugün gerek Türkiye'de gerekse dünyada her yıl milyonlarca insanın öldürülüyor olması lazımdı. Öyle olmadığına göre...

Nitekim 9 yıldır devam eden aman 'istikrarlı' AKP iktidarında neredeyse her yıl "bu vallah, billah son" denilerek, bir vergi affı çıkarılmadı mı?

İnanın ki önümüzde yıl da AKP iktidarı, vergi

affı çıkarırsa şaşırمام, çünkü... Dün de bugün de, bazı tekil olaylardan hareketle "Dersim'de isyan vardı" söylemi sürekli tekrar edilmiş olsa da, bunun gerçekliği gereğince tartışılmamış olup, 'kabulden' öteye bir anlamı da yoktur...

Hatta Emekli Kurmay Albay Reşat Hallı'nın hazırladığı Genelkurmay'ın 'Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar, 1924-1938' kitabında da, 'Tunceli (Dersim) Tedip Harekâtı' başlığıyla devletin Dersim'de yaptığı, 'cezalandırma ve edeplendirme, akıllandırma' olarak tanılarır...

Daha öncesinde Dersim'de 1938'deki kırımını haklı kılacak bir 'isyan ve asayiş' sorununun olmadığını resmî bilgisini aktarmıştım (Dersim, Tunç Eli'yle vuruldu, Evrensel gazetesi, 28-29 Ocak 2010).

Cumhuriyet gazetesi (2 Ocak 1937) haberinin kaynağı olan Umumi Müfettişlerin Ankara Toplantısı'nın zabıtları yayımlandı ve nihayet okudum.

Dahiliye Vekaleti'nin derlediği 'Umumi Müfettişler Toplantı Tutanakları-1936' (Yayına hazırlayan: M. Bülent Varlık, Dipnot Yayınları, Ankara, 2010) kitap hayli bilgilendirici... Türkleştirmenin yani bugünün diliyle "tek tipleştirmenin" gemi azya aldığı 1930'lu yıllarda bu projenin bizzat uygulayıcılarından olan

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'nın başkanlığında yapılan toplantının katılımcıları:

Birinci Umumî Müfettişi Abidin Özmen, Trakya Umumî Müfettişi General Kâzım Dirik, Üçüncü Umumî Müfettişi Tahsin Uzer, Dördüncü Umumî Müfettişi Korgeneral Abdullah Alpdoğa, Jandarma Genel Komutanı Korgeneral Naci Tınaz, Emniyet İşleri Umum Müdürü Şükrü Sökmensüer, Gümrük Umum Muhafaza Komutanı Tümgeneral Seyfi Düzgören. Kadro hayli 'deneyimlidir... Ermeni soykırımının yaşandığı 1915'lerde Tahsin (Uzer) Erzurum Valisi, Şükrü (Kaya) İskân-ı Aşair ve Muhacirin Müdürü ve Binbaşı Seyfi (Düzgören) de Erkanharap İstihbarat Şubesi Müdürü'dür... Birinci Dünya Harbinin subayı olan (Korgeneral) Abdullah Alpdoğan da, Koçgiri kırımından 'deneyimlidir...

Asayiş berkemal!

5 Aralık 1936 tarihinden itibaren yapılan toplantının zabıtları öncesinde kitabı hazırlayan Dahiliye Vekâleti'nin kitabın girişinde uzun bir derlemesi var, genel durum ve kurumların çalışması üzerine. 'Umumi müfettişlik' olarak en genci diye tanımlanan ve övgüye tabi tutulan 4. Umumi Müfettişliğin bölgesiyle, özel olarak Dersim'le ilgili yapılan değerlendirme şöyledir:

"Şimdiye kadar hükümet kuvvet ve nüfuzunun giremediği; Kürtlüğün ve şekavetin (eşkıyalık, haydutluk) merkezi sayılan Dersim, büyük hükümet adamı İsmet İnönü'nün isabetli karar ve tedbirlerle Türkiye Cumhuriyeti camiasının fethedilmiş ayrılmaz bir parçası haline girmiştir. Bölge asayişinde yüzde 99 (oran aynen böyle) nisbetinde salâh (düzelme) vardır. Bu sahada zaman zaman vukua (meydana) gelen köy, ev, ağıl, karakol basması, yol kesme hadiseleri dikkat çekecek derecede azalmış, hatta mukayeseli asayiş istatistiklerinin 1936 sütunlarının bir kısmı rakamsız hale gelmeğe başlamıştır. Coğrafi vaziyet, arazi darlığı, geçim izdirabı, asırların ihmali, su-i idare (kötü yönetim) ve harici

tahrifat (kışkırtmalar) dış gibi sebeblere istinat eden Dersim vakayii, şakavet (eşkıyalık) hadiseleri kuvvetli, adil, alâkalı ve şefik (şefkatli) bir idare altında hareketlerini değiştirmiştir. Devlete ve hükümet kuvvetlerine karşı günden güne çoğalmakta olan itimat, alınan tedbirlere kuvvet bulmakta ve daima artmaktadır." (Umumi Müfettişler Toplantı Tutanakları-1936, Dipnot Yayınları, Ankara, 2010, sf. 28-29)

Yüzde 99 salâh!

Umumi Müfettişlerin zabıtlarını okuduğumuzda anlıyoruz ki, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'nın başkanlığında yapılan toplantıda, Dersim'de asayiş sorununun olmadığını bilgisini veren Emniyet İşleri Umum Müdürü Şükrü Sökmensüer. 9 Aralık 1936'daki toplantıda, önce genel olarak ve sonra bazı vilayetlerle ilgili özel bilgi veren Sökmensüer, Dersim'le ilgili şu tespitlerde bulunur:

"Tunceli (vilayetin resmî adı Tunceli değil, TUNÇELİ'dir, N.O.) mmtkası: Şükranla arzederim ki asayiş noktasından yüzde doksan dokuz (yani 99) salâh olmuştur (düzelmiştir, iyileşmiştir). Bu salâh devletin kendilerine verdiği yüksek salâhiyete ve emr-ü kumandayı deruhte eden (üstüne alan) zevatın kudretleriyle (kuvvetiyle) teessüs etmiştir (sağlanmıştır)." (Umumi Müfettişler Toplantı Tutanakları-1936, Dipnot Yayınları, Ankara, 2010, sf. 180)

Yüzde 99 asayişin sağlandığına göre, yüzde 100 halinde ne olduğuyla ilgili bilgi verilmiyor.

Resmen 1000'de 1

Emniyet İşleri Umum Müdürü Şükrü Sökmensüer'in bu oranını ortaya koyan bilgileri netleştiren bir diğer kişi de, Dersim kırımının doğrudan sorumlusu 4. Umumi Müfettişi H.A. Aldoğan'dır. 29 Aralık 1936 tarihli raporunda General Alpdoğan, 1936 mayıs-ekim döneminde müfettişlik bölgesindeki "suç ve suçlular"la ilgili verdiği bilgilerden hareketle yaptığım aşağıdaki tablo, aslında bir yönüyle Dersim'de ne yapılmak istendiğinin de ifadesidir.

1936 Mayıs-Ekim Dönemi Asayiş

Vilayet	Nüfus	Suç	Suçlu	Oranı
Tunçeli	107.000	54	130	yüzde 13 (doğrusu yüzde 0,12)
Elâziz	181.000	29	53	yüzde 0,30 (doğrusu yüzde 0,03)
Bingöl	62.000	32	84	yüzde 1 (doğrusu yüzde 0,13)
Toplam	350.000	115	278	

Kaynak: Yayına Hazırlayan: M. Bülent Varlık, Umumi Müfettişler Toplantı Tutanakları-1936, Dipnot Yayınları, Ankara, 2010, sf. 150, 159.

Eğer kitaptaki bilgi baskı hatası değilse, nüfusa göre suçluluk oranıyla ilgili verilen oranlar çok farklı. Dersim nüfusu 107.000 ve 54 tane suç işlenmiş ve bununla ilgili suçlu sayısı da 130'dur. Suçluların nüfusa oranı da yüzde 13 değil, yüzde 0,12'dir. Buna göre, 1936 yılının mayıs-ekim döneminde Dersim'de her 1000 kişiden ancak 1,2 kişisi suçludur (kitapta yazılana göre ise 130 kişidir).

Bu verileri esas alan Emniyet Umum Müdürünün tespitine göre, genel olarak asayiş sorunu yüzde 99 azalmıştır. Asayişteki yüzde 99'luk düzelmenin sonucunda varılan nokta, her 1000 Dersimliden ancak 1'inin suçlu olduğudur.

Bu halde sormak gerekiyor:

Peki, 4. Umumi Müfettişliğin 1936 mayıs-ekim dönemi faaliyetiyle asayişin sağlanmasının ardından, Dersim kırımı için 1937 ve özellikle 1938 askerî operasyonları niye yapıldı?

Öyle bir operasyondur ki, Dersim'de 1938 Ağustos ve Eylül ayındaki 17 günlük harekâtın sonucu, Genelkurmay tarafından şöyle itiraf ediliyor:

"Tarama bölgesi içinden ölü ve diri 7954 kişi çıkarılmıştır." (Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar, 1972, sf. 478).

Başvekil İsmet İnönü'nün şarkı gezip hazırladığı rapordan sonra, Cumhurreisi Kamâl Atatürk başkanlığında yapılan Genelkurmay Başkanı ve Bakanlar Kurulu'nun katılımıyla oluşan Yüksek Müdafaa Meclisi (ki bugünkü MGK'nın 1930 modelidir) toplantısında 1938 imha planı, 1935 yılı yazında netleştirilmiştir...

Karar kesindir, ferman yazılmıştır...

Ara not: Şubat 1935'ten itibaren Atatürk'ün ismi, kendi isteğiyle Arapça 'Kemal' yerine res-

men 'Kamâl' olarak değiştirilir. Kamâl, öz Türkçe 'ordu ve kale' anlamındadır. Bu, 1930'lu yıllarda Türkleştirme politikasının ne düzeyde olduğunu göstermesi açısından çok önemlidir. Nitekim Mayıs 1935 CHP kongresinde resmen kabul edilen tanımlama Kamâlizm'dir. Ve 1936'da Edirne sayılabilecek mebusu Şeref Aykut da, Kamâlizm kitabını yazar.

'Asker kaçağı' masalı

Bir diğer yalan da: Dersimliler askere gitmezlerdi...

Durumun ne olduğunu yine Dersim'in müfettişi General Alpdoğan'dan öğreniyoruz. 29 Aralık 1936 tarihli Alpdoğan raporunda ifade şu:

"Bu sene (yani 1936, N.O.) asker alma şubeleri tarafından vaki davetlere icabet edilmiştir ve yoklamalar her tarafa yapılmış, kura mürettebatı kıtalara (gençler ilgili kıtalara, bölüklere) gitmiştir." (Umumi Müfettişler Toplantı Tutanaqları-1936, Dipnot Yayınları, Ankara, 2010, sf. 163)

Yukarıdaki ifadeyi daha açmanın anlamı var mı?

Hemen devamında kırıma gerekçe arayan zevat hemen döktürmeye devam eder:

"Tamam da, yazılmayan nüfus..."

Bu da bir başka yalan sakızı; çünkü o yıllarda yazılmayan sadece Dersimli mi?..

Türkleştirme politikalarının mimarlarından Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, 22 Aralık 1936'da nüfusla ilgili tartışmaya şöyle açıklık getirir:

"Ben Dahiliye Vekiliyim. İki çocuğum var, ikisi de kayıtlı değildir. Bir gün Meclis'te arkadaşlarımdan bütün çocukları nüfusa kayıtlı olanlar ellerini kaldırsın dedim. Kaldıran olmadı. Görülüyor ki bu hususta herkes alâkasız. Biz ki memleketin mukadderatını elimize almışızdır." (Umumi Müfettişler Toplantı Tutanaqları-1936, Dipnot Yayınları, Ankara, 2010, sf. 372)

Aynı toplantıda Bakan Kaya'nın bu sözlerini dinleyen General Alpdoğan, büyük olasılıkla kıs kıs gülmüştür...

Dönem öyle bir dönem ki, evladını yazdırmayan Ankara'da Bakan, Dersim'de ise canından oluyor...

Bu, neyin kriteri?..

1936 Müfettişler Tutanağı'ndaki bilgiler sadece 'vicdanlı' bakışla ele alınsaydı, T.C. vatandaşı 107.000 Dersimlinin dörtte birinin önemli bir kısmı öldürülmemiş ve geriye kalanı da batı illerine sürülmemiş olurdu!..

Yaşayan bilir.

Gören göz, duyan kulak unuttur mu?..

Hadi birey unuttu, toplum unuttur mu?..

Vicdan unuttur mu?.. ✨

LI SER ZARGOTINA KURDÎ XEBATEK HÊJA

ALÎ SÎNEMÎLLÎ /WAN

Di rojên dawî de pirtûkek li ber serî yê min e, pirtûka ku ji Weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê derketiye; pirtûka Mehmet Oncu ye. Birêz Mehmet Oncu pirtûka xwe “Gotinên Pêşiyên” binav kiriye.

Min ev pirtûk li bajarê Wanê, di çalakaya cejna zimanê kurdî de bi dest xist. Di dawiya berhemê de Serokê Enstîtûya Kurdî ya Stenbolê birêz Samî Tan ramanê xwe wiha tîne ziman; “Dema ku mirov bixwaze gelekî nas bike, mirov divê bala xwe bide çand û zimanê wî gelfî. Nemaze biwêj û gotinên pêşiyên di vî warî de pir girîng in. Wekî din jî xweşî û dewlemendiya zimanekî ne tenê bi gotin û rêzimana wî, bi biwêj û gotinên pêşiyên jî diyar dibin. Ziman bi alîkariya biwêj û gotinên pêşiyên xweşik û zindî dibin. Biwêj û gotinên pêşiyên xeml û rewşa zimanekî ne.”

Bi rastî jî pêşverû û paşverûya gelekî, di nav van xebatên folklorîk de hîn bi eşkere dertê holê. Mehmet Oncu bi berhevkirinên xwe yê hêmpa ve, ji ciwanên ku dixwazin li ser folklorê gelê kurd xebat bikin re wekî çirayên şevên tarî û mîna çirayên ku di neqebê de ronî dide bûye.

Birêz Mehmet Oncu zehmetiya berhevkirina berhemê di pêşgotinê de wiha vedibêje: “Min di sala 1983’yan de dest bi tomarkirina gotinên pêşiyên kir. Ew sal, salên reş û tarî, bi tengasî û eş bûn. Di wê demê de gelek qedexe û astengî li ser tişt û xebatên wiha hebûn, koça gundiyan a ber bi bajarên ve dest pê kiribû. Ji aliyê din ve wêneguhez di jiyana civakî de cih girtibû û bandoreke neyinî li

ser çand û zimanê kurdî dikir. Ji ber ku bajar ji bo çavkanî û jêderkên folklorê kurdî cih û warên nû bûn, wekî gundan cihên ku ew kal û pîr lê bicivin û biaxivin nemabû... Min di wan mercên giran de dest bi tomarkirina gotinên pêşiyên kir, min xwest beşeke biçûk ji nirxên gelê me ji mirinê rizgar bikim... Îro jî ew berhemên folklorîk ku ceribandina hezar salan di nava xwe de diparêzin, tenê di bîra kal û pîran de mane, ji ber ku temenê wan jî ber bi dawiyê ve diçe, roj bi roj, kal û pîr dimirin, tişt û zanînen di bîra xwe de bi xwe re dibin bin axa sar. Bi vê rewşê xeternak, zargotin û wêjeya kurdan a devkî ber bi mirinê ve diçe...”

Ji bilî ev gotinên bi eş û elem, li ser keda ve xebatê tişteki nayê gotin. Ango berhemê ku ez qala wê dikim, keda bi dehan salan e. Seba wê ji berhem hîn bê hempa dibe.

Ez biçek jî ji we re qala naveroka pirtûkê bikim. Bi hezaran gotinên pêşiyên di vê berhemê de şûna xwe digirin. Gotinên pêşiyên wekî ferhengên bi tîpa a dest pê dîke û tîp bi tîp ber bi dawiyê ve diçe. Di berhemê de wateyên gotinên pêşiyên bi kurdî tê şîrovekirin. Berhevkare me hinek gotinên pêşiyên jî bi çîroka wê ve tê rave kirine. Ev çîrokên ku di berhemê de cih digirin ferheng hîn dewlemendtir dîke.

Gotinên pêşiyên jî wekî mirovan zindî ne. Tecrubeyên bi hezar salan di naveroka xwe de cih digirin. Gel jî wan li gorî jiyana xwe diguherîne, hinek ji wan derdikevin pêş, hinek jî paş de dimînin.

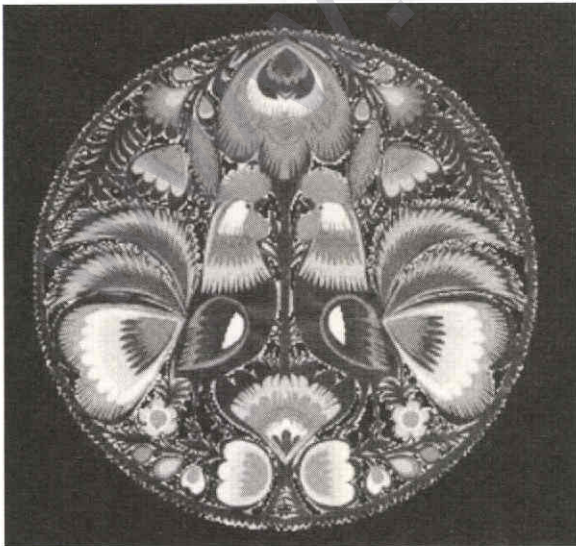
Mînak “Dar li ser koka xwe hêşîn dibe.”

Ev gotin rewşa kurdan û hemû gelên ku çand û zimanê wan qedexe kirin wê baş vedibêje. Dîsa wekî mînak “Şêr şêr e, çi jin e çi mêr e”. Ev gotin jî keda bi sih salên dawî ya jinên kurd nîşan dide.

Di ferhenga me de li ser her mijar û babetê tişteki heye. Evîn, eş, şer û lihevhatin, jin û mêr, sewal û ajal, dewlemendî û xizanî, kêjxweşî û xemgînî... hwd. hema tu çi bêjî heye.

Ji wan çend mînak: “Deriyê hesinî tim hewceyî deriyê darînî ye”, “Derdê feqîran nan e, derdê axê dawet û dîlan e”, “Dema te û yekî li hev da, cihê lihevhatinê bihêle”, “Bila dil bi dil be, bila welatê dûr be, bila tûrê parsê li mil be, binê tûr jî qul be.”

Ez vî ferhengê ji kesên ku li ser zimanê kurdî mijûl dibin û bi zargotina gelê kurd ve dixebitin pêşniyar dikim. Di her pirtûkxaneyê ciwanên kurd de ev berhem wekî pêdiviyê ku hebe. ❁

PIRTÛKÊN BIYOGRAFÎK YÊN JÎNENÎGARIYA NIVÎSKARAN

LOKMAN POLAT

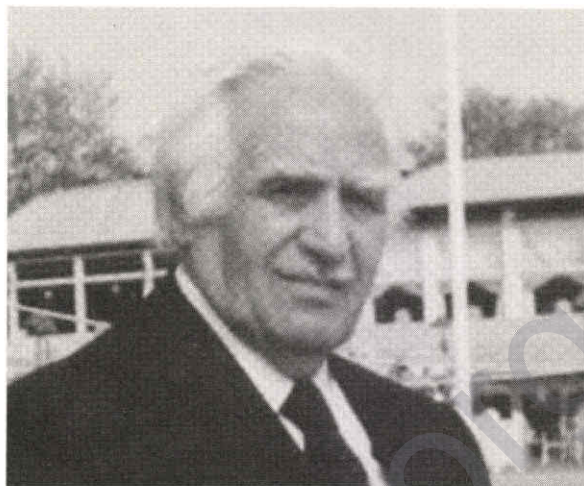
Ez ji xwendina pirtûkên biyografîk yên jînenîgariya nivîskaran gelek hez dikim. Hinek nivîskarên navdar yên ewropî li ser jînenîgariya nivîskarên klasîk yên edebiyata rusî û yên edebiyata fransî, îngilîzî û almanî gelek pirtûkên heja yên biyografîk nivîsîne. Mirov dikare Edward Hallet Car, Henri Troyat, Harold Lamb, Stefan Zweig û hwd, wekî mînak bide. Nivîskarên otobiografîk yên ku li ser jînenîgarî û berhemên Dostoyevskî, Tolstoy, Çexov, Balzac, Zola, Proust û hwd, nivîsîne, pirtûkên wan li gelek zimanên cîhanê hatine wergerandin û têne xwendin.

Di nav eniya nivîskariya kurdî de ev hêl hêj jî pir qels maye. Pirtûkên kurdî yên bi vî baybetî (ji bilî du, sê pirtûkan) tune ne. Di gelek waran de û di der barê gelek babetan de nivîskariya kurdî di merhela xwe ya xweavakirinê, xwe afirandinê de ye. Kar û xebatên sê nivîskarên kurd yên di vê hêlê de destpêk e û mizgîna pêşveçûnê ye. Her çiqas çend nivîskarên kokkurd bi tirkî li ser hinek şexsiyet, siyasetmedar û nivîskarên ku bi eslê xwe kurd in bi tirkî pirtûkên jînenîgariyê nivîsîn jî, a girîng ev e ku; bi kurdî pirtûkên bi vî rengî werine nivîsîn.

Sê pirtûkên li ser jînenîgeriyan

Di kurdî de nivîsîna ev cure pirtûk ango pirtûkên jînenîgeriya nivîskaran û berhemên wan wekî min got, ji alî sê nivîskarên kurd ve pêk hatiye. Yek jê nivîskar Drs. Yusuf Kaynak e. Wî bi navê "Jînenîgariya Cegerxwîn û Berhemên wî" pirtûkeke heja nivîsiye. Ê duyem nivîskar Haydar Omer e û wî jî li ser jînenîgeriya Osman Sebrî û berhemên wî nivîsiye. Ê sêyem jî Dîlawer Zengî ye û wî jî li ser Nuredîn Zaza û berhemên wî nivîsiye.

Ez ê di vê gotara xwe de behsa naveroka pirtûka Drs. Yusuf Kaynak a bi navê "Jînenîgariya Cegerxwîn û Berhemên wî" bikim û pirtûkê bi xwendevanên

kurd bidime nasîn.

Pirtûka Drs. Yusuf Kaynak a bi navê "Jînenîgariya Cegerxwîn û Berhemên wî" di nav Weşanên Do de, di beşa lêkolînê de hatiye weşandin. Pirtûk 200 rûpel e û di dawiya wê de hinek wêneyên Cegerxwîn hene.

Drs. Yusuf Kaynak akademîkarekî kurd e, lêkolîvan e û her wiha nivîskar e. Gelek gotarên wî di kovar û rojnameyên kurdan de, di malperên kurdî yên weşanên elektronîk de derketine û hêj jî derdikevin. Ew di fakulteya edebiyatê ya Hollandayê de dixwîne û teza xwe ya doktoriye amade dike. Ew teza xwe ya doktoriye li ser malbata Bedirxaniyan dinivîse.

Bi min divê xwendevanên kurd yên ku li unîversîteyên sê dewletên dagirker (Îran, Tirkîye û Suriye) de dixwînin û yên ku li unîversîteyên ewropayê xwendekar in, divê mijarên tezên xwe li ser kurdan û babetên ku bi kurdan ve eleqederin amade bikin û paşê jî wekî pirtûk biweşînin.

Lêkolîvan Drs. Yusuf Kaynak gelek baş kiriye ku li ser jînenîgarî û berhemên Cegerxwîn lêkolîn kiriye û ev pirtûka heja nivîsiye. Cegerxwîn nivîskar û helbestvanekî kurd ê bi nav û deng e. Wî ji çilî zêdetir pirtûk nivîsiye. Di nav helbestvanên kurd yên nûjen de yê herî naskirî Cegerxwîn e.

Cegerxwîn piralî ye

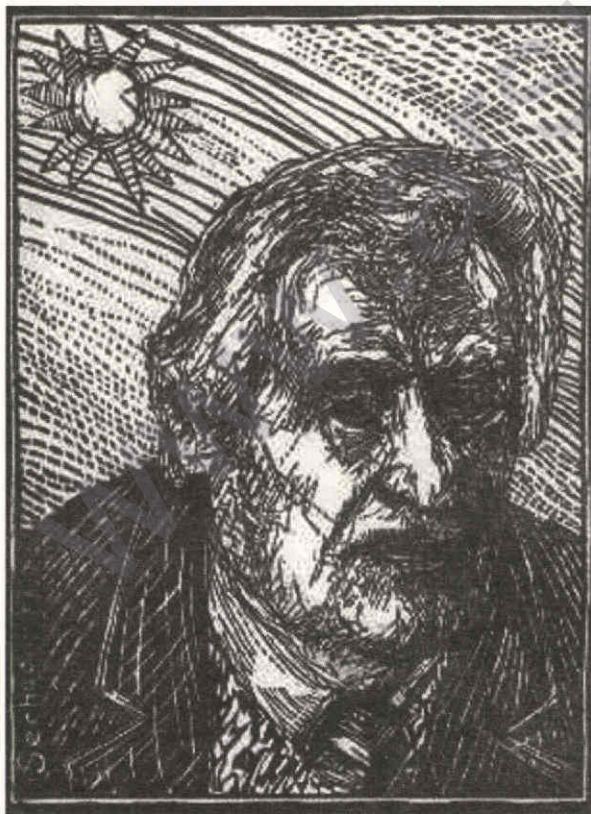
Niha em beş bi beş li naveroka pirtûkê binêrin. Di beşa yekê de; jiyana Cegerxwîn hatiye qalkirin. Nivîskar dema behsa jiyana Cegerxwîn dike, rewşa kurdan ya destpêka sedsala 20'an jî rave dike. Di beşa diduyan de; berhemên Cegerxwîn ên ku hatine weşandin tê şîrovekirin. Drs. Y. Kaynak li ser piralîbûna nivîskariya Cegerxwîn disekine, digel helbestvaniya wî, ew behsa dîrokzanî, folklorîstî, zimanzanî û çîrok-nivîskariya Cegerxwîn dike. Van hêlên wî yên cure bi xwendevanan dide nasîn. Ew yek bi yek pirtûkên

wî dinirxîne û li ser pirtûkên wî yê bi navê “Cîm û Gulperî”, “Reşoyê darê”, “Gotinên Pêşyan”, “Gulistan”, “Ferhenga Kurdî”, “Salar û Mîdya”, “Tarîxa Kurdistanê”, “Folklorê Kurdî” şîrove dike, bal dikşîne ser mijarên wan û naveroka wan dinirxîne.

Di derbarê dîwanên Cegerxwîn yê helbestan de jî şîroveyên balkêş hene. Lêkolînan Drs. Y. Kaynak helbestên Cegerxwîn li gor naveroka wan di pênc beşan de dabeş dike û ji xwendevanan re rave dike. Dîwana Cegerxwîn a yekemîn navê wê “Pirîsk û Pêtî” ye û di sala 1945’an de di nav Weşanên Hawarê de li Şamê derketiye. Dîwana wî ya duyemîn navê wê “Sewra Azadî” ye, ew jî di sala 1954’an de derketiye. Diwanên wî yê din jî navên wan ev in: “Kîme Ez”, “Ronak”, “Zend-Avesta”, “Şefağ”, “Hêvî”. Çapên nû yê hemû dîwanên Cegerxwîn li Stenbolê hatine çapkirin.

Mirov ji bo Cegerxwîn çi bibêje hêja ye

Di beşa sêyem de; kê li ser Cegerxwîn çi nivîsiye heye. Hinekan nivîsên bi forma helbestkî nivîsîne, hinekan meqale, gotar nivîsîne. Hinekan di bin navên mexles de nivîsîne ku mirov bi navên wan ê rast nizane. Hinek helbestên ku Qedrican, Hisênê Emîn, Seydayê Keleş, Gundî, Namî û Feqîr Ahmed li ser Cegerxwîn nivîsîne di nav rûpelên pirtûkê de cih girtine. Hinekan jî bi forma pexşanî li ser Cegerxwîn

nivîsîne. Lêkolînan Rohat di nivîsa xwe ya derbarê Cegerxwîn de li ser “Edebiyat û Fîlozofiya Cegerxwîn” sekiniye û meziyetên Cegerxwîn ên wekî mirovhezî û demokratî rave kiriye. Nivîskar û ronakbîr Zinarê Xamo ji bo Cegerxwîn dibêje “Mirov ji bo Cegerxwîn çi bibêje hêja ye.” Ronakbîrê kurd Dr. Cemşîd Heyderî bi zaravayê soranî derbarê Cegerxwîn de nivîsiye û wî şafreki mezin ê kurd ê têkoşer û welatparêz dihesibîne. Nivîskar û ronakbîrê tirk Muzafer Oruçoglu jî di nivîsa xwe de gelek pesnê cegerxwîn dide û dibêje: “Cegerxwîn lîrîzma şivantiyê û jîn û barê paletiyê, di rêça hunera helbestî de bi hostatî tewandiye, lewma ew helbestvanekî mezin e.”

Nivîskar, lêkolînan û romannivîser A. Gernas jî gotareke xwe ya ku di rojnama “Azadî” de hatiye weşandin de, Cegerxwîn wekî Ehmedê Xanî yê sed-sala 20’î bi nav dike û dibêje: “Welatperwerî, welathezî, raman û şerê dewleteke neteweyî bûye evîn ji Cegerxwîn re wekî şafêr mezin Ehmedê Xanî...Ew şûrê ku sêsed sal berê Ehmedê Xanî kişandibû, dikeve destê Cegerxwîn.”

Di beşa çaran de lêkolîner Dsr. Y. Kaynak li gorê tema helbestan, analizên helbestên Cegerxwîn kiriye. Tema helbestan dabeşê şeş xalan hatiye kirin. 1 – helbestên welatevînî û azadiyê, 2 – helbestên li dijî feodalî û kapîtalîzmê, 3 – helbestên şoreşgerî û navneteweyî, 4 – helbestên fabl û mîtolojîk, 5 – helbestên evîniya sembolîk û evîniya rastî, 6 – helbestên felsefî.

Nivîskar Drs Y. Kaynak di beşa pêncan de jî, bi berferhî form, stîl û zimanê helbestên Cegerxwîn analiz kiriye. Ew li ser tradîsyona zimanê kurdî sekiniye, balkişandîye ser helbestvanên kurd ên klasîk û xisûsiyeta helbesta dîwanî şîrove kiriye. Her wiha wî formên helbestên Cegerxwîn, ziman û stîla helbestên wî nirxandiye.

Şibandina Cegerxwîn û Nazim Hikmet

Di beşa şeşan de; listeya berhemên Cegerxwîn yê ku hêj nehatine weşandin heye. Di beşa heftan de jî; nivîskarê pirtûkê Cegerxwîn, Nazim Hikmet û Goran danîne berhev. Şibandina wan, çawa ku dişibin hev û hevrûkirina hersêyan û cudayiya jîyan û mercên ku ew tê de jiyane û berhem afirandine hatiye qalkirin. Di encamê de ez vê bibêjim; birêz Drs. Y. Kaynak bi kar û xebateke hêja, bi kedêke giranbuha, bi lêkolîneke îlmî, zanîstî pirtûkeke biyografîk nivîsiye û bi serketiye. Bi hêviya ku ew hêj gelek pirtûkên wiha serketî binivîse û her wiha gelek lêkolînanên kurd yê din jî pirtûkên biyografîk ên jînenîgariya nivîskarên kurd û berhemên wan binivîsin.

Ev pirtûka li ser jînenîgariya Cegerxwîn hêjayî xwendinê ye. ☀

KETIN

FERÎD EDGÛ

Werger: CEMİL OĞUZ

Jinikê got: Dê bajar bikeve.

Mêrik got: Bajar li ber ketinê ye.

Jinek din got: Bajar dikeve.

Mêrekî din got: Xwedê neke.

Heman jinikê got: Xwedê kir jî.

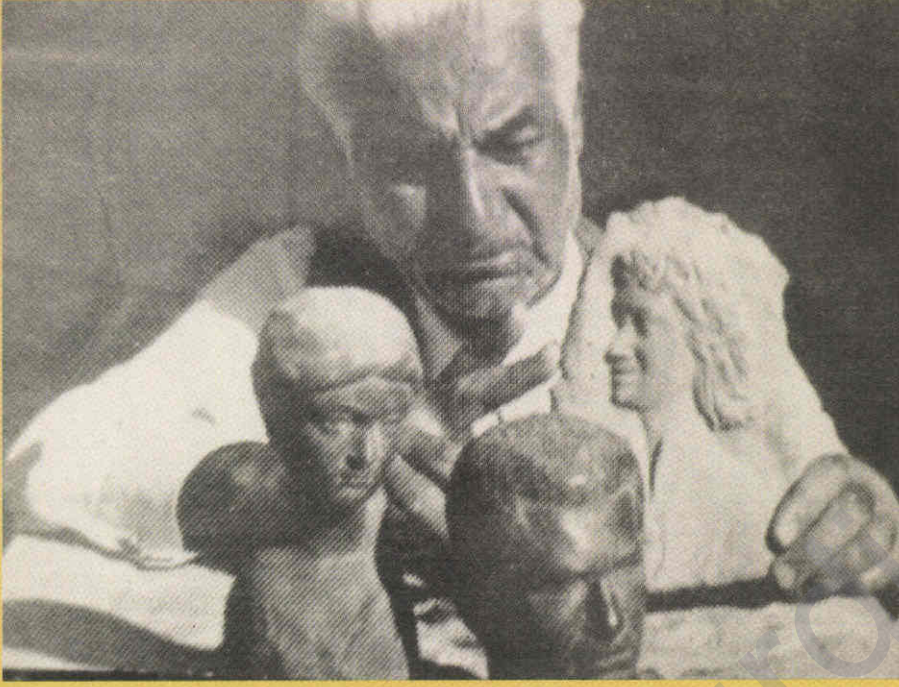
Bajar ji zû de ye ket jî.

Heman mêrikî got: Tu ji ku dizanî, kezebreşê.

Jinikê got: Ji ber ku tu li vir î ez ji wê dizanim.

Her wiha ji ber gumîna ku tê guhê min.

halkın düş yontucusu, taşların bilgesi, kırk ayaklı bir heykeltıraş...

HARPUTLU NURETTİN ORHAN

UYGUR ORHAN

Harput'ta leylaklar açtığında mücadeleye gözlerini açan babam-ustam Nurettin Orhan... Okulun duvarlarına kuru kalemle kopyalattırılan ünlü ressamın yapıtlarında teknik büyü, tuvaletin tahta kapısına kömürle yapılan ilk çocuksu figür yüzünden işitilen azar, damda güneşlenen karıncaları çizerkenki titizliği ve 1930'ları, kıtlık zamanını yaşayan yürek... Mum ışığında çalışılan dersten, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in "İşte sanat budur, sanat hayale yer vermeli..." dediği Diyarbakır'a taşınan tiyatro dekorları, sokaktan bulduğu kalemlerle yaptığı -daha sonra bana bir söyleşide anlattığı ilk soyut resmi- bir kuş figürü ve elini hiç kaldırmadan çizdiği, renkleri hiç karıştırmadan yan yana getirişi... Çivi ile yonttuğu dere, ırmak taşları, akademik eğitim almadan önce yaptığı ıhlamurdan kadın heykelticikleri ve büstler... Ve daha nice... Ne mutlu ki belleğindeki düşleri yontmaya küçük yaşlarda cesaret edebilmiş...

Askerlik dönüşü işsizlik, köprü yapımında sürveyanlık, ekmek kavgası ve trenle 13 kuruşa İstanbul'a gidiş, yaşamındaki nicel birikimlerin niteliksel ilk sıçraması. Yani eski adı Sanayi Nefise olan, Devlet

Güzel Sanatlar Akademisi'ne giriş... Heykel aşkı için Fatih Medresesi'nde kedilerle birlikte yatmak, üç kuruşluk tramvaya binip -Brecht'in 'Üç Kuruşluk Opera'sı' gibi- Kızılay çadırında kapuska çorbası içmek ve bir çamur atölyesinde Zühtü Müridoğlu ve İlhan Koman...

Ve tüm bunlara karşı özgün heykel eğitimi; Nazi Almanyası'ndan kaçan Yahudi asıllı Rudolf Belling'in öğrencisi olmak...

"Ben sanatı okulda değil, kılgsal (pratik) yaşamda öğrendim" sözünü anımsıyorum. Buradan hareketle, ömrü boyunca elini çamurdan, balmumundan, betondan çıkarmayan, bu gerçeği arayan serüvenci, ortaokuldayken ben, yatağında mercekle diyalektik felsefe kitapları okurdu bana. TÖS ve TÖB-DER'li mücadele yıllarıydı; *İnce Memed*, *Irazcanın Dirliği*, *Kablumbağlar* gibi romanları onunla tanıdım.

'İnsanın değeri yaptığı işle ölçülür'

Hangi rüzgâr attı onu Elazığ'a diye sorsak... Halk kültürüne bağlılık ve onu evrensel formlarla anlatma enerjisi ve coşkun bir imge dünyası...

Elazığ'da heykeltıraş olmanın 'direnilir zorluğu' da burada başlamış olmalı. Yani 1960'lı

yıllarda. Yaşadığı balmumu çağı, kil çağı, beton çağı anıtlara dönüşecektir artık. Mala tutan ellerinde ve sırtında taşıdığı çimento torbalarıyla Harput'ta Balak Gazi Anıtı, Halkevinin karşısındaki çay bahçesinde Çayda Çıra Anıtı, Yıldızbağları çöplüğüne atılan (geçen yıl kavşak düzenlemesi bahanesiyle ayakları kesilerek bir depoya kaldırılan heykeller grubu...)

Mahallenin öğretmen amcası derme çatma atölye bahçesini ona vermişti. Kerpiç atölyesinin kapısı her zaman çocuklara açıktı sonuna kadar. Elinde parlak bir çakıl taşı bulan ona koşuyordu. En son gelen, Munzur'un derelerinden bir etek dolusu çakıldı, nice suların yıkadığı... Tuğla fabrikasının emekçi kadınlarıyla da dosttu. Onlardan el arabasıyla kil istediğimiz çok olmuştu. Böylesine halktan, böylesine onlardan... Picasso'nun "Her çocuk bir sanatçıdır, keşke ilerde de sanatçı kalabilse..." sözünü yaşamında, o geçekonu mahallesindeki çocuklarıyla çoktan uygulamaya koymuştu bile. Biliyordu ki eğitim sistemi ezberciydi ve yaratıcılıktan uzaktı. Buydu onu iten. Sanatı bir gereksinim haline sokmayı elleriyle gösteriyor-

du ve atölyesinin duvarında tahtadan yontulmuş harflerle ve büyük puntolarla şu sözler yazılıydı: "Burada insanın değeri yaptığı işle ölçülür."

Eşeği maviye boyadığı için öğrencisini azarlayan, düş gücünü sınırlayan resim öğretmenlerinden değildi. Günümüzde öykünmek, maymunculuk oynamak kolay ama halkın kişiliğine dönüp, üretmek yaşamak kolay değil. O bu zorluğu, yani Elazığ'da heykeltıraş olmanın sınavını verdi. Gerçeğin yalana dönüştürüldüğü, ötelenip yok edildiği, üstüne sanal sıvalar çekildiği bir ortamda halkıyla ağlayıp gülmek zorunda olan sanatçılardan. Hâlâ parmak uçlarında çamurun ve çimentonun kalıntıları duruyordu, yaşam koşusunun bittiği o son dönemecinde, yıkanmadan önce...

Bir felsefen ve cesaretin olsun!

Ernst Fischer, "Sanatın görevi açık kapıları kırmaktan çok, kilitli kapıları açmaktır" diyor ya,

Nurettin babam, hocam, Elazığ'ın kilitli kapılarını açmaya uğraşan ve kabını zorlayan bir sanatçıydı. Nasıl bir dünyada yaşadıklarını öğrenmek isteyenleri zor buluyordu Elazığ'ın sokaklarında ama o bunu ihtiyaç halinde duyumsatabiliyordu halkına. Gideni ve gelmekte olanı özümsemiş,

üretici köylülüğü, yerel mitolojik değerleri öne çıkaran –en son ejderha taşı projesi– bir kimlikti. Tarih boyunca ileri geri kavgasının diyalektik bütünlüğünde, yerelden evrensele uzanan çizgiydi. Tembelleşmeye, uyuşukluğa inat, beynimizi, duyarlılığımızı ve düş gücümüzü, bu üç enerji kaynağımızı ortaya çıkarmaya çalışırdı derslerde. “Akım makım, kendimizi kalıba sokmayalım, bir felsefen ve onu uygulayabilecek cesaretin olsun, yeter” demişti atölye çalışmaları sırasında.

“Nasıl güvercin biçiminden soyutlanamazsa ve ekmeğin tadına yenilerek varılırsa, elma kokusundan ayrı satılmıyorsa, heykel de ona bakıp estetik hazlar alabilen kişilerden soyutlanamaz” derdi. Dizginlenemez bir duyarlılığın, forma, çamura, betona, çeliğe dönüştürülmesinden olan anıtları, heykelcikleri, çizimleri... Özgün, kendi içinde olana bağlı kalan, sezdiğine ve düşlediğine sınıksız sarılan, sabır ve inancın ördüğü düş işine bulaşmış yaratıcı bir Harputluydu.

Heykelin ‘ucube’yle imtihanı

Vandalizme ve rant kaygısına yem olan üç anıt heykeli vardı Elazığ’da. Tapmak için yapmadığı, halkın estetik beğenileri gelişsin diye yarattığı formların yerinde şu an yeller esiyor. Tren istasyonuna bakan kavşakta birlikte yaptığımız son anıt heykel için, “o artık benim heykelim değildir” demişti hasta yatağında. Sırtından nice paracıklar kazanılarak ve biçimi değiştirilerek biçimsizliğe kurban edilmişti ne yazık ki, dayanışmayı simgeleyen bu ‘Değirmen çekenler’ anıtı. Anıtlarının tabularla imtihanıydı tüm bu olanlar...

Heykeltıraş Nurettin, şu alıntı sözleri defterime yazmamı istemişti yaşam yürüyüşünün son günlerinde. Alıntı, usta Picasso’dandı: “*Ressamlığı salt bir eğlenme ve oyalanma aracı olarak görmedim. Benim silahlarım olan çizim ve renkler aracılığıyla, dünya ve insan bilgisinin derinlerine inmek istedim. (...) Senin gözünde sanatçı nedir? Eğer ressam ise yalnızca gözleri olan ya da müzisyen ise yalnızca kulakları olan bir budala mı? Tam aksine, sanatçı aynı zamanda, sürekli hareketli, yakıcı ve mutlu olayları, her biçimde yanıtlamaya ve algılamaya hazır siyasal bir varlıktır... Hayır, ressamlık hiçbir zaman evleri süslemek için var olmamıştır. O, düşmana karşı bir savunma ve saldırı silahıdır...*” Onun da silahları malası, çekici ve düş dünyasıydı. Onun da savunma ve saldırı nesnelere, heykelleri –çayda çıraları, değirmen çekenleri, büstleri, ejderhaları, balmumu heykelcikleri, kâğıt hamurundan Âşık Veyselleri, Mimar Sinanlarıydı...

Kırk ayaklı heykeltıraş, dönüp de bir baksa, elinden sanatın yaşam bayrağını düşürmeyen, çekicini, malasını, keserini masaya bırakmayan nice heykeltıraşlar olduğunu görecektir. Taş taşıyıp, tabular taşımayan mahalleimizin ‘öğretmen amca’sı, heykellerin bir tankın önüne geçip durduramayacağını biliyordu ama tank sürücüsü askerin bakış açısını değiştirebileceğini umuyor ve düşlüyordu...

Ey Taşların Bilgesi, ey halkın düş yontucusu; tüm yaşam yürüyüşün, sonsuzluğa çıktığın serüvendi ve yine boyutu değişik bir serüvendesin. Ne mutlu heykellerinin eskimeyen yanına, yani insan yanına. Yan yana gelmemiş nice form olduğunu biliyordun sen.

Özündeki büyü, halkarcasına yaşamaktı.

KAN

Nurettin Orhan’ın anısına...

Düşlerinin çocuk gölgesi
Hâlâ durur orda
Elaziz meydanında.

Kan
Damlanın kızıl rengi
Ucube gördüğümüz örümceğin
Çayda çıra kadar nefesi
Önce bacağımdan kesin beni.

Bir taşın haksızlığı dillendirmesi
Kentin ortasında kuşluk vakti
Deliliğin Nure’si

Kendince güneşi içip kızıllaşıp
Zamana meyve düşmüş sanat
Sen
Kuşbaz yürek öyküsü
Dünyaya her gün geliyorsun.

Bütün kent büsbütün uykuda
İstasyonlarında her şeyi tüketip başlangıçlara
Türküler söyle...
Elazığ dara düşsün susarsa

(Kıyı dergisi, Eylül-Ekim 2011)

Arkadaşım, dostum Salih’in yukarıdaki şiiri , ‘Çayda Çıra’nın yıkımından sonra yazıldı. Ne güzel de özetlemiş. Elazığ’da heykeltıraş olmanın dayanılır zorluğunu... ✨

İLK KÜRTÇE PİYES: MEMÊ ALAN

MESUD SERFİRAZ

İlk Kürtçe piyes *Memê Alan*, Evdirehîm Rehmîyê Hekarî (Hakkârili Abdurrahim Rahmi, 1890-1958) tarafından kaleme alınmış 2 perdelik bir eserdir. İlk perdesi 30 Mart 1335/1919 tarihli *Jîn* dergisinin 15. sayısında, ikinci perdesi ise 10 Nisan 1335/1919 tarihli 16. sayısında neşredilmiştir.¹

Eser, her ne kadar adını sözlü Kürt edebiyatının en önemli anlatılarından olan Memê Alan'dan alıyor- sa da, konu olarak onunla bir ilgisi yoktur. Sadece piyesin başkahramanının adı Memê Alan'dır. Yazar, geçmişi çok eskilere dayanan ve Ehmedê Xanî'nin *Mem û Zîn*'ine de ilham veren Memê Alan anlatısını farklı bir zaman ve mekânda yeniden kurgulamış, piyese adaptê etmiştir.²

Piyes, kısa ve basit bir şekilde kurgulanmıştır. Mekân olarak Kürt âdetlerine göre döşenmiş bir köy odası seçilmiştir. Odanın dört tarafına döşek ve yastık serilidir. Duvarda Memê Alan'ın silahları asılıdır. Toplam dört kişi olan kahraman kadrosu da köyde yaşayan insanlardır: Başkahraman Memê Alan ya da kısaca Memo, karısı Xezal, anası Çavreş, arkadaşı ve aynı zamanda mirin hizmetkârı Lewend.

Konu Selahaddin-i Eyyübî devrinde geçmektedir. Sultan Selahaddin, kutsal kent Kudüs'ü fethetmiş, onu geri almak isteyen Hıristiyan dünyası Haçlı ordusu kurarak taarruza geçmiştir. Selahaddin'e yardım için Hakkâri miri bölgesindeki bütün erkek- lere *cihat* çağrısı yapar. Bu çağrı üzerine Memê Alan heyecandan yerinde duramaz, arkadaşı Lewend ile birlikte hemen savaşa katılmak ister. Anası Çav-

reş'ten müsaade ve helallik alır ancak bu yeterli değildir, çünkü Mem evlidir, karısı Xezal ile daha bir hafta önce düğünleri olmuştur. Bir haftalık gelini ardında bırakıp gitmek kolay değildir, ancak Mem'in de durmaya sabrı yoktur. Piyeste duygularını şöyle dile getirir:

Benim kimden aşığı kalır yanım var! Ben Kurmanc değil miyim? Her Kürdün namusu benim de namusum değil midir? Elbette... Elbette gideceğim. Kıyamet de kopsa yine gideceğim, kan gövdeyi götürse de geri dönmeyeceğim. Hatta Xezal beni engellemeye kalksa da durmayacağım. Ben Memê Alan'ım. Hakkâri miri emir vermiş, hem Sultan Selahaddin çekmiş kılıcını, bütün dünya karşısında Kudüs'ü savunuyor. Bütün Hıristiyanlar da birlik olmuşlar onu Müslüman- lardan almak için.³

Anasından sonra Memo, Xezal'ın yanına gelir, vedalaşmak için. Xezal üzgündür, "Ben de geleyim seninle" der. Memo kabul etmez, nerede görülmüş kadının savaşa gittiği! Hem yaşlı anası Çavreş'e kim bakacak? Xezal artık gözyaşlarını tutamaz, "Seni nasıl feleğin eline bırakırım, senden nasıl ayırırım?" der. İki sevgili birbirine şiir okur:

Memo: Îro heft e dawet kirî - Bugün düğünün haftası

Xezayê ez ji te kirî - Gaza ayırıyor beni senden

Ez diçime ber kafirî - Ben gidiyorum kâfire karşı

Xezala min, delala min, bes bigirî - Ceylanım, güzelim, yeter ağlama.

3 Bozarslan, A.g.e., s. 675.

1 M. E. Bozarslan, *Jîn Cild III*, 1986, s. 674-678; *Jîn Cild IV*, 1987, s. 725-729. Piyese 2007 yılında Lis Yayınları tarafından kitap olarak basıldı.

2 M. E. Bozarslan, *Jîn Cild III*, s. 674.

Kezal: Memo îro bû eksere - Memo bugün asker oluyor

Evîniya me bû keser e - Aşkımız kedere dötüyor
Tu min bibe digel xwe, here - Beni de al yanına, git
Yan bikuje, yan bikuj paşê here - Ya da öldür, öldür öyle git

Memo:Tu bes rohnikan bibarîne - Yeter saçma sen gözyaşlarını

Îro dijmin li me kîn e - Bugün düşman kindar bize karşı

Westana min laiq nîn e - Yakışmaz durmak bana
Xezala min, delala min, bes bigirî - Ceylanım, güzelim, yeter ağlama

Kezal bayılır, birinci perde kapanır...

Piyesin ikinci perdesinde Memo bir yıl sonra evine dönmektedir. Anası evde değildir, Kezal da onu tanıyamaz. Memo, kendini misafir diye tanıtip Kezal'ı imtihan eder. Ona "Sen bu evin kızı mısın, gelini misin?" diye sorar. Kezal bu soruya sinirlenerek, "Eğer misafir olmasaydın bu soruna silahla cevap verirdim, ancak misafirsin, sana saygıda bulunmak üstüme vaciptir. Hiçbir Kürt misafirine sesini yükseltmez ve gerektiğinde onun uğrunda canını verir. Kürtlere, düşmanı da misafir olsa kabul ederler, kıymet verirler ve hizmette kusur etmezler." Bu cevap Memo'nun çok hoşuna gider, "Helal olsun sana" diyip kendini tanıtır. İki sevgili birbirine sarılıp yatar.

Memo'nun anası eve gelir, kapıyı kimsenin açmadığını görünce şüphelenir, kapıyı kırıp içeriye girer. Gelinini yatakta yanında biriyle görür, Memo olduğunu anlamaz. Bu durumu kabullenemez, galeyana gelir, aldığı mızrağı Memo'nun göğsüne saplar. Kezal feryat eder, Çavreş yaptığı hatayı anlar ancak iş işten geçmiştir. Memo ölür.

Yazar, piyesin başlığının altında "Tiyatroya Kurdan fezûleta Kurdan noşî didit" ifadesiyle bu eseri Kürtlerin faziletlerini anlatmak için yazdığını belirtir. Eserde Kürtlerin yiğitliği, dinlerine bağlılığı, misafirperverliği, bilhassa kadınlarının iffet

ve namusuna bağlılığı ön plana çıkarılmaktadır. Bu durum eserin yazılış amacına uygundur. Ayrıca piyesin mekânı, kahramanlarının isimleri, zaman olarak bir Kürt olan Selahaddin-i Eyyûbî döneminin seçilmesi, XIX. yüzyılın yarısına kadar Kürdistan coğrafyasının yönetiminde birinci derecede söz sahibi olan mirlikten bahsetmesi yazarın millî bir Kürt piyesi yazmak istediğini gösteriyor.

Evdirehîm Rehmîyê Hekarî Kimdir?

1890 yılında Van'ın Başkale (Elbaq) ilçesinde dünyaya gelir. İlköğretimini burada tamamladıktan sonra Van merkezde eğitimine devam eder. Dârü'l-mu'allimîni (öğretmen okulu) tamamlar ve İstanbul'a gelir. İstanbul'da İlahiyat Fakültesi'ne kaydolur. İstanbul'daki Kürt çevreleriyle irtibat kurar, siyasi ve kültürel çalışmalara katılır. I. Dünya Savaşı çıkması üzerine Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin kurduğu milis kuvvetine katılıp Ruslara karşı savaşı. Bu esnada yaralanır ve esir düşer. Esareti Rusya'da gerçekleşen Bolşevik İhtilali ile sona erince İstanbul'a döner. Burada Kürdistan Teali Cemiyeti'ne katılır. Cemiyetin gayriresmî yayın organı olan *Jin*'in daimi yazarı olur. Dergide çoğu Kürtçe, şiir ve yazıları neşredilir. Bunların başlıca konusu vatan sevgisi ve Kürtlerin toplumsal ve siyasi sorunlarıdır.⁴

Evdirehîm Rehmî, sonraki yıllarda, Kürt öğrencilerin kaldığı Dicle Talebe Yurdu'nun yöneticiliğini yapar. Yurtta kalanlardan biri de Musa Anter'dir. Anter, daha sonra Evdirehîm Rehmî'ye damat olacaktır. Evdirehîm Rehmî aynı zamanda Necip Fazıl'ın öncülüğünü yaptığı Büyük Doğu Cemiyeti'nin de kurucularındandır. Kürtçe şiir ve yazılarının yanı sıra Türkçe yayınlanmış dini eserleri vardır. Kendisi 9 Şubat 1958'de İstanbul'da vefat etmiştir.⁵

4 Zafer Berdestî, "Evdirehîm Rehmî Hekarî", <http://www.kovarabir.com/tag/abdurahim-rahmi-hekari>. Erişim: 14.10.2011

5 Adı geçen makale.

XAÇEPIRS

	Hunermenda di wêneyê de		Pirtûkek Berken Bereh		Beşek malê Rêxistina Rizgariya Îrlandayê
	Rêberê Murîdan		Yezdanek Misrî		
		2			4
	Notayek			Notayek Bingeh, temel	
Cemiyet Rengêk (berepaşkî)	1	Peza bi berx Qiteya êrişê ya Naziyan.		Kurtuya Hahnyûmê Rastkêşek	Nîşan, şop, rêç
			Navekî jinan Xak		5
					Veger
Di mîta Mî- sirê de Xwe- dawenda dadê Kelb, kuçik				Ap Qahîm, muhkem	
		Albûmek Kamkaran Agir			Tevgera hewayê Heywanek gir
Beyreq (berepaşkî) Bilind, bala			Wêne, resim Tîpa dawîn		
				Karkerê çotkariyê	
					3

Amadekar: Dawud Rêbiwar
E-mail: rebiwar@gmail.com

ŞÎFREYA
VEŞARÎ

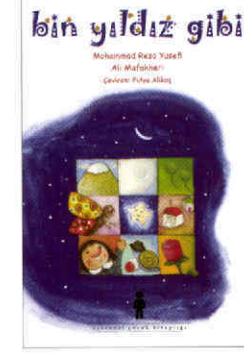
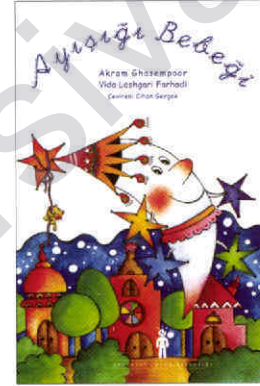
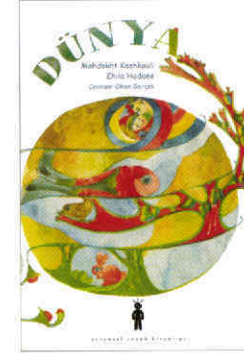
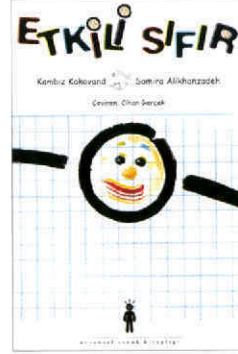
1 2 3 4 5

İlköğretim 1. ve 2. sınıf öğrencilerine,
okul öncesi çocuklarına kitap okumak isteyen ebeveynlere

Renkli Düşler Dizisi

tamamı
renkli

135 gr
mat kuşe

EVRENSEL BASIM YAYIN

hincesu@hotmail.com

ISSN 1305-4775-16

9 771305 477514